

ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ
: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

อนุสรณ์ อุดปล่อง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยประชากรและสังคม)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ.2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ

: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

.....

นายอนุสรณ์ อุดปล่อง

ผู้วิจัย

.....

อาจารย์เกรียงศักดิ์ โรจน์บุรีเสถียร, Ph.D.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภาณี วงษ์เอก, Ph.D.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....

ศาสตราจารย์บรรจง มไหสวริยะ,

พ.บ., ว.ว. ออร์โทปิดิกส์

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา ทวีสิทธิ์, Ph.D.

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

**ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ
: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก**

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยประชากรและสังคม)

วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2556

.....

นายอนุสรณ์ อุดปลี้อง

ผู้วิจัย

.....

อาจารย์เกรียงศักดิ์ โรจนศิริเสถียร,

Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจนา ตั้งชลทิพย์,

Ph.D.

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภาณี วงษ์เอก,

Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ศาสตราจารย์เกียรติคุณเบญจมา ยอดดำเนิน-

แฉัตติกัจ, Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ศาสตราจารย์บรรจง มไหสวริยะ,

พ.บ., ว.ว. ออร์โทปิดิกส์

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

.....

รองศาสตราจารย์สุรีย์พร พันพ็อง, Ph.D.

ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาและช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก อาจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ โรจนคูรีเสถียร ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำปรึกษา และคำแนะนำทางด้านวิชาการอย่างดียิ่งอันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์มา โดยตลอดจนสำเร็จไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.ภาณี วงษ์เอก และศ.(เกียรติคุณ)ดร.เบญจา ยอดคำเนิน-แอตติงซ์ ที่กรุณาช่วยตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องและเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยและร่วมเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.กาญจนา ตั้งชลทิพย์ ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมงานวิชาการให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และต้องขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาและผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านที่สละเวลาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยประชากรและสังคมทุกท่านที่ช่วยอำนวยความสะดวกด้วยดีเสมอมา ตลอดจนขอขอบคุณอาจารย์เล็กและอาจารย์เจมส์ นิวัติ ตลอดจนพี่พ้องน้องเพื่อน IPSR ทั้ง ป.โท ป.เอก ทุกคนผู้ซึ่งเป็นกัลยาณมิตรที่ดี ช่วยเหลือและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มาโดยตลอด

ก่อนถึงท้ายที่สุดผู้วิจัยขอกล่าวสรรเสริญพระคุณของพ่อและแม่ผู้ให้ชีวิต ความรัก ความหวังดี และโอกาสทางการศึกษาแก่ผู้วิจัยจนถึงทุกวันนี้ ขอขอบคุณน้องสาวที่เป็นกำลังใจให้ พี่ชายคนนี้ตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกดีใจและภูมิใจที่ได้เกิดมาในครอบครัวที่อบอุ่นนี้ และอยากจะบอกกับทุกคนว่า รักทุกคนมากๆครับ สุดท้ายจริงๆ ขอขอบคุณตัวเองที่ฟันฝ่าอุปสรรคและพาดตนเองจนมาถึงทุกวันนี้

อนุสรณ์ อุคปล้อง

ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

POTENTIAL FACTORS THAT CONTRIBUTE TO THE ACTIVITIES OF ELDERLY CLUBS: A CASE STUDY OF BAN MAE LA MAO ELDERLY CLUB, PHAWOR SUBDISTRICT, MAESOT DISTRICT, TAK PROVINCE

อนุสรณ์ อุคปล้อง 5337591 PRPR/M

ศศ.ม. (วิจัยประชากรและสังคม)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : เกียรติศักดิ์ โรจน์คุรีเสถียร, Ph.D., ภาณี วงษ์เอก, Ph.D.

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม และใช้ข้อมูลที่บันทึกของชมรมผู้สูงอายุในการอธิบายการดำเนินการของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ประธานชมรม คณะกรรมการชมรม สมาชิกชมรม และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา จำนวน 19 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายในชมรม เช่น ความโดดเด่นในเรื่องผู้นำเชิงคุณลักษณะ และความสามัคคีของสมาชิกชมรม น่าจะมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา มากกว่าปัจจัยภายนอกชมรม เนื่องจากชมรมจัดกิจกรรมหลักเพื่อสนองความต้องการของสมาชิกเป็นหลักและที่ผ่านมาสมาชิกได้เข้าร่วมกิจกรรมและรับประโยชน์โดยตรงอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้การดำเนินกิจกรรมของชมรมเป็นไปอย่างราบรื่น อย่างไรก็ตามแม้ปัจจัยภายนอกชมรม เช่น งบประมาณ และความร่วมมือของบุคลากรจากหน่วยงานต่างๆ จะเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญน้อยกว่าปัจจัยภายในชมรมเนื่องจากมีความจำเป็นในบางกิจกรรมของชมรมเท่านั้น แต่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความคล่องตัวและความราบรื่นในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุได้เช่นกัน นอกจากนี้ “ทุนทางสังคม” ในเรื่องความสามัคคีของชุมชนถือว่ามีส่วนผลักดันและสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาได้ด้วยเช่นกัน

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีศักยภาพ/ กิจกรรม/ ชมรมผู้สูงอายุ

POTENTIAL FACTORS THAT CONTRIBUTE TO THE ACTIVITIES OF ELDERLY CLUBS: A CASE STUDY OF BAN MAE LA MAO ELDERLY CLUB, PHAWOR SUBDISTRICT, MAE SOT DISTRICT, TAK PROVINCE

ANUSORN UDPLONG 5337591 PRPR/M

M.A. (POPULATION AND SOCIAL RESEARCH)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: KREINGSAK ROJKUREESATEIN, Ph.D.,
PANEE VONG-EK, Ph.D.

ABSTRACT

This study aimed to search for essential factors that effectively drive the Ban Mae La Mao elderly club's activities. In-depth interviews of 19 key informants were employed to collect stakeholder information, and non-participant observation was used to gather the information from the club's documents and its activities. The results show that internal factors such as outstanding characteristics of the club's president, or members' unity are more influential than external factors in running the club's activities. The club's activities are smoothly run because the activities are mainly created to respond to the members' needs. The members fully participate in the activities, and consistently receive benefits. Although external factors such as budgets or cooperation from personnel of other agencies are less influential than internal factors, the external factors are conducive to the club's smooth and flexible operation. In addition, social capital such as the community's unity is also equally integral to the successful operation of the elderly club.

KEY WORDS: POTENTIAL FACTORS / ACTIVITY / ELDERLY CLUB

143 pages

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญรูปภาพ	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 คำถามการวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ	5
1.5 ขอบเขตการศึกษาวิจัย	5
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	7
2.1 แนวคิดเรื่องผู้สูงอายุและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	8
2.2 แนวคิดเรื่องชมรมผู้สูงอายุ	16
2.3 แนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย	19
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23
2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	28
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	30
3.1 การเลือกพื้นที่ที่ศึกษา	30
3.2 การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ/แหล่งข้อมูลที่บันทึกไว้แล้วในชุมชน	31
3.3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	32
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	32
3.5 จริยธรรมการวิจัย	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.6 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล	34
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	34
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย	36
4.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประชากร เศรษฐกิจและสังคม บ้านแม่ละเมา	36
4.2 การก่อตั้งและกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา	40
4.3 ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา	51
4.4 กระบวนการในการดำเนินการจัดกิจกรรม รวมทั้งปัญหา/อุปสรรค ตลอดจนการแก้ไขปัญหาของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา	58
4.5 จุดแข็ง จุดอ่อน ของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา	63
4.6 องค์ความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติมจากการศึกษา	65
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	69
5.1 สรุปผลการวิจัย	70
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	74
5.3 ข้อเสนอแนะ	77
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาไทย	79
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาอังกฤษ	91
บรรณานุกรม	101
ภาคผนวก	107
ภาคผนวก ก แนวคำถามเชิงคุณภาพ	108
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ศึกษาในพื้นที่	119
ภาคผนวก ค ปฏิทินปฏิบัติงาน	126
ภาคผนวก ง เอกสารชี้แจงและหนังสือยินยอมเข้าร่วมการวิจัย	127
ภาคผนวก จ จำนวนประชากรบ้านแม่ละเมาที่อาศัยอยู่จริง ปี พ.ศ. 2555	131
ภาคผนวก ฉ ใบสมัครเข้าเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา	132
ภาคผนวก ช รูปกิจกรรมต่างๆของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา	133
ภาคผนวก ซ ประเพณีสลากภัตหรือตานก๋วยสลาก	139
ประวัติผู้วิจัย	143

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
4.1	หน่วยงานในชุมชนที่ให้การสนับสนุนปัจจัยที่ใช้ในการขับเคลื่อนกิจกรรม ของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2	58

สารบัญรูปลูกภาพ

รูปภาพ		หน้า
4.1	ที่ตั้งบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	37
4.2	แผนที่หมู่บ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	37
4.3	พระมิดประชากรบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	38
4.4	การหนุนเสริมของแต่ละหน่วยงานในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ บ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	67

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพ		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	29
4.1	ขั้นตอนการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	60

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

การพัฒนาและความก้าวหน้าทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขอย่างต่อเนื่องของประเทศไทยส่งผลให้อัตราการตายลดลงรวมทั้งความสำเร็จในการส่งเสริมให้ประชาชนมีการวางแผนครอบครัวทำให้อัตราเจริญพันธุ์มีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ (ปราโมทย์ ประสาทกุลและปีทมาว่าพัฒนางศ์, 2554) ปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อสถานการณ์ประชากรของประเทศไทยอย่างชัดเจน ข้อมูลจากสารประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล (2538, 2545, 2555) พบว่า อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดของคนไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเพศหญิงเท่ากับ 71.8, 74.9 และ 76.9 ปี ส่วนเพศชายเท่ากับ 66.4, 69.9 และ 69.6 ปี ในปี พ.ศ. 2538, 2545 และ 2555 ตามลำดับ นอกจากนี้จากการคาดประมาณอายุคาดเฉลี่ยของประชากรไทยในอนาคต (ปี พ.ศ. 2568) พบว่า เพศหญิงจะมีอายุคาดเฉลี่ย เท่ากับ 77.6 ปี ส่วนเพศชายเท่ากับ 71.9 ปี (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2548) จากผลการเก็บรวบรวมข้อมูลและจากการคาดประมาณอายุคาดเฉลี่ยข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคนไทยมีแนวโน้มอายุที่ยืนยาวเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ

นอกจากคนไทยจะมีแนวโน้มอายุเพิ่มสูงขึ้นแล้ว จำนวนผู้สูงอายุไทยก็มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน กล่าวคือ ร้อยละของประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จากการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ ปี พ.ศ. 2503, 2523 และ 2543 เท่ากับร้อยละ 4.60, 5.46 และ 9.51 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2505, 2523, 2545) และจากการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของประชากร พ.ศ. 2548-2549 พบว่า ร้อยละของผู้สูงอายุเท่ากับ 10.3 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) ล่าสุดจากการรายงานผลประชากรและเคหะล่วงหน้าปี พ.ศ. 2553 พบว่า ร้อยละของผู้สูงอายุไทยคิดเป็นประมาณร้อยละ 13 ของประชากรทั้งหมดหรือมีจำนวนประมาณ 7 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554) นอกจากนี้มีการคาดประมาณว่าในอนาคตประเทศไทยจะมีร้อยละของผู้สูงอายุเท่ากับร้อยละ 18 (12.2 ล้านคน) และร้อยละ 25 (17.7 ล้านคน) ในปี พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2573 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) จากผลการสำรวจจำนวนผู้สูงอายุดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเริ่มก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา เนื่องจากมีร้อยละของผู้สูงอายุเท่ากับร้อยละ 10.3 เมื่อเทียบกับ

ประชากรทั้งหมดของประเทศ ซึ่งตรงตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติที่กำหนดให้ประเทศที่มีจำนวนร้อยละของผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ตั้งแต่ร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดให้ถือว่าเป็นประเทศดังกล่าวก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) (ปราโมทย์ ประสาทกุล และปัทมาว่าพัฒน์วงศ์, 2554) จากผลการคาดประมาณจำนวนผู้สูงอายุข้างต้นยังแสดงให้เห็นอีกว่าภายในระยะเวลาไม่เกิน 20 ปีข้างหน้าประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ซึ่งจะมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดในประเทศ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรดังกล่าว ทำให้ประเด็นผู้สูงอายุเป็นเรื่องน่าสนใจและได้รับความสำคัญเรื่อยมาในสังคมไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายที่เสื่อมถอยไปตามกาลเวลาจนนำไปสู่ปัญหาสุขภาพโดยเฉพาะโรคเรื้อรังต่างๆ การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจจากการสูญเสียต่างๆจนทำให้เกิดความรู้สึก วิตกกังวล ว่าเหว่ หมดหวังในชีวิต และท้ายสุดนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การถูกทอดทิ้งจากลูกหลานให้อยู่ลำพัง การขาดรายได้เนื่องจากความสามารถในการทำงานลดลงหรือทำไม่ได้เลย ตลอดจนบทบาททางสังคมที่ลดลงเนื่องจากปัญหาสุขภาพทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เหมือนเดิม เป็นต้น (สำนักอนามัย, 2540; มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2555) ด้วยเหตุนี้ผู้สูงอายุจึงควรได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษจากบุคคลรอบข้างรวมทั้งจากตัวผู้สูงอายุเอง เนื่องจากว่าหากผู้สูงอายุได้รับการดูแลเป็นอย่างดีแล้วย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีต้นทุนคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม แต่หากผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลที่เหมาะสมย่อมทำให้คุณภาพชีวิตที่ลดลงและเพิ่มภาระให้กับผู้ดูแลทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม ตลอดจนภาครัฐในการรองรับและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่จะเกิดขึ้นด้วย

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันภาครัฐได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นผู้สูงอายุมาโดยตลอดสะท้อนได้จากการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ได้แก่ การออกพระราชบัญญัติบำนาญบำนาญปี พ.ศ. 2494 การสร้างสถานที่พักให้ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งโดยรัฐจักกันดีในชื่อ “บ้านบางแค” หรือศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการด้านสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคในปัจจุบันซึ่งเน้นการสงเคราะห์เป็นหลักและไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุทั่วไป ซึ่งในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2500 - 2524 นโยบายเกี่ยวกับงานผู้สูงอายุยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในช่วงนั้นประเทศไทยกำลังเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งแผนฯ ในช่วงเริ่มแรกนั้นเน้นการสร้างสาธารณูปโภค รวมไปถึงการเน้นกระบวนการผลิตเพื่อการพาณิชย์เป็นส่วนใหญ่ประกอบกับจำนวนผู้สูงอายุในช่วงเวลาดังกล่าวยังมีจำนวนน้อย กล่าวคือ จำนวนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในปี พ.ศ. 2503 ,

2513 และ 2523 มีจำนวนเท่ากับร้อยละ 4.60, 4.90 และ 5.46 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2505, 2513, 2523)

การประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ (World Assembly on Ageing) ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ในปี พ.ศ. 2525 และผลจากการที่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศในปี พ.ศ. 2542 เป็นปีผู้สูงอายุสากล ทั้งสองเหตุการณ์นับได้ว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้ประเด็นผู้สูงอายุในประเทศไทยได้รับความสนใจอีกครั้งและมีส่วนสำคัญให้เกิดการผลักดันแผนงานผู้สูงอายุที่สำคัญมาจนถึงทุกวันนี้ เช่น แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2525-2544) การประกาศปณิญาผู้สูงอายุไทย 9 ข้อ และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) (สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ, 2548) นอกจากนี้ยังได้มีการออกพระราชบัญญัติผู้สูงอายุปี พ.ศ. 2546 และ ปี พ.ศ. 2553 ตามลำดับ เพื่อกำหนดบทบาท สิทธิและหน้าที่ของผู้สูงอายุอีกด้วย

จะเห็นได้ว่ารูปแบบการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในประเทศไทยเปลี่ยนไปจากอดีตที่เน้นการสงเคราะห์เป็นหลักมาสู่การให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม พัฒนาเครือข่ายและบุคลากรด้านผู้สูงอายุ และที่สำคัญนอกเหนือจากการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุแล้ว คือ การให้ความสำคัญของการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ โดยเชื่อว่าชมรมผู้สูงอายุเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุเพราะจะช่วยทำให้ผู้สูงอายุได้ใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะส่งผลประโยชน์ต่อผู้สูงอายุและชุมชนตามไปด้วย (แสวง ขาวแก้ว, 2543; มาลินี วงษ์สิทธิ์, 2545) เนื่องจากลักษณะกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุมีหลากหลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม กิจกรรมการกุศลตลอดจนกิจกรรมฌาปนกิจ เป็นต้น (บรรลु ศิริพานิช, 2542) กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการส่งเสริมสุขภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเพิ่มความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุ

หลักฐานเชิงประจักษ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของชมรมผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี คือ การขยายเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ กล่าวคือ เมื่อปี พ.ศ. 2539 มีชมรมผู้สูงอายุทั้งหมดเพียง 3,487 ชมรม (บรรลุ ศิริพานิชและคณะ, 2539) และเพิ่มขึ้นเป็น 11,398 ชมรม ในปี พ.ศ. 2549 (พงษ์ศิริ ปรรารถนาดีและปณิญา สดีอภี, 2553) และปัจจุบันปี พ.ศ. 2555 มีชมรมผู้สูงอายุในประเทศไทยทั้งหมด 23,367 ชมรม (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2555) โดยแนวโน้มการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุจะเพิ่มสูงขึ้นทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ทั้งนี้ผู้วิจัยตระหนักดีว่าความสำคัญของชมรมผู้สูงอายุ นอกเหนือไปจากการก่อตั้งชมรมและมีการดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายแล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือความยั่งยืนของชมรมและการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพราะหากชมรมมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องย่อมทำให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้รับ

ประโยชน์อย่างสูงสุด ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆของชมรมผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุต่อไป

ข้อมูลจากสำนักทะเบียนราษฎรซึ่งผู้วิจัยได้มาจากการศึกษาเอกสารการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ประจำปี 2554 พบว่า บ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 มีประชากรทั้งหมด 756 คน และเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6 ของประชากรทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าบ้านแม่ละเมาก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) แล้วซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศในปัจจุบัน โดยในชุมชนได้มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา เพื่อดำเนินการและจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุในชุมชนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นชมรมผู้สูงอายุนำร่องหมู่บ้านแรกของตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและสามารถดำเนินงานไปในทิศทางที่ดีเป็นแกนหลักในการทำงานให้กับชมรมผู้สูงอายุตำบลพะวอมาโดยตลอด ตัวอย่างเช่น การที่ชมรมมีส่วนร่วมจนทำให้ชมรมผู้สูงอายุตำบลพะวอชนะเลิศการประกวดชมรมผู้สูงอายุระดับเขตสาธารณสุขที่ 17 (สุโขทัย เพชรบูรณ์ พิษณุโลก ตาก และอุตรดิตถ์) ประจำปี พ.ศ. 2551 มีส่วนร่วมและสนับสนุนการทำงานของวัดเขตวันศิริจนทำให้วัดได้รับรางวัลวัดส่งเสริมสุขภาพดีเด่นระดับจังหวัด ประจำปี พ.ศ. 2553 ล่าสุดในปี พ.ศ. 2555 ได้รับคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของชมรมผู้สูงอายุจังหวัดตากในการประกวดชมรมผู้สูงอายุส่งเสริมสุขภาพระดับเขตสาธารณสุขที่ 17 และได้รับรางวัลชนะเลิศอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยกับประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอทำให้ทราบว่ากำลังมีการวางแผนที่จะพัฒนาให้ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาเป็นชมรมผู้สูงอายุต้นแบบเพื่อเป็นแหล่งศึกษาดูงานสำหรับชมรมผู้สูงอายุทั้งในและนอกพื้นที่ให้ได้มาศึกษาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และตลอดจนรูปแบบการดำเนินงานซึ่งกันและกัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษากระบวนการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมของชมรม เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมและอธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาให้ครอบคลุมมากที่สุด อันจะเป็นประโยชน์ต่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมามีอะไรบ้าง กระบวนการดำเนินงานเป็นอย่างไร เมื่อมีปัญหา/อุปสรรคชมรมมีวิธีการแก้ไขปัญหา

อย่างไร ตลอดจนชมรมผู้สูงอายุมีจุดแข็ง จุดอ่อน อะไรบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อค้นหาปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ บ้านแม่ละเมาจากหน่วยงานต่างๆ
- 2) เพื่ออธิบายกระบวนการในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ บ้านแม่ละเมา
- 3) เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อนของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา
- 4) เพื่อค้นหาปัญหา/อุปสรรคและวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆของชมรมผู้สูงอายุ บ้านแม่ละเมา

1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับ

การศึกษารั้ครั้งนี้ผู้วิจัยคาดหวังที่จะทราบถึงปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาเพื่ออธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆจากเครือข่ายหน่วยงานที่มีในชุมชน พร้อมทั้งสามารถอธิบายกระบวนการในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในแต่ละขั้นตอนและสามารถวิเคราะห์ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา/อุปสรรคต่างๆรวมทั้งวิธีแก้ไขปัญหาเพื่อเป็นฐานข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และชมรมผู้สูงอายุได้นำไปใช้ในการวางแผนและแก้ไขปัญหาได้ต่อไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน พร้อมทั้งเป็นการขยายองค์ความรู้และต่อยอดการศึกษาในประเด็นชมรมผู้สูงอายุต่อไป

1.5 ขอบเขตการศึกษาวิจัย

การศึกษารั้ครั้งนี้มุ่งเน้นการวิจัยในเชิงคุณภาพเป็นหลักเนื่องจากเรื่องที่ศึกษาเป็นประเด็นที่มุ่งเน้นที่การรับฟังความคิดเห็นจากคำพูดหรือจากการสังเกตการทำงานของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึกและรอบด้านเพื่ออธิบายศักยภาพที่แท้จริงของชมรมผู้สูงอายุ โดยนักวิจัยนับว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการศึกษารั้ครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาภายใต้ประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประชากร เศรษฐกิจ สังคมของบ้านแม่ละเมา
- 2) การก่อตั้งและกิจกรรมของชมรมผู้สูงบ้านแม่ละเมา
- 3) ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา
- 4) กระบวนการในการดำเนินการจัดกิจกรรม รวมทั้งปัญหา/อุปสรรค ตลอดจนการแก้ไขปัญหของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา
- 5) จุดแข็ง จุดอ่อน ของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง

ชมรมผู้สูงอายุ หมายถึง ชมรมที่ได้รับการจัดตั้งและขึ้นทะเบียนโดยสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้จัดขึ้นทะเบียนกับสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดตาก เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2549

สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่ยื่นใบสมัครและได้รับการตอบรับจากประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ซึ่งสามารถจำแนกประเภทสมาชิกชมรมผู้สูงอายุได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

สมาชิกสามัญ หมายถึง สมาชิกชมรมที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

สมาชิกวิสามัญ หมายถึง สมาชิกชมรมที่มีอายุต่ำกว่า 60 ปี

ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนชมรมผู้สูงอายุ หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุซึ่งประกอบด้วยปัจจัยภายในและภายนอกชมรมผู้สูงอายุ ปัจจัยภายใน ได้แก่ คุณลักษณะของประธานชมรม ความสามัคคีของสมาชิก การบริหารจัดการชมรมที่ดี และประโยชน์ที่รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนทางด้านบุคลากร งบประมาณ งบประมาณ สถานที่และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งปัจจัยภายนอกเหล่านี้เกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่างๆ (อบต. รพสต. ชุมชน วัด โรงเรียน) ที่ตั้งอยู่ในชุมชน

กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ หมายถึง กิจกรรมที่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา มีส่วนร่วมทั้งในบทบาทผู้จัดงาน ผู้ประสานงานหรือผู้เข้าร่วมงานอย่างใดอย่างหนึ่งและเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก แบ่งการทบทวนวรรณกรรมออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วยส่วนแรก คือ แนวคิดเรื่องผู้สูงอายุและนโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ส่วนที่สอง คือ แนวคิดเรื่องชมรมผู้สูงอายุ ส่วนที่สามคือแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย และส่วนที่สี่ คือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงประมวลความรู้จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งสี่ส่วนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยต่อไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเรื่องผู้สูงอายุและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.1.1 การเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

2.1.2 ความต้องการของผู้สูงอายุ

2.1.3 นโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.2 แนวคิดเรื่องชมรมผู้สูงอายุ

2.2.1 ความเป็นมาของชมรมผู้สูงอายุ

2.2.2 องค์ประกอบที่สำคัญของชมรมผู้สูงอายุ

2.3 แนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

2.3.3 แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วม

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดเรื่องผู้สูงอายุและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

นักวิชาการหลายท่าน ได้กำหนดความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป (บรรลุ ศิริพานิชและคณะ, 2539) โดยอาศัยเกณฑ์ตามกฎหมายการปลดเกษียณอายุข้าราชการไทย (นภาพร ชโยวรรณ, 2542) นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุ ออกได้เป็น 3 กลุ่มย่อย คือ ผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60-69 ปี) ผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุ 70-79 ปี) และผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2550)

สำหรับการศึกษานี้ผู้วิจัยได้นิยามคำว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง

2.1.1 การเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ

ร่างกายของมนุษย์เราย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยช่วงที่ร่างกายของเราทำหน้าที่ได้มากและสูงสุดคือช่วงอายุ 20-30 ปี หลังจากอายุ 30 ปีแล้ว หน้าตาต่างๆของร่างกายเริ่มเสื่อมถอยแต่ยังไม่ปรากฏชัดเจน โดยจะเห็นรูปธรรมชัดเจนเมื่ออายุก้าวสู่อายุ 60 ปีไปแล้ว (บรรลุ ศิริพานิช, 2542) ซึ่งในแต่ละบุคคลย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เหมือนและไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่บุคคลนั้นได้รับ สามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

2.1.1.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย (Biological change) เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุระบบต่างๆของร่างกายย่อมเสื่อมถอย ที่เห็นได้ชัดเจน คือ ผิวหนังที่เหี่ยวย่นมากขึ้น ผมเปลี่ยนสีจากดำเป็นเทาหรือขาว การตอบสนองต่อสิ่งเร้าและการจดจำเรื่องใหม่ๆลดลงเนื่องจากเซลล์สมองและเซลล์ประสาทมีจำนวนและขนาดลดลง การมองเห็นเริ่มมีปัญหาเนื่องจากสายตาวาว การได้ยินเริ่มมีปัญหาเนื่องจากอวัยวะในหูชั้นในสูญเสียหน้าที่ทำให้หูตึง การเคลื่อนไหวช้าลงเนื่องจากจำนวนและขนาดของกล้ามเนื้อลดลงโดยมีพังผืดเข้ามาแทนที่ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการเสื่อมของข้อและกระดูก รวมถึงปัญหาโรคเรื้อรังต่าง เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง หัวใจ เป็นต้น (เกษม ตันติผลาชีวะและกุลยา ตันติผลาชีวะ, 2528; สำนักอนามัย, 2540)

2.1.1.2 การเปลี่ยนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Psychological change) การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการเสื่อมถอยของอวัยวะต่างๆ ที่ไม่สามารถตอบสนองต่อสิ่งที่ตนเองต้องการได้เหมือนเดิม รวมถึงเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจโดยตรง เช่น การจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก การสูญเสียสัมพันธภาพในครอบครัวเนื่องจากการแยกครอบครัวของบุตรธิดาออกไปทำให้มีบทบาทหน้าที่ในครอบครัวลดลง การสูญเสียสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจเนื่องไม่สามารถ

ออกไปทำงานได้หรือทำได้น้อยลงส่งผลให้มีรายได้น้อยลงและไม่เพียงพอ รวมถึงการที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางเพศได้ (สำนักอนามัย, 2540; สุวณีย์ เกียวกิ่งแก้ว, 2544) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกซึมเศร้า หดหู่ เหงา ไร้คุณค่า ขาดความกระตือรือร้นหรือเกิดความวิตกกังวลและมีความหวั่นไหวต่อความมั่นคงของชีวิตได้ (เกษม ดันติผลาชีวะและกุลยา ดันติผลาชีวะ, 2528)

2.1.1.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม (Social change) สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันทำให้มีการย้ายถิ่นของวัยแรงงานจากชนบทสู่เมืองเพื่อหางานทำเพิ่มมากขึ้นและเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัวจากในอดีตเป็นครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสที่ต้องอยู่ตามลำพังหรือถูกทอดทิ้งมากขึ้น ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรับตัวต่อการสูญเสียบทบาทจากในอดีตที่เคยเป็นหัวหน้าครัวเรือนที่แต่กลับต้องมาเป็นผู้พึ่งพาในครอบครัว เปลี่ยนบทบาทผู้ให้กลายเป็นผู้รับ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุคิดว่าตนเองไม่มีความสำคัญและรู้สึกว่าตนเองเป็นภาระแก่บุตรหลาน นอกจากนี้เนื่องจากผู้สูงอายุไม่สามารถทำงานหรือรับผิดชอบงานได้อย่างเต็มที่เหมือนแต่ก่อนจนทำให้ความสัมพันธ์กับสังคมที่เคยอยู่คั่นน้อยลง อาจส่งผลให้ผู้สูงอายุขาดความเชื่อมั่นที่จะเข้าปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มและบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่เคยได้รับ (สำนักอนามัย, 2540; สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, 2543)

2.1.1.4 การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ (Economic change) รายได้นับว่าเป็นปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัย อาหาร การรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าใช้จ่ายด้านอื่นๆ สาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของผู้สูงอายุเกิดจากไม่สามารถทำงานได้หรือทำได้น้อยลงกว่าเดิมเนื่องจากร่างกายเสื่อมถอยตามวัย โดยรายได้หลักของผู้สูงอายุมักมาจากการขายผลผลิตทางการเกษตร เงินบำนาญ เงินฝากธนาคาร เงินรับจ้างทั่วไป หรือมาจากบุตรหลาน เป็นต้น โดยรายได้เหล่านี้วันยังลดลงเนื่องจากต้องนำมาใช้รักษาพยาบาลตนเองและคู่ครอง ในบางรายได้ที่ได้รับเงินจากลูกหลานเป็นหลัก หากลูกหลานมีรายได้น้อยไม่เพียงพอส่งผลต่อรายได้ของผู้สูงอายุตามไปด้วย (รุ่งกานต์ ปรารชญ์ศรีภูมิ, 2553)

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุที่เห็นได้ชัดมากที่สุดคือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่อวัยวะต่างๆเสื่อมถอยไปตามกาลเวลา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายย่อมส่งผลกระทบต่อความรู้สึกทางด้านจิตใจ อารมณ์ และความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้เนื่องจากความสามารถในการใช้ชีวิตประจำวันมีข้อจำกัดมากขึ้น กล่าวคือ ไม่สามารถกระทำสิ่งต่างๆได้เหมือนครั้งยังเป็นหนุ่มสาว รวมทั้งความสามารถในการทำงานเพื่อหารายได้น้อยลงหรือไม่สามารถทำงานได้เหมือนเดิมส่งผลทำให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาเรื่องความมั่นคงทางด้านรายได้ ท้ายที่สุด

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัวจากครอบครัวเดี่ยวสู่ครอบครัวขยายอันเนื่องมาจากสาเหตุของการย้ายถิ่นของวัยแรงงานและการเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจแลสังคม ทำให้ผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่ต้องอยู่ตามลำพังมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจและความรู้สึกไร้คุณค่าในตนเองได้ จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงเมื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุในแต่ละด้านล้วนมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันทั้งสิ้น

2.1.2 ความต้องการของผู้สูงอายุ

ความต้องการของผู้สูงอายุสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ด้าน (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2534) ดังนี้

2.1.2.1 ทางด้านร่างกาย ประกอบด้วย ปัจจัย 4 คือ อาหารที่ถูกสุขลักษณะ ที่อยู่อาศัยที่มั่นคง สิ่งแวดล้อมดีเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ เสื้อผ้า ยารักษาโรค เป็นต้น รวมทั้งการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอและการนอนหลับพักผ่อนที่เพียงพอเพื่อสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง ตลอดจนการได้รับการดูแลรักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย

2.1.2.2 ทางด้านจิตใจ ประกอบด้วย การได้รับการยอมรับนับถือจากครอบครัวและสังคม ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยและสบายใจ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผู้สูงอายุมักไม่แสดงหรือเรียกร้องความต้องการทางด้านจิตใจออกมา แต่จะแสดงออกมาในรูปแบบของการควบคุมจิตใจมากกว่า กล่าวคือ จะมีความสุขุมเยือกเย็นมากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์จากการเรียนรู้ ลักษณะของแต่ละบุคคลรวมถึงสภาพแวดล้อมที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ ซึ่งถ้าผู้สูงอายุมีความต้องการด้านจิตใจทุกคน

2.1.2.3 ทางด้านสังคม ผู้สูงอายุต้องการที่จะได้รับความเคารพนับถือ การเห็นความสำคัญและความสามารถของตนเองจากลูกหลานในครอบครัวและคนรอบข้าง อันแสดงให้เห็นถึงความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่สามารถช่วยงานต่างๆตามบทบาทหน้าที่ที่ตนเองถนัดและสามารถทำได้

2.1.2.4 ความต้องการทางเศรษฐกิจ ภายใต้นับว่าสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุโดยผู้สูงอายุที่เคยรับข้าราชการหรือมีฐานะดีมักไม่ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจมากนัก เพราะมีเงินบำนาญของข้าราชการหรือมีทุนสำรองพอสมควร แต่ผู้สูงอายุในกลุ่มที่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีย่อมจำเป็นต้องประกอบอาชีพเพื่อช่วยตนเองให้พ้นจากสภาพความบีบคั้นทางเศรษฐกิจและมีเงินเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุไม่คิดที่จะเป็นผู้คอยรับความช่วยเหลือจากครอบครัวและผู้อื่นเพียงอย่างเดียวอีกด้วย

จากความต้องการของผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องเป็นเหตุเป็นผลกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงเมื่อก้าวสู่วัยสูงอายุซึ่งเป็นกระบวนการตามธรรมชาติที่ต้องเสื่อมถอยไปตามกาลเวลา อันส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุโดยตรง ทั้งยังส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจ รวมไปถึงระดับชุมชนหรือสังคมด้วย ดังนั้น ความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละด้านจึงเป็นไปเพื่อเติมเต็มสิ่งที่ถดถอยไป สะท้อนออกมาได้อย่างชัดเจนในความต้องการด้านต่างๆของผู้สูงอายุดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป

2.1.3 นโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และได้สังเคราะห์องค์ความรู้โดยแบ่งตามช่วงเวลาของนโยบายภาครัฐเกี่ยวกับงานด้านผู้สูงอายุ บทบาทของชมรมผู้สูงอายุ และสถานการณ์จำนวนผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งยุคของนโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งแบ่งได้ 3 ยุคดังนี้

- 1) ยุคบุกเบิกของงานด้านผู้สูงอายุไทย (พ.ศ. 2494 – 2524)
- 2) ยุคแห่งการร่วมวาระโลก (พ.ศ. 2525 - 2547)
- 3) ยุคสังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (พ.ศ. 2548 – ปัจจุบัน)

2.1.3.1 ยุคบุกเบิกของงานด้านผู้สูงอายุไทย (พ.ศ. 2494 – 2524)

นโยบายของภาครัฐด้านผู้สูงอายุในประเทศไทยเริ่มเห็นได้ชัดเจนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 เป็นต้นมา โดยมีการออกพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญ พ.ศ. 2494 ซึ่งผู้ที่ได้รับผลประโยชน์มีเพียงข้าราชการเท่านั้น ต่อมาปีพ.ศ. 2496 สร้างบ้านพักคนชราบางแคหรือศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคในปัจจุบัน เพื่อให้การสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่ยากจนและถูกทอดทิ้ง ในปี พ.ศ. 2510 ได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางละมุง ซึ่งมีลักษณะในการดำเนินงานคล้ายกับศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค สำหรับการดำเนินงานเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุ พบว่า เริ่มมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุครั้งแรกในประเทศไทยในยุคนี้ กล่าวคือ ได้จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2505 ชื่อว่า “ชมรมผู้สูงอายุมูลนิธิวิจัยประสาทในพระบรมราชูปถัมภ์” ด้วยการสนับสนุนจากมูลนิธิวิจัยประสาท มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ส่งเสริมด้านสุขศึกษาให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตัวเองได้ อีกทั้งยังต้องการให้ผู้สูงอายุได้ทำประโยชน์ด้วยการเผยแพร่ความรู้เรื่องสุขภาพรวมถึงเป็นสถานที่ชุมนุมให้เกิดการพัฒนาทางสังคมร่วมกัน โดยในช่วงแรกๆนั้นชมรมผู้สูงอายุดังกล่าวยังไม่ที่รู้จักและเผยแพร่มากนัก หลังจากปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมาจนถึงปี พ.ศ. 2524 พบว่าไม่มีแผนงานหรือนโยบายที่สำคัญด้านผู้สูงอายุอีกเลย

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุในช่วงแรก เน้นการสงเคราะห์หรือการให้เป็นหลักและไม่สามารถครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุโดยทั่วไป เช่น กรณีการจ่ายเงินบำนาญบำนาญข้าราชการจะครอบคลุมเฉพาะผู้ที่เคยเป็นข้าราชการเท่านั้น ส่วนกรณีบ้านบางแคหรือบ้านบางละมุงก็ครอบคลุมเฉพาะผู้ที่อยู่ใกล้หรือสามารถเข้าถึงได้เท่านั้น ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่าในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยยังไม่เผชิญกับสถานการณ์การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ กล่าวคือ จากข้อมูลการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะปี พ.ศ. 2503 , 2513 และ 2523 พบว่า จำนวนผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนเท่ากับร้อยละ 4.60, 4.90 และ 5.40 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2505, 2513, 2523) ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวแผนงานสำคัญในการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่เน้นการสร้างสาธารณูปโภคที่สำคัญ เช่น การคมนาคม การไฟฟ้า ประปา รวมถึงการส่งเสริมการผลิตเพื่อการส่งออกเป็นหลัก ซึ่งอาจทำให้ประเด็นผู้สูงอายุไม่ได้รับความสนใจทั้งในเรื่องนโยบายต่างๆที่เกี่ยวข้องรวมไปถึงการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ

2.1.3.2 ยุคแห่งการร่วมวาระโลก (พ.ศ. 2525 - 2547) นับตั้งแต่การเข้าร่วมประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ (World Assembly on Ageing) ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เมื่อปี พ.ศ. 2525 ผลจากการประชุมในครั้งนั้นนำไปสู่การจัดตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ และจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2525-2544) โดยมีแนวคิดการมองคุณค่าของผู้สูงอายุว่าควรได้รับผลตอบแทนในฐานะ “ผู้รับ” บ้าง เนื่องจากเป็น “ผู้ให้” มากกว่าครึ่งชีวิตแล้ว ในแผนฉบับนี้จึงได้กำหนดนโยบายและมาตรการที่สำคัญซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพอนามัย 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านความมั่นคงของรายได้และการทำงาน 4) ด้านสังคมและวัฒนธรรม และ 5) ด้านสวัสดิการสังคม ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 กรมประชาสงเคราะห์ได้เชิญชวนให้แต่ละจังหวัดตั้งชมรมผู้สูงอายุอย่างน้อยจังหวัดละ 1 แห่ง ถัดมาในปี พ.ศ. 2532 ได้ก่อตั้งสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเพื่อเป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานระหว่างชมรมผู้สูงอายุทั่วประเทศ โดยให้ชมรมผู้สูงอายุทั่วประเทศสมัครเข้าเป็นสมาชิกและมอบหมายให้ประชาสงเคราะห์จังหวัดเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในแต่ละสาขาจังหวัด ปีพ.ศ. 2536 ได้มีการจัดตั้งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมขึ้น ทำให้กรมประชาสงเคราะห์ถูกย้ายมาอยู่ภายใต้กระทรวงแรงงานฯ จากเดิมที่อยู่ในสังกัดกระทรวงมหาดไทย ในช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิดโครงการกองทุนส่งเสริมเบี้ยสวัสดิการผู้สูงอายุและครอบครัวในชุมชน (เบี้ยยังชีพ) ซึ่งได้ดำเนินการมาจนถึงทุกวันนี้

ในปี พ.ศ. 2542 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นปีผู้สูงอายุสากล รัฐบาลไทยได้สนองตอบวาระโลกดังกล่าว ด้วยการประกาศปฏิญญาผู้สูงอายุไทย 9 ข้อ (สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ, 2548) ดังต่อไปนี้

- ข้อ 1** ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้งและละเมิดสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้ และผู้พิการที่สูงอายุ
- ข้อ 2** ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพ รัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทหน้าที่ของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
- ข้อ 3** ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย
- ข้อ 4** ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า
- ข้อ 5** ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกัน และสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างครบวงจร โดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบตามคตินิยม
- ข้อ 6** ผู้สูงอายุควรมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะการรวมกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันและกับบุคคลทุกวัย
- ข้อ 7** รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย
- ข้อ 8** รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกัน และการบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิ คุ้มครองสวัสดิภาพและจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ
- ข้อ 9** รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยม ให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมที่เป็นความกตัญญูกตเวทีและความเอื้ออาทรต่อกัน

โดยปฏิญญาทั้ง 9 ข้อนี้มีส่วนสำคัญในการจัดทำแผนงานและแบบแผนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในปัจจุบัน (แผนผู้สูงอายุฉบับที่ 2) กล่าวคือ เมื่อสิ้นสุดแผนผู้สูงอายุฉบับที่ 1 ได้มีการจัดทำแผนผู้สูงอายุฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ซึ่งมีเนื้อหาสาระครอบคลุม 5 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย

ไปด้วย 1) การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ 2) การส่งเสริมผู้สูงอายุ 3) ระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ 4) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการพัฒนานุเคราะห์ด้านผู้สูงอายุ และ 5) การประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุ ทั้งนี้ในช่วงปี พ.ศ. 2545 ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 โดยมีนโยบายการทำงานแบบบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงมากขึ้น กรณีของที่เกี่ยวข้องกับงานด้านผู้สูงอายุ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงสาธารณสุขที่ถือได้ว่าเข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากโดยอาศัยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่มีอยู่ทั่วประเทศในการดูแลและสนับสนุนงานด้านผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ (ประสิทธิ์ ลีระพันธ์ และ เพ็ญประภา ศิวโรจน์, 2542) ขณะที่บทบาทของกรมพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือกรมประชาสงเคราะห์(เดิม) เริ่มลดบทบาทลงเนื่องจากมีหน่วยงานอยู่ในระดับจังหวัดไม่สามารถเข้าถึงระดับชุมชนได้จึงโอนภาระหน้าที่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบต่อไป

ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 ได้มีการออกพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 เพื่อกำหนดสิทธิ การคุ้มครอง การส่งเสริมและสนับสนุนด้านต่างๆของผู้สูงอายุ เช่น การบริการทางการแพทย์ การศึกษา อาชีพ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ปัจจัยสี่ที่จำเป็น เบี้ยยังชีพที่เป็นธรรมและทั่วถึง รวมถึงการสงเคราะห์ในการจัดงานศพตามประเพณี เป็นต้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547) ทั้งนี้สาเหตุหลักของการมีแผนงานที่หลากหลายส่วนหนึ่งเกิดจากการกระตุ้นด้วยวาระการประชุมที่สำคัญของโลกดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น อีกสาเหตุหนึ่งที่สำคัญอาจเนื่องมาจากสถานการณ์การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุไทยอย่างรวดเร็วเกือบสองเท่าตัวในระยะเวลา 20 ปี กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2523 มีจำนวนผู้สูงอายุร้อยละ 5.46 และในปี พ.ศ. 2543 เท่ากับ ร้อยละ 9.51 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2523, 2545) จากสถานการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยใกล้จะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ จึงทำให้เกิดแรงกระตุ้นทางนโยบายจากภาครัฐที่หลากหลายมากขึ้นรวมถึงการขยายเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุให้ในต่างจังหวัดให้เพิ่มมากขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ยุคแห่งการร่วมวาระโลกนี้ เป็นยุคทองของการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศไทยเนื่องจากนโยบายหรือแผนงานต่างๆได้รับการกระตุ้นโดยวาระการประชุมสำคัญๆในระดับโลก ซึ่งในช่วงแรกของการดำเนินงานภาครัฐยังคงเน้นการสงเคราะห์หรือให้ความช่วยเหลือเป็นหลักโดยมีกรมประชาสงเคราะห์เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ จากนั้นภายหลังปี

พ.ศ.2542 ที่ได้ประกาศปฏิญญาผู้สูงอายุไทย 9 ข้อ จึงเริ่มบูรณาการการทำงานร่วมกันจากหลากหลายกระทรวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงสาธารณสุขและกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ส่วนการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุนั้นเริ่มมีการขยายเครือข่ายสู่ต่างจังหวัดมากขึ้น จนกระทั่งมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุทั่วประเทศและมีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม แต่สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนในยุคนี้คือ การเริ่มเปลี่ยนบทบาทของหน่วยงานภาครัฐจาก “ผู้จัดการให้” เปลี่ยนเป็น “ผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงาน” หรือ “พี่เลี้ยง” ในการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงท้ายๆของยุค ซึ่งแตกต่างจากยุคแรกอย่างสิ้นเชิงรวมทั้งเป็นต้นแบบการดำเนินงานในยุคถัดมา

2.1.3.4 ยุคสังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (พ.ศ. 2548 – ปัจจุบัน) ในยุคที่ 3 นี้เริ่มตั้งแต่สังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา เนื่องจากมีผู้สูงอายุมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 10 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) จึงทำให้สังคมไทยตื่นตัวกับประเด็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้นโยบายและแนวทางปฏิบัติที่สำคัญเกี่ยวกับงานด้านผู้สูงอายุในยุคนี้ยังคงดำเนินงานต่อเนื่องมาจากปลายยุคที่ 2 ข้างต้น แผนงานนโยบายในยุคนี้จึงค่อนข้างที่จะคงที่เนื่องจากพระราชบัญญัติและนโยบายสำคัญๆ เช่น พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2542 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545-2564) เป็นต้น ได้จัดเตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้ได้เพิ่มเติมสวัสดิการบางส่วนให้ครอบคลุมมากขึ้น เช่น การจ่ายเบี้ยยังชีพจากเดิมร้อยละ 50 บาทเป็นการจ่ายแบบขั้นบันไดโดยใช้อายุเป็นเกณฑ์ นอกจากนี้ยังมีแนวคิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยามผู้สูงอายุจากเดิม 60 ปีขึ้นไป เป็น 65 ปีขึ้นไป เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบันและเพื่อการจัดสรรทรัพยากรจากภาครัฐให้ทั่วถึง (ปราโมทย์ ประสาทกุล และ ปัทมา ว่าพัฒนางศ์, 2554) ตลอดจนการผลักดันให้มีการบูรณาการ ทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน ในการสร้างระบบดูแลผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้น โดยในยุคนี้เน้นบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุมากขึ้นนอกเหนือจากงานหลักที่เน้นการจัดการเรื่องสาธารณสุขปโภคในท้องถิ่น การขยายตัวของชมรมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วไปถึงในระดับตำบลและหมู่บ้าน สะท้อนได้จากจำนวนชมรมผู้สูงอายุทั้งหมดในปี พ.ศ. 2539 ที่มี 11,398 ชมรม (พงษ์ศิริ ประรณาดิ และปฏิญญา สติออกเก็ด, 2553) และเพิ่มขึ้นสองเท่าเป็น 23,367 ชมรม ในปี พ.ศ. 2555 (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2555)

จึงกล่าวได้ว่า ประเทศไทยมีเตรียมตัววางแผนงานด้านผู้สูงอายุได้ในระดับหนึ่งในช่วงยุคที่เข้าร่วมวาระสำคัญของโลก จึงทำให้การดำเนินงานในยุคที่สังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญได้มีการดำเนินงานขยายเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุให้ทั่วถึงในระดับชุมชนมากขึ้น โดยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนรวมถึงชุมชนเองที่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุ

2.2 แนวคิดเรื่องชมรมผู้สูงอายุ

2.2.1 ความเป็นมาของชมรมผู้สูงอายุ

ชมรมผู้สูงอายุ หมายถึง กลุ่มผู้สูงอายุที่มีจำนวนตั้งแต่ 20 คนขึ้นไปที่มารวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์และแนวคิดร่วมกันในการพัฒนาตนเองทั้งในด้านสุขภาพ โภชนาการ การศึกษา วัฒนธรรมและการศึกษาหลักธรรมในพุทธศาสนา รวมทั้งร่วมกันพัฒนาสังคมและประเทศชาติ (บรรลุ ศิริพานิชและคณะ, 2539)

การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในประเทศไทยเริ่มครั้งแรกในปี เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2505 ชื่อว่า “ ชมรมผู้สูงอายุมูลนิธิวิชัยประสาทในพระบรมราชูปถัมภ์ ” ด้วยการสนับสนุนจากมูลนิธิวิชัยประสาท โดยมีพระยาบริรักษ์เวชการ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขและองคมนตรีในขณะนั้นเป็นประธาน มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ ส่งเสริมด้านสุขศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุให้สามารถดูแลตัวเองได้ อีกทั้งยังต้องการให้ผู้สูงอายุได้ทำประโยชน์ด้วยการเผยแพร่ความรู้เรื่องสุขภาพ อีกทั้งยังเป็นที่ยอมรับให้เกิดการพัฒนาทางสังคม ในช่วงแรกๆนั้นชมรมผู้สูงอายุยังไม่ที่รู้จักและเผยแพร่อย่างกว้างขวางมากนัก (พฤตินันท์ เหลืองไพบูลย์, 2530) จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2525 ได้มีการประชุมประมุขสมาชิกรัฐสภาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ (World Assembly on Ageing) ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ชมรมผู้สูงอายุในประเทศไทยจึงได้รับความสนใจอีกครั้งจนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและขยายอย่างกว้างขวางกล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2527 ได้เริ่มจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในแต่ละจังหวัด และในปี พ.ศ. 2532 มีการก่อตั้งสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีขึ้นโดยให้ชมรมผู้สูงอายุทั่วประเทศเป็นสมาชิก โดยมีผู้รับผิดชอบหลักคือ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย(ในขณะนั้น ปัจจุบันสังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) ปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลในสมัยนั้นได้กำหนดนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว(พ.ศ. 2535-2554) ซึ่งได้กำหนดเป็นแผนงาน/กิจกรรมกับชุมชนรวม 5 ด้าน คือ 1) ด้านสุขภาพอนามัย 2) ด้านสวัสดิการสังคม 3) ด้านการงานและรายได้ 4) ด้านสังคม การศึกษา วัฒนธรรมและจิตใจ และ 5) ด้านวิจัยและพัฒนา ทำให้งานด้านผู้สูงอายุไม่ได้ถูกจำกัดภายใต้การดูแลของกรมประชาสงเคราะห์อีกต่อไป แต่ได้ขยายงานไปยัง

กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย เป็นต้น (ประสิทธิ์ ธีระพันธ์และเพ็ญประภา ศิริโรจน์, 2542)

นอกจากนี้เมื่อมีการประกาศปฏิญญาผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งเน้นให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้ตระหนักและให้ความสำคัญต่อเรื่องนี้เป็นอย่างมากได้กำหนดให้โรงพยาบาลระดับต่างๆรวมถึงสถานอนามัยทั่วประเทศจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในทุกเขตรับผิดชอบรวมทั้งการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในชุมชนต่างๆทั่วกรุงเทพฯ โดยสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร (ประสิทธิ์ ธีระพันธ์และเพ็ญประภา ศิริโรจน์, 2542) ทั้งยังได้มีการต่อยอดงานของชมรมผู้สูงอายุมาอย่างต่อเนื่องตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ประกอบกับสถานการณ์การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ทำให้ชมรมผู้สูงอายุเกิดการขยายตัวมาจนถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่าการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุในประเทศไทยได้ดำเนินการมานานกว่า กึ่งศตวรรษแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา ซึ่งจัดขึ้นใน ส่วนกลางยังไม่ขยายเครือข่ายสู่ต่างจังหวัด จนกระทั่งปี พ.ศ. 2525 พัฒนาการของชมรมผู้สูงอายุจึงเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นตาม ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับการกระตุ้นจากการประชุมวาระโลกที่สำคัญและสถานการณ์การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ จนทำให้ชมรมผู้สูงอายุมีการขยายตัวเพิ่มจำนวนมากขึ้นในปัจจุบันและกระจายทั่วประเทศและทั่วถึงในระดับหมู่บ้าน ซึ่งมีรูปแบบการดำเนินงานที่มีการบูรณาการจากหลากหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคชุมชน เป็นต้น

2.2.2 องค์ประกอบที่สำคัญของชมรมผู้สูงอายุ

เพื่อเป็นแนวทางในการจัดตั้งและดำเนินการของชมรมผู้สูงอายุให้ราบรื่นและเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ตามระเบียบข้อบังคับของชมรมผู้สูงอายุได้เสนอแนะองค์ประกอบของควรประกอบด้วยดังนี้

1) ประธานชมรมผู้สูงอายุ

2) สมาชิกชมรม

สามารถแบ่งสมาชิกชมรมได้เป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

- สมาชิกสามัญ คือ สมาชิกที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป
- สมาชิกวิสามัญ คือ สมาชิกที่มีอายุต่ำกว่า 60 ปี
- สมาชิกกิตติมศักดิ์ คือ ผู้ได้รับเชิญเป็นสมาชิกชมรม

3) วัตถุประสงค์ของชมรมผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์ทั่วไปของการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุแบ่งเป็น 5 ประเด็นหลักได้แก่

1. เพื่อให้ผู้สูงอายุดำเนินการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งชมรมโดยภาครัฐช่วยเหลือสนับสนุน
2. เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ในด้านสุขภาพอนามัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ

3. เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสดำเนินการในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม

4. เพื่อร่วมกันแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับอาชีพ การพัฒนาตนเอง การส่งเสริมสุขภาพและถ่ายทอดความรู้ด้านวัฒนธรรมแก่คนรุ่นหลัง

5. เพื่อให้มีการออกกำลังกายที่ถูกต้องร่วมกันในสถานที่ที่จัดตั้งชมรมหรือสถานที่จัดกิจกรรม

4) ลักษณะกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ

กิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุนั้นควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยทำให้ผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างเป็นสุข โดยเป็นกิจกรรมที่ให้ความสนุกสนานและก่อประโยชน์และที่สำคัญที่สุดต้องตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุได้ สามารถจำแนกลักษณะของกิจกรรมได้เป็น 5 กิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพอนามัย เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสุขภาพโดยวิทยากรผู้มีความรู้จากภายนอก เช่น การปฏิบัติตนให้พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ยา ความรู้เกี่ยวกับโรคของผู้สูงอายุและการป้องกัน เป็นต้น ตลอดจนการส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ การทดสอบสมรรถภาพของร่างกาย และการตรวจสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ

2. กิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพและรายได้ตามความสนใจและความถนัด เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า งานหัตถกรรม การทำดอกไม้จันทน์ เครื่องจักรสาน ช่างไม้ เป็นต้น เพื่อช่วยส่งเสริมรายได้และเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์กับผู้สูงอายุ

3. กิจกรรมด้านศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และศาสนา เช่น การร่วมกิจกรรมเนื่องในวันสงกรานต์ วันสำคัญทางศาสนา การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้วยการสอนพิเศษให้กับนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีการผ่อนคลายอารมณ์และได้มีโอกาสสนุกสนานรื่นเริงเหมือนบุคคลกลุ่มอื่นๆ ตลอดจนทำให้เกิดความรู้สึกว่าสังคมยังสนใจตนเอง

4. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การทำความสะอาดวัดและสถานที่ต่างๆ เนื่องในวันสำคัญของชาติ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันเข้าพรรษา วันฉัตรมงคล เป็นต้น

เพื่อกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้รับรู้ว่าตนเองยังมีบทบาทและสามารถทำหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี

5. กิจกรรมนันทนาการ เช่น การเล่นเกมดนตรี การร้องรำทำเพลง การเล่นเกมต่างๆ การทัศนศึกษาออกสถานที่ เพื่อผู้สูงอายุเกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลาย และสร้างความสมัครสมานสามัคคีระหว่างสมาชิกด้วยกัน (พฤตินันท์ เหลืองไพบูลย์, 2530 ; เขมิกา ยามะรัต, 2527 อ่างในบรรลุ ศิริพานิชและคณะ, 2539)

จากองค์ประกอบของชมรมผู้สูงอายุข้างต้น พบว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ **บุคคลกับกิจกรรม** บุคคล หมายถึง สมาชิกของชมรมที่เข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก รวมถึงสมาชิกที่ยังไม่เข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีความคล่องตัวในการช่วยบริหารจัดการชมรมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยสมาชิกกิตติมศักดิ์ที่อาจช่วยสนับสนุนความช่วยเหลือตลอดจนความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของชมรมได้อย่างราบรื่นต่อไป **ส่วนกิจกรรม** ต้องมีลักษณะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ทั้งนี้หากชมรมผู้สูงอายุสามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ย่อมเกิดประโยชน์กับผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมการออกกำลังกาย การเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เนื่องในวันสำคัญต่างๆ รวมถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมให้กับเยาวชน เป็นต้น เนื่องจากกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยเติมเต็มทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและจิตที่ดี ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว สามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงกล่าวได้ว่าชมรมผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุได้ (เมืองทอง เขมมณี, 2545)

2.3 แนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

ความหมายทางสังคมวิทยา กลุ่ม คือ การรวมกันของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยผู้ที่มารวมกลุ่มมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน เมื่อมีการรวมกลุ่มกันเกิดขึ้นจะก่อให้เกิดลักษณะเฉพาะของกลุ่ม คือ มีการติดต่อสัมพันธ์กันของสมาชิก มีการกำหนดความเป็นสมาชิกของกลุ่ม มีความเป็นเจ้าของและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม นอกจากนี้การรวมกลุ่มได้นั้นสมาชิกกลุ่มล้วนต้องมีแนวคิด ความสนใจ การปฏิบัติ ตลอดจนมีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมแบบเดียวกัน การรวมกลุ่มทำให้สมาชิกกลุ่มมีอำนาจในการต่อรองสิ่ง

ต่างๆ ได้มากขึ้น (ธงชัย สันติวงษ์และชัยยศ สันติวงษ์, 2533 ; วันชัย มีชาติ, 2548) จากความจำกัด ความข้างต้น กล่าวได้ว่า **ชมรมผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นกลุ่มที่มีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการจัดกลุ่มอย่างมีระเบียบเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันและมีการปะทะสังสรรค์ทางสังคมซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา**

กลุ่มแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ กลุ่มที่เป็นทางการ (Formal group) และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal group) ดังนี้

กลุ่มที่เป็นทางการ (Formal group) เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมาจากการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการของสมาชิก มีการกำหนดเป้าหมายชัดเจน มีโครงสร้างระเบียบแบบแผนแน่นอน มีวิธีการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ อย่างชัดเจน โดยสมาชิกแต่ละคนมีบทบาทต่างกันแต่มีจุดหมายร่วมกัน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มออมทรัพย์ สมาคมชานาไทย กลุ่มสมาคมกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดย่อม เป็นต้น

กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal group) เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและไม่มีโครงสร้างที่ชัดเจน เช่น มิตรภาพ ความเห็นอกเห็นใจ ความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย เป็นต้น บุคคลจะมารวมกันโดยความสมัครใจโดยที่ภายในกลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดี เต็มใจช่วยเหลือกันอย่างใกล้ชิด เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มหนุ่มสาวในชนบท กลุ่มการเล่นประเพณี กลุ่มผู้สูงอายุที่มาทำบุญที่วัด เป็นต้น (พัชนี กรกวิน, 2522)

ลักษณะของการทำงานกลุ่มที่ดี ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ สมาชิกกลุ่มควรมีการพบปะกันบ่อยๆ และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เนื่องจากสมาชิกกลุ่มมีส่วนในการกำหนดเป้าหมายหรือความต้องการร่วมกัน หากสมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจตรงกัน มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันพร้อมทั้งสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี เพื่อเอื้อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือการทำกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการตัดสินใจที่เป็นไปตามมติของกลุ่มและเกิดความยืดหยุ่นเมื่อเกิดปัญหาบางประการ เพื่อนำไปสู่การทำงานกลุ่มที่ดี มีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้ในที่สุด (ประวิทย์ จงวิศาลและวิจิตร จงวิศาล, 2527; เรียม ศรีทอง, 2542; ทิศนา เขมมณี, 2548)

บทบาทของผู้นำต่อกระบวนการกลุ่ม องค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีส่วนทำให้การขับเคลื่อนของกระบวนการกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ นอกเหนือจากการบริหารจัดการกลุ่มที่ดีแล้ว คือ ผู้นำ ซึ่งหมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับจากคนในกลุ่มผู้ซึ่งสามารถออกคำสั่งให้คนในกลุ่มยอมรับและปฏิบัติตามได้คำสั่งด้วยความเต็มใจ (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2542) โดยลักษณะของผู้นำที่ดี ควรเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มุ่งมั่นตั้งใจทำงาน อดทน ทำงานอย่างเต็มที่

2. มีความมั่นใจในตนเอง ไม่ลังเลหรือวิตกกังวลต่อสถานการณ์ต่างๆ มีความรอบคอบในการตัดสินใจและมีทักษะในการแก้ปัญหาเป็นอย่างดี
3. รับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย โดยปราศจากอคติหรือความไม่เป็นธรรม
4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และชอบการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ
5. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สนใจปัญหาของเพื่อนร่วมสมาชิกกลุ่ม และมีทักษะในการจูงใจให้เกิดความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม (นิพนธ์ จิตต์ภักดี, 2528; บัณฑิต พุทธิพงศ์กุล, 2534)

2.3.2 แนวคิดของการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

การมีส่วนร่วม คือ การมีโอกาอย่างอิสระ ปราศจากการแทรกแซงครอบงำ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดแจง ควบคุม ระดมทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (เสนห์ จามริก, 2527)

หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา คือ ยึดความต้องการของคนในกลุ่ม/พื้นที่ เป็นหลัก ซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลากระตุ้นให้เกิดความสนใจและความเข้าใจ จนนำไปสู่การยอมรับของสมาชิกและมองเห็นประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรม ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมควรดำเนินไปในลักษณะเพื่อสร้างพลัง สร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่มรวมถึงมีการปลูกฝังทัศนคติและพฤติกรรมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว นอกจากนี้กระบวนการมีส่วนร่วมควรปลูกฝังให้สมาชิกสำนึกถึงความเป็นเจ้าของในกิจกรรมด้วย

ขั้นตอนสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมที่ควรให้สมาชิกกลุ่มเข้าร่วม คือ ร่วมเก็บข้อมูล ร่วมวิเคราะห์และค้นหาสาเหตุของปัญหา ร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหา ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามผลงาน (ประเวศ ะสี, 2546; ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2527)

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่ม ประกอบไปด้วย 1) ปัจจัยด้านผู้นำ ที่ต้องมีความจริงใจที่จะช่วยเหลือ รับฟังความคิดเห็นของสมาชิก และเป็นที่ยอมรับจากสมาชิกรวมทั้งสามารถกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมได้ 2) ปัจจัยด้านการจัดการที่เน้นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดในทุกขั้นตอนจนทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมที่ดำเนินงานนั้นจริงๆ 3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและเพื่อประชาสัมพันธ์ให้เกิดการกระตุ้นให้มาเข้าร่วมกิจกรรม 4) ปัจจัยด้านพี่เลี้ยง (facilitator) ที่จะคอยช่วยเหลือและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งคุณสมบัติของพี่

เลี้ยงที่ดีต้องเป็นผู้ที่มีความจริงใจ เป็นที่เชื่อถือและยอมรับของสมาชิกกลุ่ม (ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ, 2548)

2.3.3 แนวคิดเรื่องเครือข่าย

การทำงานให้ประสบความสำเร็จสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งคือต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ คำว่า “เครือข่าย” จึงเป็นลักษณะของกระบวนการแห่งความสัมพันธ์ การประสานความร่วมมือและภารกิจซึ่งกันและกัน (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2548) โดยสามารถจำแนกเครือข่ายตามโครงสร้างการทำงานได้ 2 ประเภท คือ **เครือข่ายที่เป็นทางการ** ซึ่งมีลักษณะการทำงานที่มีโครงสร้างการประสานงานที่ชัดเจนอย่างเป็นทางการ เช่น เครือข่ายการทำงานระหว่างหน่วยงานราชการต่างๆ เครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตโคนม เป็นต้น ขณะที่**เครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ** คือ ไม่มีโครงสร้างหน้าที่ที่ชัดเจน เช่น เครือข่ายญาติพี่น้อง เป็นต้น อย่างไรก็ตามการเป็นเครือข่ายสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาไม่ได้จำเป็นต้องเข้มงวด กล่าวคือ อาจเริ่มจากการร่วมตัวแบบหลวมๆ แล้วจึงเริ่มเป็นระบบและเป็นทางการมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามอาจเกิดจากรูปแบบที่เป็นทางการแล้วปรับเปลี่ยนมาสู่แบบไม่เป็นทางการก็ได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของสมาชิกว่าต้องการรูปแบบใด ทั้งนี้กิจกรรมสำคัญที่ทุกเครือข่ายควรทำร่วมกันคือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข่าวสารประสบการณ์นำไปสู่การวางแผนและทำกิจกรรมร่วมกันซึ่งต้องอาศัยการติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอ (เสรี พงศ์พิศ, 2548)

2.3.3.1 ลักษณะสำคัญที่ทุกเครือข่ายควรมี ได้แก่

1. เป็นกลุ่มองค์กรและ/หรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน
2. ดำรงอยู่ได้ยาวนาน(ไม่ใช่เฉพาะกิจ) ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต่อเนื่อง
3. เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคมโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
4. มีฐานคิดอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน
5. มีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกันและร่วมกันรับผิดชอบ (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2548)

2.3.3.2 ประโยชน์ของเครือข่าย การทำงานโดยอาศัยเครือข่ายเป็นเครื่องมือสามารถทำให้เกิดผลกระทบหรือขยายผลให้กว้างออกไป เนื่องจากการทำงานแบบประสานพลัง (synergy) ซึ่งประโยชน์จากการทำงานเป็นเครือข่าย ได้แก่

1. ลดความซ้ำซ้อนและสิ้นเปลืองทรัพยากรเนื่องจากการวางแผนและแบ่งงานกันทำ

2. เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ และทักษะต่างๆ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหรือประเด็นหนึ่งมากยิ่งขึ้นเพราะมีหลากหลายแง่มุมจากหลายองค์กร
3. ก่อให้เกิดงานที่ไม่สามารถกระทำได้เพียงคนเดียวและสามารถกระตุ้นให้เห็นถึงความสำคัญได้ทั้งจากคนในเครือข่ายและนอกเครือข่ายอีกทั้งการใช้เครือข่ายในการทำงานยังช่วยทำให้การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ได้กว้างขวางและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. ทำให้เกิดความสามัคคี ให้กำลังใจกันและช่วยกันในรูปแบบต่างๆ หรืออาจใช้เครือข่ายในการช่วยระดมทุนได้ด้วย (เสรี พงศ์พิศ, 2548; พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2548)

กล่าวโดยสรุป การขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุต้องอาศัยแนวคิดทั้ง 3 แนวคิดดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ ชมรมผู้สูงอายุเป็นกลุ่มหรือองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของผู้สูงอายุที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาตนเองและร่วมกันพัฒนาชุมชน โดยมีครอบครัวและชุมชนเป็นสถาบันพื้นฐานในการร่วมดำเนินการซึ่งจะส่งผลต่อการช่วยสร้างเสริมสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ โดยการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุได้มีการพัฒนาและปรับรูปแบบเป็นกลุ่มองค์กรที่มีความเป็นทางการมากขึ้นลักษณะการทำงานมีความซับซ้อนมากขึ้น จำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนทั้งที่เป็นลักษณะเครือข่ายที่เป็นทางการ ร่วมกับหน่วยงานราชการต่างๆ ในชุมชน และเครือข่ายไม่เป็นทางการกับคนในชุมชน เพื่อการสนับสนุนการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ นอกจากนี้ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมให้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดในทุกขั้นตอนเท่าที่จะทำได้ โดยคำนึงถึงแนวคิดหลักของการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุที่ว่า “ชมรมผู้สูงอายุเป็นของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุ และเพื่อผู้สูงอายุ” (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547)

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรม ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ ความสำเร็จของชมรมผู้สูงอายุ รูปแบบของชมรมผู้สูงอายุที่เหมาะสม และความเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุ พบว่า ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมของผู้สูงอายุ ได้แก่

- 1) ปัจจัยภายในชมรมผู้สูงอายุ และ
- 2) ปัจจัยภายนอกชมรมผู้สูงอายุ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ปัจจัยภายในชมรมผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

- **คุณลักษณะของประธานชมรม** ผู้นำเชิงคุณลักษณะ (Trait theories) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่มุ่งหาและอธิบายคุณลักษณะต่างๆ ของผู้นำ โดยเชื่อว่าผู้นำจะแตกต่างจากบุคคล

ทั่วไป ผู้นำต้องมีคุณสมบัติบางประการของตนเองซึ่งแตกต่างจากคนอื่น (วันชัย มีชาติ, 2548) คุณสมบัติส่วนตัวที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ **ด้านสติปัญญา** การมีความเห็นหรือวินิจฉัยเรื่องต่างๆ ซึ่งผู้นำสามารถตัดสินใจ หรือวินิจฉัยเรื่องต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง มีความรู้ในหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างลึกซึ้ง มีความกล้าในการตัดสินใจ มีการใช้ถ้อยคำที่มีพลัง นอกจากนี้ประธานชมรมจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และรอบคอบก่อนการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ (ประสิทธิ์ ธีระพันธ์และเพ็ญประภา สิริโรจน์, 2542) ทั้งนี้อาจเนื่องจากการตัดสินใจของผู้ประธานชมรมเปรียบได้กับการตัดสินใจของคนทั้งกลุ่ม หากตัดสินใจได้ถูกต้องสมาชิกกลุ่มทุกคนก็ได้รับผลประโยชน์ หากตัดสินใจผิดพลาดทุกคนในกลุ่มย่อมเสียผลประโยชน์นั้นไปด้วย **ด้านบุคลิกภาพ** ผู้นำจะมีบุคลิกภาพแตกต่างจากคนทั่วไป โดยมีความสามารถในการปรับตัว มีความตื่นตัว มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสมคูลย์ทางอารมณ์ และมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ตลอดจนมีความเป็นอิสระไม่พึ่งพิงและไม่ยึดติดกับแบบแผน นอกจากนี้ผู้นำ/ประธานควรมีภาพลักษณ์ที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกชมรม (บัณฑิต พุทธิพงษ์กุล, 2534; แสง ขาวแก้ว, 2543; ผดพร ผลสว่าง, 2549; สุกัญญา บุญวิเศษ, 2554) **ด้านความสามารถ** มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้น ได้รับความนิยมน และมีชื่อเสียง มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในสังคม มีไหวพริบปฏิภาณ และมีศิลป์ในการเจรจา (วันชัย มีชาติ, 2548) สามารถพูดโน้มน้าวให้เกิดความร่วมมือจากสมาชิกกลุ่ม (นิพนธ์ จิตต์ภักดี, 2528) รวมทั้งมีทักษะในการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจและยอมรับเป็นสิ่งจำเป็นในการทำงานกลุ่ม (ทิสนา เขมมณี, 2548) ทั้งนี้ประเด็นเรื่องการสื่อสารในการทำงานกับกลุ่มผู้สูงอายุนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง จากผลการศึกษาของวาทีณี บุญชะลิกย์ (2547) พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ คือ การสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารจากคนสู่คน เพราะเป็นสื่อสารสองทางได้มีการโต้ตอบซึ่งกันและกันซึ่งเหมาะสมสำหรับงานด้านผู้สูงอายุ ดังนั้นหากประธานชมรมมีทักษะในการพูดและมีการเจรจาต่อรองหรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ย่อมทำให้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีตามไปด้วย (ประสิทธิ์ ธีระพันธ์และเพ็ญประภา สิริโรจน์, 2542; แสง ขาวแก้ว, 2543; ผดพร ผลสว่าง, 2549; สุกัญญา บุญวิเศษ, 2554) คุณลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่เอื้อให้สมาชิกกลุ่มเกิดการยอมรับและปฏิบัติตามคำสั่งของประธานกลุ่ม (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของ Fred Feidler ที่เชื่อว่า ผู้นำที่มีประสิทธิผลหรือผู้นำที่สามารถสร้างความสำเร็จในการปฏิบัติงานของกลุ่มขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของการนำกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยที่ผู้นำที่เน้นผลการสำเร็จของงานจะเป็นผู้นำที่มุ่งทำงานให้สำเร็จและยอมรับตนเอง จากความสำเร็จของงานที่เป็นรูปธรรมต้องการให้งานมีแนวทางที่ชัดเจน ไม่ชอบเรื่องไร้สาระ มักจะเริ่มงานอย่างรวดเร็วและมุ่งประเด็น

สำคัญในเรื่องนั้นๆทันทีและมีการตรวจสอบความก้าวหน้าของงานเสมอ ส่วนผู้นำที่เห็นความสัมพันธ์ต้องการที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ดีกับผู้ปฏิบัติ สนับสนุนให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น สนใจสิ่งที่คุณอื่นคิดเห็นเกี่ยวกับตัวผู้นำ โดยจะให้ความสำคัญกับความคิดของผู้อื่นมากและไวต่อความรู้สึกของคน นอกจากนี้ผู้นำลักษณะนี้จะเน้นความสัมพันธ์เอาใจใส่ต่อผู้ร่วมงานอยากให้ทุกคนสบายใจในการทำงาน ผู้นำทั้งสองลักษณะจะมีสถานการณ์ที่เป็นลักษณะเด่น ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและสมาชิกกลุ่ม จะเป็นการพิจารณาถึงการที่ผู้ตามให้การยอมรับผู้นำ โดยพิจารณาถึงความเชื่อมั่น ความเชื่อใจ และความเคารพที่ผู้ตามมีต่อผู้นำ การที่ผู้นำได้รับการยอมรับจากผู้ตาม จะทำให้ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ตาม และยอมปฏิบัติตามผู้นำ ซึ่งอาจจะยอมปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ เนื่องจากบุคลิกภาพ อารมณ์ขัน ความเป็นผู้เชี่ยวชาญ และความเคารพ (วันชัย มีชาติ, 2548) จากคุณสมบัติข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประธานชมรมผู้สูงอายุมักเป็นคนที่มีคุณลักษณะดังกล่าวทั้งนี้จะมากหรือน้อยแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ทั้งนี้ส่วนใหญ่แล้วประธานชมรมมักเป็นอดีตผู้ที่เคยรับราชการหรือเคยมีตำแหน่งหน้าที่ที่สำคัญมาก่อน รวมทั้งอดีตผู้นำในชุมชนเหล่านั้น จึงจะถูกหล่อหลอมจากประสบการณ์ในการทำงานทำให้มีคุณลักษณะดังกล่าว

- **สมาชิกชมรม** ปัจจัยที่ทำให้ชมรมประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ปัจจัยหลักอยู่ที่ตัวผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นสมาชิกในชมรมนั่นเอง ถ้าผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของชมรม มีความเข้าใจในหลักการหรืออุดมการณ์ของการตั้งชมรมว่า “ชมรมผู้สูงอายุเป็นของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุ และเพื่อผู้สูงอายุ” ชมรมจะประสบผลสำเร็จไปแล้วกว่าครึ่ง เพราะผู้สูงอายุจะหาทางช่วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าสมาชิกในชมรมมีศักยภาพในด้านต่างๆ สูง จะประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ต้องไม่ลืมว่าสมาชิกในชมรมต่างทำหน้าที่ และมีบทบาทที่ต่างๆ กัน ดังนั้นหลักการ และอุดมการณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชมรมอยู่ได้ยืนยาว และมั่นคงต่อไป (บรรลุ ศิริพานิช และคณะ, 2539 ; แสง ขาวแก้ว, 2543; สุกัญญา บุญวิเศษ, 2554) ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการทำงานกลุ่มที่มีประสิทธิภาพกล่าวคือ สมาชิกกลุ่มมีความใกล้ชิดกันทั้งในลักษณะการทำงานกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งสมาชิกจะมีเป้าหมายร่วมกัน มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆที่จะเกิดขึ้น (ประวิทย์ จงวิลาส และวิจิตรา จงวิลาส, 2527; เรียม ศรีทอง, 2542; ทิศนา แคมมณี, 2548) อันเป็นการแสดงซึ่งถึงความสมัครสมานสามัคคีของกลุ่มนั่นเอง

- **การบริหารจัดการชมรมที่ดี** หากดำเนินไปตามระเบียบข้อบังคับ ถึงแม้ระเบียบข้อบังคับจะไม่เคร่งครัดมากนัก แต่นั่นเรื่องความโปร่งใสทางการเงิน (ระวี แก้วสุกใส, 2545) เป็นประเด็นที่ทำให้สมาชิกชมรมรู้สึกมั่นใจและสบายใจในการบริหารจัดการกลุ่มคือ ความโปร่งใสในการการบริหารการเงิน โดยต้องมีการเปิดเผยและชี้แจงค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้สมาชิกได้รับทราบอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะว่าความโปร่งใสในการดำเนินงานเปรียบได้กับการสร้างความเปิดเผย โดยเปิดโอกาสให้

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับการตรวจสอบรวมถึงเป็นการสร้างกระบวนการติดตามและประเมินผลเป็นที่ยอมรับและทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553) นอกจากนี้ความโปร่งใสอาจเป็นการสร้างความสบายใจจนนำไปสู่ความรู้สึกร่วมใจเข้าร่วมกิจกรรมของทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายคณะกรรมการชมรมย่อมได้แสดงความถูกต้องในการทำงานและความมั่นใจในการทำงานเพิ่มขึ้น ในขณะที่สมาชิกชมรมก็ได้รับทราบและซักถามข้อเท็จจริง จนทำให้เกิดความรู้สึกร่วมใจและมั่นใจในการทำงานของคณะกรรมการชมรม

- การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่ทำให้สมาชิกชมรมเข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุที่มีความหลากหลายและมุ่งที่สนองตอบต่อผู้สูงอายุ บางกิจกรรมแม้ไม่มีค่าตอบแทนในการทำงานแต่ได้รับความรู้สึกภาคภูมิใจกลับมาแทนเพราะรู้สึกว่าได้ทำประโยชน์และได้รับประโยชน์กลับมาเป็นความภาคภูมิใจทำให้ หายเหนื่อยและมีกำลังใจที่จะทำอีก กิจกรรมที่นิยมทำกันในชมรมผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมนันทนาการ ผู้สูงอายุสามารถทำได้ทุกช่วงอายุ ทำให้รู้สึกสดชื่นและมีความสุขได้พบปะกับเพื่อนคนอื่นๆ ทำให้ตื่นตัวอยู่เสมอและมีชีวิตชีวา **กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี** ได้แก่ การจัดกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนา ตามวัฒนธรรม และประเพณีของแต่ละท้องถิ่น **กิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย** เช่น กิจกรรมการตรวจโรคประจำปี การให้ความรู้เรื่องยา เรื่องอาหารที่เหมาะสม รวมถึง **กิจกรรมเสริมรายได้** เป็นต้น (แสวง ขาวแก้ว, 2543; สุกัญญา บุญวิเศษ, 2554) การเข้าร่วมกิจกรรมชมรมทำให้สมาชิกได้รับประโยชน์ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยทำให้การจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ ประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมนอกจากจะเป็นการช่วยทำให้ผู้สูงอายุได้เกิดความสุขทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคมแล้วยังเป็นการสร้างอำนาจอย่างหนึ่งในการต่อรองกับหน่วยงานต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการรวมกลุ่มของทุกสังคมนั้นเป็นไปเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกันโดยการสร้างพลังด้วยการรวมกลุ่มเพราะเนื่องจากบางกิจกรรมไม่สามารถทำได้เพียงลำพัง จำเป็นต้องได้รับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากหลากหลายมุมมอง (เสรี พงศ์พิศ, 2548) ซึ่งการตัดสินใจเข้าร่วมทำกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุอาจเนื่องมาจากกิจกรรมดังกล่าวตรงกับความต้องการของตนเอง หรือมีเพื่อนชักชวน ให้ทำ ตามหลักแนวคิดเรื่องกระบวนการเข้าร่วม (ชงชัย สันติวงษ์และชัยยศ สันติวงษ์, 2533; ทิสนา เขมมณี, 2545; สมเดช มุงเมือง, 2548)

2) ปัจจัยภายนอกชมรมผู้สูงอายุ ได้แก่

- บุคลากรจากหน่วยงานต่างๆ ประกอบด้วย **เจ้าหน้าที่รัฐ** โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ทางด้านสาธารณสุข ซึ่งมีบทบาทมากในการก่อตั้งชมรม การจัดกิจกรรม อำนวยความสะดวกและจัดการเกือบทุกอย่าง เช่น ออกหนังสือเชิญ เขียนโครงการ วิทยากร เป็นต้น ซึ่งรวมไปถึงเจ้าหน้าที่

จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่จะคอยช่วยเหลือและสนับสนุนงานต่างๆของชมรมผู้สูงอายุโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านเอกสาร **สมาชิกในชุมชน** จะมีหน้าที่คอยช่วยเหลือและสนับสนุนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ เช่น เป็นกำลังแรงงานในการจัดสถานที่ หรือ ส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุจากลูกหลานโดยมีหน้าที่ไปรับ-ส่งผู้สูงอายุ เป็นต้น ตลอดจนให้ความช่วยเหลือตามที่ชมรมร้องขอ (ประสิทธิ์ ธีระพันธ์และเพ็ญประภา ศิริโรจน์, 2542; แสง ขาวแก้ว, 2543; ระวี แก้วสุกใส, 2545; สุกัญญา บุญวิเศษ, 2554)

- **งบประมาณ** งบประมาณมีส่วนสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากองค์การบริหารส่วนตำบลหรือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537, แสง ขาวแก้ว, 2543; สุกัญญา บุญวิเศษ, 2554) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของศศิพัฒน์ ยอดเพชรและคณะ (2555) ที่ศึกษาลักษณะกิจกรรมและการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ พบว่า งบประมาณเป็นตัวกำหนดกิจกรรมของชมรม โดยแต่ละชมรมมีวิธีหางบประมาณที่สำคัญคือ การเขียนโครงการของงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ การทอดผ้าป่า และจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อหาทุน เป็นต้น นอกจากนี้ผลการศึกษาดังกล่าวได้เสนอแนะให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนงบประมาณกับชมรมผู้สูงอายุประจำปี เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆมีความคล่องตัวมากขึ้น

- **สถานที่** การศึกษาของ ระวี แก้วสุกใส (2545) พบว่า วัดเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ เนื่องจากมีสถานที่กว้างขวาง และวัดมักเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งในแง่ของสถานที่และจิตใจ

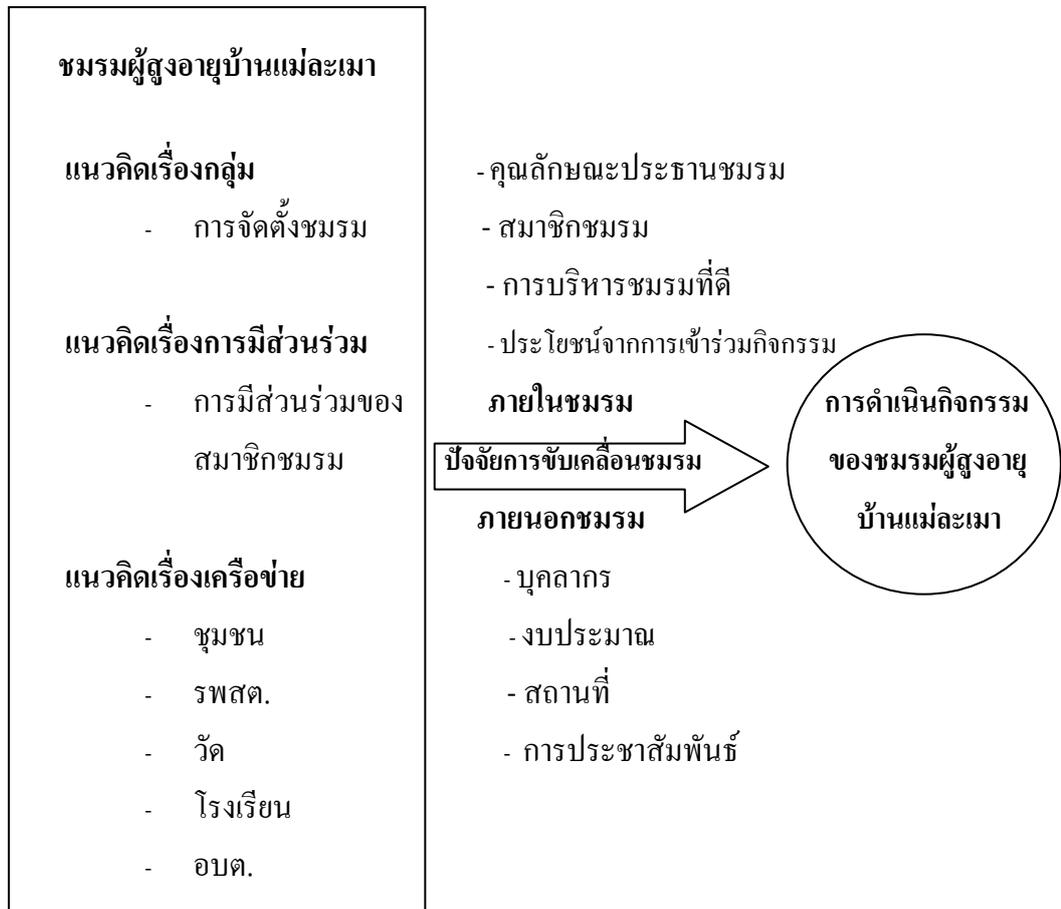
- **การประชาสัมพันธ์** การประชาสัมพันธ์มีทั้งรูปแบบการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ซึ่งเป็นวิธีการหลักโดยขอความอนุเคราะห์จากผู้นำชุมชนในการประชาสัมพันธ์ (แสง ขาวแก้ว, 2543; สุกัญญา บุญวิเศษ, 2554) ซึ่งเป็นรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่ทำได้ง่ายและทั่วถึง นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ยังรวมไปถึงกระบวนการสื่อสารที่เน้นการโต้ตอบมากกว่าการส่งหนังสือเวียนเชิญ กล่าวคือ นอกจากการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ทางชมรมผู้สูงอายุจะทำการพูดคุยโต้ตอบในการชักชวนหรือชักถามซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพราะการใช้สื่อบุคคลจะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารโดยตรง และทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น (วาทีณี บุญชะลิกย์, 2547)

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุประกอบไปด้วย ปัจจัยภายในชมรมผู้สูงอายุ ได้แก่ คุณลักษณะของประธานชมรม สมาชิกชมรม การบริหารจัดการชมรมที่ดี และการได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วม

กิจกรรม ส่วนปัจจัยภายนอกชมรมผู้สูงอายุ ได้แก่ บุคลากรจากหน่วยงานต่างๆ (ทั้งภาครัฐและชุมชน) งบประมาณ สถานที่ และการประชาสัมพันธ์ โดยจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้วแต่เป็นประโยชน์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและอภิปรายข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยเริ่มต้นจากสถานการณ์ความเป็นจริงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรที่มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน โดยภาครัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของประเด็นดังกล่าวโดยส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นทั่วประเทศ ทั้งนี้ประเด็นสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ คือ การขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติต่างๆของผู้สูงอายุ โดยใช้แนวคิดเรื่องกลุ่มเป็นจุดเริ่มต้นในการอธิบายในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ และนำแนวคิดการมีส่วนร่วมมาใช้เพื่ออธิบายกระบวนการดำเนินงานภายในของชมรมผู้สูงอายุ รวมทั้งเรื่องเครือข่ายเพื่ออธิบายการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในการร่วมแบ่งปันปัจจัยที่มีศักยภาพตามที่แต่ละหน่วยงานมี ทั้งนี้จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุประกอบด้วยปัจจัยภายในและภายนอกชมรม ดังแผนภาพที่ 2.1

แผนภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อค้นหาปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นวิธีการหลักร่วมกับการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนใช้ข้อมูลที่บ้านที่กไว้แล้วจากหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนเพื่ออธิบายสถานการณ์ทั่วไปทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมของชุมชน รวมไปถึงการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชมรมผู้สูงอายุ สามารถแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

- 3.1 การเลือกพื้นที่ที่ศึกษา
- 3.2 การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ/แหล่งข้อมูลที่บ้านที่กไว้แล้วในชุมชน
- 3.3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 จริยธรรมการวิจัย
- 3.6 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การเลือกพื้นที่ที่ศึกษา

เหตุผลสำคัญของการเลือกพื้นที่บ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่ศึกษาเพราะในชุมชนมีสัดส่วนจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาขึ้นเพื่อเป็นองค์กรในการจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุในชุมชน โดยชมรมมีกิจกรรมที่หลากหลายและดำเนินการอย่างต่อเนื่องที่สำคัญยังมีผลที่ดีเยี่ยม สะท้อนจากการประกวดชมรมผู้สูงอายุที่ผ่านมาทั้งยังเป็นแกนนำให้กับชมรมผู้สูงอายุอื่นๆ ในตำบลพะวออีกด้วย โดยได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญระหว่างวันที่ 8-18 สิงหาคม พ.ศ. 2555

3.2 การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ/แหล่งข้อมูลที่บันทึกไว้แล้วในชุมชน

3.2.1 การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ (Key Informants)

จากการทบทวนวรรณกรรมและจากการได้มีโอกาสลงไปสังเกตการทำงานของชมรมผู้สูงอายุในช่วงเวลาที่มีการประกวดชมรมผู้สูงอายุดีเด่นระดับจังหวัดตาก ในวันที่ 7-12 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 ผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหน่วยงาน/องค์กรที่มีอยู่ในชุมชน ได้ดังต่อไปนี้

1. ประธานชมรมและคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ	จำนวน 5 คน
2. สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ	จำนวน 7 คน
- เข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำ 3 คน	
- เคยเข้าร่วมกิจกรรมแต่ปัจจุบันไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม 2 คน	
- ไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรม/เข้าร่วมกิจกรรมน้อยมาก 2 คน	
3. เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ	จำนวน 1 คน
4. นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลพะวอและเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลงานด้านผู้สูงอายุ	จำนวน 2 คน
5. ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนบ้านแม่ละเมา	จำนวน 2 คน
6. กำนันตำบลพะวอ (ผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่ละเมา)	จำนวน 1 คน
7. เจ้าอาวาสวัดเซตวันคีรี	จำนวน 1 รูป
รวม	19 คน

3.2.2 แหล่งข้อมูลที่บันทึกไว้แล้วในชุมชน

- ข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) บ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ตำบลพะวอ ปี พ.ศ.2555 ดำเนินการเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอเพื่อใช้อธิบายลักษณะทางประชากร ครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคมของหมู่บ้านแม่ละเมา

- รายงานการดำเนินงานกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาปี พ.ศ. 2555

3.3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ แนวคำถามเชิงคุณภาพและตัวผู้วิจัย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นวิธีการหลักร่วมกับวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.1 แนวคำถามเชิงคุณภาพ

ได้นำบางข้อคำถามจากแนวคำถามเชิงคุณภาพของ “โครงการวิจัยบูรณาการเพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม” โดยความร่วมมือของ 6 หน่วยงานของมหาวิทยาลัยมหิดล (สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน สถาบันวิจัยประชากรและสังคม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันโภชนาการ และคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์) มาเพิ่มเติมบางประเด็นในแนวคำถามเชิงคุณภาพของผู้วิจัย (ภาคผนวก ก) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแนวคำถามเชิงคุณภาพชุดนี้ได้ยื่นเสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และได้รับการอนุมัติเรียบร้อยแล้ว เลขที่ 2012/1-1-12 ทั้งนี้ ในแนวคำถามเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้เพิ่มเติมประเด็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน (SWOT Analysis) เข้าไปด้วยในแนวคำถามเพื่อใช้ระหว่างที่การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละท่าน

3.3.2 ตัวผู้วิจัย

ผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากจะเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเองแล้วยังใช้วิธีการสังเกต (Observation) โดยยึดหลักการสังเกตที่ว่า “สิ่งที่ผู้วิจัยเห็น คือปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมัน นักวิจัยไม่มีส่วนในการกำหนดความเป็นไปของสิ่งเหล่านั้น เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์เหล่านั้น” (ชาย โพธิสิตา, 2550) สำหรับการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้ถูกสังเกตจะไม่ทราบว่านักวิจัยกำลังทำการสังเกตการณ์อยู่หรือผู้วิจัยจะไม่ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการดำเนินงานของผู้ถูกสังเกตแต่อย่างใด โดยทำการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมในช่วงที่ชมรมมีการเตรียมตัวและประกวดชมรมผู้สูงอายุดีในระดับจังหวัด(ก่อนเก็บข้อมูลจริง) รวมทั้งขณะที่ลงเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจริงด้วย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้วางแผนในการเก็บข้อมูล โดยเรียงลำดับตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ส่งหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหน่วยงาน/องค์กรที่มีอยู่ในชุมชน (ภาคผนวก ข)
2. การเก็บข้อมูลที่ชมรมผู้สูงอายุเป็นลำดับแรก โดยทำการสัมภาษณ์และศึกษาข้อมูลจากประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชมรม รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดแต่ละกิจกรรม เพื่อวางแผนการเก็บข้อมูลจากหน่วยงานอื่นๆต่อไป ซึ่งช่วยทำให้การทำงานมีความสะดวก รวดเร็ว และเป็นระบบมากขึ้น
3. การเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้กำหนดไว้ตามตารางแผนงานที่ได้กำหนดได้จากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลพะวอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ วัดเซตวันคีรี โรงเรียนบ้านแม่ละเมา ชุมชน(กำนันตำบลพะวอ) ตลอดจนจากสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ รวมทั้งติดตามขอความอนุเคราะห์ข้อมูลที่บันทึกไว้แล้วจากหน่วยงานซึ่งได้ติดต่อไว้แล้วในขั้นตอนที่ 1 ทั้งนี้หลังจากออกพื้นที่ศึกษาแล้วหากผู้วิจัยวิจัยมีข้อสงสัยหรือต้องการเก็บข้อมูลในบางประเด็นเพิ่มเติมจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางราย

ตลอดระยะเวลาที่เก็บข้อมูลผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลอยู่เสมอ เพื่อให้แน่ใจว่าได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์ของข้อมูล หากขาดประเด็นใดจะได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ครบถ้วนต่อไป ซึ่งขั้นตอนกระบวนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีรายละเอียดดังภาคผนวก ค ปฏิทินการปฏิบัติงาน

3.5 จริยธรรมการวิจัย

การทำวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความยินยอมในการให้สัมภาษณ์ (ภาคผนวก ง) โดยได้แจ้งถึงวัตถุประสงค์และลักษณะของการทำวิจัยตลอดจนขออนุญาตก่อนการบันทึกเสียงทุกครั้งแล้วให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคนลงลายมือชื่อแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยไม่มีการบังคับใดๆทั้งสิ้น ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ยินดีที่จะลงลายมือชื่อแต่ยินดีให้ข้อมูลนักวิจัยได้ขออนุญาตด้วยวาจาก่อนที่จะสัมภาษณ์และบันทึกเสียงทุกครั้ง ทั้งนี้กรณีที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่สะดวกที่จะให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธการให้ข้อมูลได้ทันที

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจะถูกนำมาใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น โดยข้อมูลจะถูกวิเคราะห์เป็นภาพรวมซึ่งจะไม่ปรากฏชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่อย่างใดและถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับที่สุด

3.6 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้าที่ผู้วิจัยเลือกมาใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มี 2 รูปแบบ ดังนี้

3.6.1 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methods Triangulation)

เป็นการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลายสำหรับข้อมูลประเด็นเดียวกัน เช่น เปรียบเทียบข้อมูลระหว่างการสนทนากลุ่มกับการสัมภาษณ์เชิงลึก หรือเปรียบเทียบระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึกกับการสังเกต เป็นต้น (ทวิศักดิ์ นพเกษร, 2551) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยเปรียบเทียบระหว่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม

3.6.2 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

เป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากแหล่งของข้อมูล ได้แก่

แหล่งเวลา ถ้าข้อมูลประเด็นเดียวกันแต่ต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่

แหล่งสถานที่ ถ้าข้อมูลที่ได้ต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่

แหล่งบุคคล ถ้าบุคคลเปลี่ยนไปแต่คำถามยังคงเป็นประเด็นเดิมข้อมูลที่ได้มาจะเหมือนเดิมหรือไม่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2537) สำหรับการศึกษานี้ผู้วิจัยเน้นการตรวจสอบจากแหล่งบุคคลเป็นหลัก

ทั้งนี้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลดังกล่าวนี้จะสามารถช่วยส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นเหตุผลซึ่งกันและกัน ในกรณีที่ได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกันหรือขัดแย้งกัน เพื่อสามารถอธิบายข้อค้นพบได้ละเอียดและชัดเจนมากขึ้น

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกรวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในรูปของคำพูด ข้อคิดเห็น หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นวิธีการหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยฟังและอ่านจับใจความอย่างละเอียด เพื่อแยกย่อย/ลดทอนข้อมูล เพื่อจัดกลุ่มข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ในแต่ละประเด็นแล้วตีความเพื่อ

อธิบายปรากฏการณ์ คำพูด/ข้อคิดเห็นต่างๆเหล่านั้น แล้วสรุปเป็นข้อค้นพบสำหรับตอบคำถามการวิจัย ตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

ข้อมูลที่เป็นที่ใ้ไว้ในรูปรายงานปฏิบัติงานของชมรมผู้สูงอายุและข้อมูลทางด้านภูมิศาสตร์ ประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ที่มีอยู่จากหน่วยงานต่างๆในชุมชนจะนำมาวิเคราะห์และนำเสนอสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นในรูปแบบตัวเลขแสดงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) รวมทั้งนำมาประกอบการอธิบายสถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้อง ดังผลการศึกษาในหัวข้อที่ 4.1 และ 4.2

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

ในบทนี้นำเสนอผลการศึกษาระเบียงประเด็นออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

- ส่วนที่ 1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประชากร เศรษฐกิจและสังคมของบ้านแม่ละเมา
- ส่วนที่ 2 การก่อตั้งและกิจกรรมของชมรมผู้สูงบ้านแม่ละเมา
- ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา
- ส่วนที่ 4 กระบวนการในการดำเนินการจัดกิจกรรม รวมทั้งปัญหา/อุปสรรคตลอดจนการแก้ไขปัญหาของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา
- ส่วนที่ 5 จุดแข็ง จุดอ่อน ของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา
- ส่วนที่ 6 องค์ความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติมจากการศึกษา

4.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประชากร เศรษฐกิจและสังคม บ้านแม่ละเมา

4.1.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของบ้านแม่ละเมา

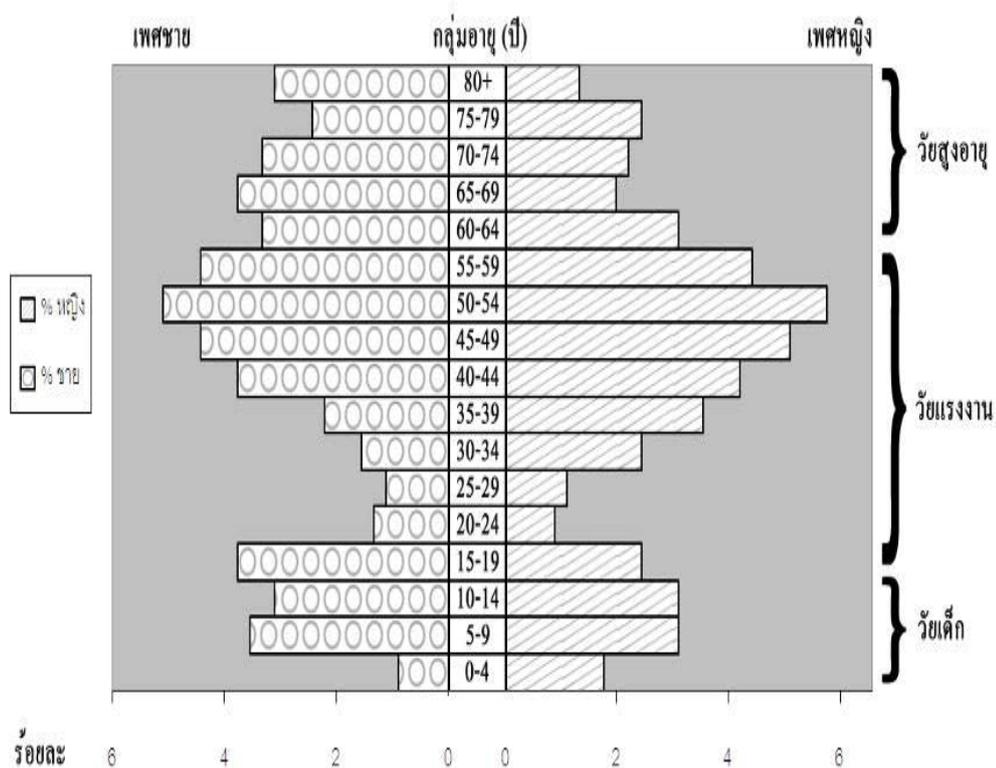
บ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 เป็นหมู่บ้านเริ่มแรกหมู่บ้านหนึ่งของตำบลพะวอ ตั้งอยู่ระหว่างอำเภอแม่สอดและอำเภอเมืองตาก โดยห่างจากอำเภอแม่สอดไปทางทิศตะวันตกประมาณ 30 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอเมืองตากไปทางทิศตะวันออกประมาณ 60 กิโลเมตร (รูปภาพที่ 4.1) มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ บ้านแม่ละเมาไหลท่า หมู่ที่ 6 ตำบลพะวอ
ทิศใต้	ติดกับ เขตป่าสงวน
ทิศตะวันออก	ติดกับ บ้านแม่ละเมาสามัคคี หมู่ที่ 9 ตำบลพะวอ
ทิศตะวันตก	ติดกับ บ้านพะวอ หมู่ที่ 1 ตำบลพะวอ

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบสูง สลับกับภูเขา โดยมีลำห้วยพะวอและลำห้วยแม่ละเมาไหลผ่านรอบหมู่บ้าน (รูปภาพที่ 4.2) จึงทำให้เป็นชัยภูมิที่ดีในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการตั้งหมู่บ้านเริ่มแรกของตำบลพะวอด้วย

4.1.2 ลักษณะทางประชากรของบ้านแม่ละเมา

จากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) บ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ในปี พ.ศ. 2555 ดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะครัวเรือนและผู้อยู่อาศัยจริงเท่านั้น* (ไม่นับรวมบ้านที่มีเลขที่แต่ไม่มีผู้อาศัยและผู้ที่ย้ายถิ่นตั้งแต่ 2 เดือนขึ้นไป) พบว่า มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 188 ครัวเรือน เป็นครอบครัวเดี่ยว 141 ครอบครัว (ร้อยละ 75) ครอบครัวขยาย 47 ครอบครัว (ร้อยละ 25) มีประชากรรวม จำนวน 452 คน เป็นเพศชาย 231 คน (ร้อยละ 51) เพศหญิง 221 คน (ร้อยละ 49) เมื่อจำแนกประชากรตามโครงสร้างอายุ พบว่า มีประชากรวัยเด็ก (อายุ 0-14 ปี) จำนวน 70 คน (ร้อยละ 15) ประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) 285 คน (ร้อยละ 60) และประชากรวัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวน 122 คน (ร้อยละ 25) ดังรูปภาพที่ 4.3 (ภาคผนวก จ)

รูปภาพที่ 4.3 พีระมิดประชากรบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

* ข้อมูลชุดนี้มีจำนวนประชากรน้อยกว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในหน้า 4 ซึ่งได้จากสำนักทะเบียนราษฎร

4.1.3 ลักษณะด้านเศรษฐกิจและสังคมบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2

การประกอบอาชีพ

ครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 95 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าว ถั่วเขียว ปลูกผัก พริก และเลี้ยงสัตว์ โดยมีพื้นที่ทางการเกษตรทั้งสิ้น 3,582 ไร่

การนับถือศาสนา

ประชากรทุกครัวเรือนนับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดเซตวันคีรีเป็นวัดประจำหมู่บ้าน สถานที่สำคัญที่ตั้งอยู่ในชุมชน

บ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นศูนย์กลางของตำบลพะวอเนื่องจากเป็นที่ตั้งสถานที่สำคัญ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลพะวอ โรงเรียนบ้านแม่ละเมา และสถานีนามัยตำบลพะวอ โดยปัจจุบันนี้โรงเรียนบ้านแม่ละเมาและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ ได้ย้ายไปตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 6 ตำบลพะวอตามลำดับ เพื่อเป็นการกระจายการบริการให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นรวมทั้งเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องความคับแคบของสถานที่

บริบททางสังคม

มีลักษณะของความเป็นชุมชนชนบท กล่าวคือ ครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและยังใช้วิธีการการลงแขกร่วมแรงกันกันทำไร่ ทำนา นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติค่อนข้างสูงเนื่องจากหนึ่งในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดเป็นครัวเรือนขยาย ส่วนสามในสี่ของครัวเรือนเดี่ยวที่เหลือล้วนแล้วแต่เป็นญาติพี่น้องกัน โดยมีการติดต่อซึ่งกันและกันอยู่เป็นประจำ ลักษณะเด่นอีกอย่างของชุมชนคือมีความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันสะท้อนได้จากการแบ่งปันอาหาร ผัก ผลไม้ รวมถึงสามารถยืมของใช้ระหว่างเพื่อนบ้านด้วยกันได้ ที่สำคัญที่สุดชุมชนมีความสามัคคีร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆมาช้านาน ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น การจัดงานวัดเนื่องในโอกาสต่างๆ การประกวดชมรมผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนบ้านแม่ละเมา เป็นต้น ทำให้การดำเนินการต่างๆสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี นับว่าเป็นบริบททางสังคมและเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญของบ้านแม่ละเมา อีกด้วย ดังสะท้อนได้จากผลการประกวดชมรมผู้สูงอายุที่สามารถชนะเลิศระดับเขตในปี พ.ศ. 2551 และ 2555 ตามลำดับ รวมถึงการร่วมแรงร่วมใจในการประกวดวัดส่งเสริมสุขภาพดีเด่นซึ่งชนะเลิศในระดับจังหวัดเช่นกัน สะท้อนได้จากคำให้สัมภาษณ์ของกำนันตำบลพะวอคนปัจจุบันที่ว่า

“ หมู่บ้านของเรา เรื่องความสามัคคีนี้มาเป็นทีหนึ่งเลย มีอะไรก็ช่วยเหลือ พุดคุยกัน ไม่ขัดคอกัน ดังนั้นเวลาจะทำอะไร ไม่ว่าจะเป็นงานวัด งานโรงเรียน งานชมรมผู้สูงอายุ ก็มักประสบความสำเร็จ ”

4.2 การก่อตั้งและกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) และการศึกษาเอกสารต่างๆของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา สามารถนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการก่อตั้งและกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุได้ 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้

4.2.1 ประวัติความเป็นมาของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

จุดเริ่มต้นเกิดจากความตระหนักต่อสถานการณ์ผู้สูงอายุในชุมชนของอดีตกำนันตำบลพะวอ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2548 ที่เริ่มรู้สึกว่าเป็นช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมาจำนวนผู้สูงอายุในชุมชนเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ (จากข้อมูลด้านประชากรข้างต้นแสดงให้เห็นแล้วว่าปัจจุบันในชุมชนมีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่มาก กล่าวคือ มากถึงหนึ่งในสี่ของประชากรทั้งหมดของหมู่บ้าน) และมีผู้สูงอายุบางรายต้องอยู่อาศัยตามลำพังเนื่องจากคู่ครองเสียชีวิตหรือไม่มีลูกหลานคอยดูแล เพราะต้องไปทำงานต่างจังหวัด ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย จิตใจและสังคมของผู้สูงอายุได้ เช่น ไม่ได้รับการดูแลรักษาที่ถูกต้องเมื่อเจ็บป่วย เกิดอาการซึมเศร้า หรือมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อยลง เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องการให้มีการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกาย จิตใจ ร่วมกันเพื่อสร้างความสุขในช่วงบั้นปลายชีวิต แต่ทั้งหมดนี้เป็นเพียงความรู้สึกตระหนักส่วนตัวของอดีตกำนันตำบลพะวอต่อสถานการณ์ผู้สูงอายุในชุมชนเท่านั้น เนื่องจากยังไม่ได้เปิดเผยความคิดหรือได้ปรึกษาพูดคุยประเด็นดังกล่าวกับผู้อื่นเลย

ทั้งนี้นับเป็นความบังเอิญและโชคดีเพราะในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการรวมกลุ่มเล็กๆของผู้สูงอายุที่บ้านใกล้เคียงกันประมาณ 3-5 คน เพื่อออกกำลังกายด้วยการรำไม้พลอง โดยมีแกนนำ 2 คนได้ศึกษาท่าทางการรำไม้พลองจากคู่มือเอกสารที่ได้รับจากการไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลแม่สอดแล้วนำมาเผยแพร่ให้กับผู้สูงอายุท่านอื่นๆได้ลองปฏิบัติตาม เมื่ออดีตกำนันตำบลพะวอได้ทราบข่าวการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการของผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อออกกำลังกายด้วยการรำไม้พลองดังกล่าวซึ่งตรงกับแนวคิดของตนเองจึงได้ปรึกษาหารือกับแกนนำผู้สูงอายุที่ออกกำลังกายด้วยการรำไม้พลองและเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอเพื่อเสนอแนวคิดในการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาขึ้นซึ่งทุกคนที่เข้าร่วมประชุมต่างเห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าวจึงได้ชักชวนผู้สูงอายุในชุมชนที่สนใจประมาณ 30 คน เพื่อรวมกลุ่มและขอจดทะเบียนจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุต่อสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สาขาสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดตาก ในชื่อ “ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ” เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2549 นับได้ว่าเป็นชมรมผู้สูงอายุนำร่องชมรมแรกของตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในการขอจดทะเบียนจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในครั้งนี้ได้รับความ

ร่วมมือจากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอเป็นอย่างดีทั้งการให้คำแนะนำและช่วยเหลือเตรียมความพร้อมด้านเอกสารต่างๆ

ปัจจุบันมีอดีตกำนันตำบลพะวอ เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ (ดำรงตำแหน่งประธานชมรมคนแรกและดำรงตำแหน่งมาจนถึงปัจจุบันซึ่งเป็นสมัยที่ 3 ติดต่อกัน โดยมีวาระละ 2 ปี) นอกจากนี้ยังใช้บ้านประธานชมรมผู้สูงอายุเป็นสถานที่ตั้งชมรมด้วย

4.2.2 การเข้าเป็นสมาชิกชมรม กระบวนการสรรหากรรมการบริหาร และคณะที่ปรึกษาชมรม

การเข้าเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาใช้วิธีการสมัครด้วยความสมัครใจของผู้สูงอายุ โดยกรอกใบสมัคร (ภาคผนวก ฉ) แล้วยื่นเรื่องต่อประธานชมรมผู้สูงอายุพร้อมกับชำระค่าสมัครคนละ 30 บาท เมื่อคณะกรรมการชมรมพิจารณาคุณสมบัติของผู้สมัครแล้วจึงประกาศให้เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาต่อไป สามารถจำแนกสมาชิกชมรมผู้สูงอายุได้เป็น 2 ประเภท คือ 1. สมาชิกสามัญ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) 2. สมาชิกวิสามัญ (อายุต่ำกว่า 60 ปี)

สำหรับการสรรหากรรมการบริหารชมรมได้มาจากการเสนอรายชื่อและลงคะแนนจากสมาชิกชมรม โดยประธานชมรมจะนัดประชุมสมาชิกชมรมทุกคนเพื่อดำเนินสรรหาคณะกรรมการชุดใหม่เมื่อครบวาระการทำงานทุก 2 ปี ทั้งนี้ไม่มีข้อกำหนดว่าคณะกรรมการแต่ละคนสามารถดำรงตำแหน่งมากที่สุดกี่สมัยขึ้นอยู่กับมติในการคัดเลือกและความสมัครใจที่จะทำงานของคณะกรรมการท่านนั้นๆเป็นหลัก

นอกจากนี้เพื่อให้การทำงานของชมรมสามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นชมรมได้ตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาชมรมซึ่งประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและชุมชน อาทิ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ ผู้บริหาร/สมาชิก/เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ คณะครูโรงเรียนบ้านแม่ละเมา เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กำนันตำบลพะวอและเจ้าอาวาสวัดเซตวันศิริ เพื่อทำหน้าที่ให้คำแนะนำและสนับสนุนการดำเนินงานในด้านต่างๆของชมรมผู้สูงอายุต่อไป

4.2.3 จำนวนและประเภทสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

จากข้อมูลของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ณ เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2555 พบว่ามีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 203 คน ประกอบด้วย เพศชาย 97 คน (ร้อยละ 47.8) และเพศหญิง 106 คน (ร้อยละ 52.2) สามารถจำแนกเป็นสมาชิกสามัญ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) จำนวน 119 คน (ร้อยละ 58.6) และสมาชิกวิสามัญ (อายุต่ำกว่า 60 ปี) จำนวน 84 คน (ร้อยละ 41.4) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สมาชิกสามัญ (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป)	จำนวน 119 คน
- อายุ 60 - 69 ปี	จำนวน 48 คน
- อายุ 70 - 79 ปี	จำนวน 50 คน
- อายุ 80 ปีขึ้นไป	จำนวน 21 คน
สมาชิกวิสามัญ (ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 60 ปี)	จำนวน 84 คน
- อายุ 50 - 59 ปี	จำนวน 46 คน
- อายุต่ำกว่า 50 ปี	จำนวน 38 คน

แหล่งที่มา : รายงานผลการดำเนินงานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ปี พ.ศ. 2555

4.2.4 ลักษณะกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

ปัจจุบันชมรมได้ดำเนินกิจกรรมหลักอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทั้งหมด 5 ประเภท สามารถจำแนกได้เป็น 13 กิจกรรม ดังต่อไปนี้ (รูปภาพประกอบ ดังภาคผนวก ข)

1) การส่งเสริมสุขภาพ

กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพนับได้ว่าเป็นกิจกรรมหลักและเป็นกิจกรรมแรกของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา เนื่องจากว่าวัตถุประสงค์เริ่มต้นของการรวมกลุ่มเพื่อส่งเสริมกิจกรรมด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 3 กิจกรรม ได้แก่

1.1 การออกกำลังกาย วัตถุประสงค์หลักของการออกกำลังกายนั้น ต้องการให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทางกาย (Physical Activity) ด้วยการขยับร่างกายอย่างเหมาะสมตามวัยโดยเน้นการยืดเหยียดกล้ามเนื้อเพื่อการผ่อนคลายเป็นหลัก ประกอบไปด้วย การรำไม้พลอง และการประยุกต์ท่าทางใหม่ๆ ในการออกกำลังกายโดยได้ประยุกต์ศิลปะวัฒนธรรม บริบทรอบตัว และลักษณะทางสังคมที่ผู้สูงอายุคุ้นเคยมาใช้เป็นท่าทางในการออกกำลังกาย ตัวอย่างเช่น การออกกำลังกายด้วยท่าล่องแก่งเชิงอนุรักษ์เพื่อสุขภาพเป็นการประยุกต์ท่าทางจากการพายเรือล่องแก่งอันเป็นสัญลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของบ้านแม่ละเมา ดังนั้น ท่าทางในการออกกำลังกายจึงมีลักษณะคล้ายการพายเรือซึ่งเป็นการออกกำลังกายกล้ามเนื้อบริเวณต้นแขนและหลัง เป็นต้น โดยชมรมผู้สูงอายุได้รับความอนุเคราะห์จากคณะครู โรงเรียนบ้านแม่ละเมาในการช่วยคิดและสอนท่าทางในการออกกำลังกาย

กิจกรรมการออกกำลังกายจะใช้สถานที่ ณ บ้านสมาชิกหลังใดหลังหนึ่งเป็นจุดรวมพลและเริ่มออกกำลังกายในช่วงเย็นตั้งแต่เวลา 17.00 - 18.00 น. ซึ่งจะมีผู้เข้าร่วมออกกำลังกายเป็นประจำประมาณวันละ 15-20 คน นอกจากนี้หากมีการประชุมประจำเดือนของชมรมที่บ้านประธานชมรมหรือวัดเซตวันศิริหลังเลิกประชุมจะให้ผู้สูงอายุได้ร่วมกันออกกำลังกายด้วย

1.2 กิจกรรมการตรวจสุขภาพประจำปี เช่น การวัดความดันโลหิต การชั่งน้ำหนัก การตรวจหาน้ำตาลในกระแสเลือด การตรวจช่องปากและฟัน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ เจ้าหน้าที่ทันตกรรมจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแม่กุและทีมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) บ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ช่วยกันดำเนินการบริการตรวจสุขภาพและให้คำแนะนำด้านสุขภาพที่เป็นประโยชน์ให้กับสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

1.3 กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นทางด้านสุขภาพทางด้านร่างกาย เช่น การชั่งน้ำหนัก วัดความดันโลหิต ติดตามเรื่องการกินยา ชักถามอาการ ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ป่วยเรื้อรัง/อยู่คนเดียว/ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ในชุมชนจำนวน 15 ราย โดยมีอาสาสมัครเพื่อนช่วยเพื่อนจำนวน 6 คน (เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ทุกคน) ที่ผ่านการอบรมในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาเรียบร้อยแล้วออกเยี่ยมผู้สูงอายุเหล่านี้เป็นประจำเดือนละ 1-2 ครั้ง ทั้งนี้ในการออกเยี่ยมแต่ละครั้งจะได้มีการจดบันทึกผลการออกเยี่ยมผู้สูงอายุแต่ละคนเอาไว้ว่ามีอาการเป็นอย่างไร ตลอดจนมีการสอบถามความพึงพอใจต่อการทำงานของอาสาสมัครด้วยโดยพบว่า ผู้สูงอายุที่ได้รับการออกเยี่ยมทุกคนรู้สึกดีใจ ที่ยังมีคนมาให้ความช่วยเหลือมาคอยดูแลและเยี่ยมเยียนทำให้มีกำลังใจในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น สะท้อนจากคำพูดของผู้สูงอายุบางท่านจากคำบอกเล่าของสมาชิกกลุ่มอาสาสมัครเพื่อนช่วยเพื่อน

“ ดีใจที่ยังมีคนคิดถึงและมาหา ” “ อยากให้มาเยี่ยมบ่อยๆจังเลย ครั้งหน้าจะมาอีกทีเมื่อไหร่ ”

ในขณะที่เดียวกันการออกเยี่ยมผู้สูงอายุดังกล่าวเป็นการสร้างความสุขให้อาสาสมัครเช่นกัน ดังคำกล่าวของอาสาสมัครท่านหนึ่งที่ว่า

“ รู้สึกภูมิใจที่ได้ดูแลผู้สูงอายุในหมู่บ้านเรา ได้ช่วยเหลือคนที่ด้อยกว่าเรา ทำแล้วก็รู้สึกภูมิใจ ใ้บุญด้วย ”

2) การสืบสานประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรม

กิจกรรมทางการสืบสานประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุในชุมชนได้ปฏิบัติและเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำอยู่แล้วเพียงแต่ภายหลังก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุ ได้พัฒนารูปแบบกิจกรรมและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น **ประกอบด้วยกิจกรรมทั้งหมด 3 กิจกรรม ได้แก่**

2.1 ประเพณีสลากภัตหรือตานก๋วยสลาก (ภาษาเหนือ) เป็นงานประเพณีเพื่อร่วมกันทำบุญให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วหรือให้กับเจ้ากรรมนายเวรของแต่ละบุคคล

(ภาคผนวก ข) นับได้ว่าเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลที่ใหญ่ที่สุดเพราะจัดพร้อมงานกันทั้งหมดบ้านจัดขึ้นในช่วงปลายเดือนกันยายนถึงต้นเดือนตุลาคมของทุกปี ผู้สูงอายุในฐานะคลังปัญญาทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนมีส่วนสำคัญในการกำหนดวันจัดงานตลอดจนการเตรียมเครื่องสังฆทานเพื่อถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ ทั้งนี้บ้านพะวอ หมู่ที่ 1 และบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 จะจัดงานพร้อมกันเพราะมีวัดเซตวันคีรีเป็นสถานที่จัดงานร่วมกัน กิจกรรมหลักที่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาเข้าร่วมนอกเหนือจากการจัดเตรียมเครื่องสังฆทานของแต่ละคนแล้ว คือ ช่วยกันจัดเตรียมชะลอมใหญ่ หรือ กว๊วยหลวง ของชมรมผู้สูงอายุเพื่อถวายให้กับวัดเซตวันคีรี นอกจากนี้ภายในงานจะมีการแสดงจากโรงเรียนบ้านแม่ละเมา โรงเรียนด่านแม่ละเมาวิทยาคม และจากชมรมผู้สูงอายุด้วย บรรยากาศภายในงานเต็มไปด้วยความสนุกสนานร่าเริงอีกทั้งยังนับได้ว่าเป็นการรวมญาติพี่น้องเช่นเดียวกับวันสงกรานต์ (แต่อาจจะรวมญาติพี่น้องได้น้อยกว่าวันสงกรานต์เพราะระยะเวลาการจัดงานมีเพียง 1 วันเท่านั้น) เนื่องจากว่าเป็นประเพณีที่ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้น ลูกหลานที่ทำงานต่างจังหวัดจึงนิยมที่จะกลับบ้านเพื่อมาร่วมงานประเพณีดังกล่าว

2.2 กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น กิจกรรมส่วนใหญ่ที่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุเข้าร่วมได้แก่ การร่วมทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ เวียนเทียน รวมถึงการบวชชีพรหมณ์ สมทานอุโบสถรักษาศีล เป็นต้น ซึ่งในอดีตกิจกรรมการบวชชีพรหมณ์รักษาศีลในบ้านแม่ละเมา ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก มีเพียงผู้สูงอายุ 3-5 คนเท่านั้นที่ร่วมปฏิบัติ ภายหลังจากการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุแล้วได้มีการชักชวนเพื่อนผู้สูงอายุรวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่สนใจในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรม โดยได้รับความอนุเคราะห์สถานที่และพระสงฆ์จากวัดเซตวันคีรีอบรมและสอนการปฏิบัติธรรมให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม จนทำให้ปัจจุบันนี้มีผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวมากถึง 20-30 คน ที่สำคัญผู้เข้าร่วมนอกจากจะเป็นคนในหมู่บ้านแม่ละเมาแล้ว ยังมีเพื่อนผู้สูงอายุจากบ้านพะวอ หมู่ที่ 1 และบ้านแม่ละเมาไหลท่า หมู่ที่ 6 เข้าร่วมกิจกรรมด้วย ดังคำให้สัมภาษณ์ของสมาชิกชมรมท่านหนึ่งว่า

“แต่ก่อนก็มาวัดบ้าง ไม่มาบ้าง บางทีอยากมาแต่ก็ไม่มีเพื่อนมา พอมีชมรมผู้สูงอายุนี้รู้สึกว่าคุณเข้าวัดกันเยอะมากขึ้น มีกิจกรรมทางศาสนาให้เข้ามาขึ้น ที่สำคัญคนหมู่บ้านอื่นๆเขาก็มาเข้าร่วมกิจกรรมกับหมู่บ้านเราด้วยนะ ”

2.3 กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุเนื่องในวันสงกรานต์ ในบรรดากิจกรรมทางด้านประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรมทั้งหมด กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุเป็นกิจกรรมเดียวที่เกิดขึ้นภายหลังการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้น โดยเริ่มจัดครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2550 ทั้งนี้เนื่องมาจากว่ากิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือและงบประมาณสนับสนุนในการจัดงาน ดังนั้นจึงต้องมีการประชุมปรึกษาหารือจากผู้ที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะเริ่มจัดกิจกรรม ซึ่งจะจัดขึ้นใน

วันที่ 13 เมษายน ของทุกปี ลักษณะกิจกรรมคือเป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุทั่วทั้งตำบลพะวอ โดยใช้สวนสาธารณะริมน้ำแม่ละเมา หมู่ที่ 2 เป็นสถานที่จัดงาน ภายในงานมีกิจกรรมให้ลูกหลานได้ร่วมรดน้ำคำหัวและขอพรจากผู้สูงอายุ รวมทั้งกิจกรรมร้องรำทำเพลงด้วยดนตรีพื้นเมือง (วงดนตรีสะล้อ ซอ ซึง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีของคนภาคเหนือโดยปัจจุบันนี้ในชุมชนมีผู้สูงอายุเพียงไม่กี่ท่านที่ยังสามารถเล่นได้) และกิจกรรมร่ววงย้อนยุคที่ผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้านได้ช่วยกันจำหน่ายบัตรร่ววงและคัดเลือกสาวร่ววงเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม บรรยากาศภายในงานทุกคนต่างมีความสุข สดชื่น กล่าวคือผู้สูงอายุได้มีโอกาสนพบปะเพื่อนทั้งในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้านและได้ได้เห็นลูกหลานมาร่วมรดน้ำคำหัวและขอพร ส่วนลูกหลานต่างรู้สึกดีใจที่ได้เห็นผู้สูงอายุได้มารวมตัวกันและได้ทำกิจกรรมที่สนุกสนานร่วมกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ของสมาชิกชมรมท่านหนึ่งที่ว่า

“ ยายเป็นคนที่ชอบสนุกสนาน เมื่อมีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้รวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเฉพาะในวันสงกรานต์ ยายยิ่งรู้สึกชอบเพราะได้เจอเพื่อนๆจากที่อื่น นานๆจะได้เจอกันที่ได้เห็นลูกหลานมาร่วมขอพรแค่นี้ก็ชื่นใจแล้ว ”

นอกจากนี้เนื่องในช่วงเทศกาลสงกรานต์ซึ่งถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาจะช่วยกันทำบายศรีเพื่อรับขวัญและผูกข้อมือให้กับผู้ที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ประธานชมรมผู้สูงอายุ กำนันตำบลพะวอ (ผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2) นายกองดีการบริหารส่วนตำบลพะวอ และคณะครูโรงเรียนบ้านแม่ละเมา เพื่อเป็นการอวยพรและแสดงความขอบคุณในการให้ความช่วยเหลือแก่ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละมาด้วยดีตลอดปีที่ผ่านมา อีกทั้งยังเป็นการแสดงความเคารพและผูกมิตรไมตรีที่ดีร่วมกันอีกด้วยดังคำให้สัมภาษณ์ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุท่านหนึ่งที่ว่า

“ พวกเราตั้งใจทำบายศรีสู่ขวัญให้กับทุกคนที่ช่วยเหลือชมรมของเรา ถึงแม้ว่าพวกเขาจะอายุน้อยกว่าเราแต่เราก็ต้องเคารพและขอบคุณเขา เพราะถ้าอาศัยแต่ชมรมผู้สูงอายุเพียงอย่างเดียวก็คงไม่มีกิจกรรมดีๆเกิดขึ้นทำอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ”

3) การสร้างความเข้าใจในกระบวนการกลุ่มและสร้างความสามัคคี

กิจกรรมการสร้างความเข้าใจในกระบวนการกลุ่มและสร้างความสามัคคีที่ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ดำเนินการอยู่ มีทั้งหมด 3 กิจกรรม ได้แก่

3.1 การประชุมประจำเดือนในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล การประชุมในระดับหมู่บ้านจะจัดในช่วงหัวค่ำเวลาประมาณ 18.00 – 20.00 น. จัดขึ้นที่บ้านประธานชมรมผู้สูงอายุหรือวัดเซตวันศิริประเด็นหลักของการประชุม คือ มุ่งเน้นการชี้แจงและวางแผนในการจัดกิจกรรมต่างๆที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ในการประชุมแต่ละครั้งมีผู้ร่วมการประชุมประมาณ 50-80 คน ส่วน

การประชุมสังฆจรในระดับตำบลจัดหมุนเวียนไปในแต่ละหมู่บ้านของตำบลพะวอที่มีชมรมผู้สูงอายุ เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้านได้เข้าร่วมประชุมได้อย่างเท่าเทียมกันและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายเพราะได้เปลี่ยนสถานที่ประชุมบ่อยๆ โดยใช้วัดประจำหมู่บ้านต่างๆเป็นสถานที่ในการจัดประชุม มักจัดในช่วงเวลากลางวัน โดยได้รับการสนับสนุนพาหนะเดินทางจากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอและฝ่ายชุมชนไปรับ-ส่งผู้เข้าร่วมประชุม สาละสำคัญของการประชุม มุ่งเน้นเรื่องการสร้างเสริมความเข้มแข็งเครือข่ายการทำงานและการให้คำปรึกษาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในระดับตำบลเป็นหลัก มีผู้เข้าร่วมการประชุมประมาณ 80-120 คน เอกลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของการประชุมชมรมผู้สูงอายุระดับตำบลครั้งนี้คือ ไม่มีการจัดทำอาหารกลางวันเลี้ยงแก่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมประชุมแต่จะเป็นลักษณะของการนำอาหารที่ผู้สูงอายุแต่ละคนตั้งใจเตรียมมาเพื่อรับประทานร่วมกันเนื่องจากว่าจะช่วยทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีร่วมกันระหว่างรับประทานอาหารอีกทั้งยังทำให้มีอาหารให้เลือกรับประทานได้หลากหลายกว่าการจัดเลี้ยงทั่วไปด้วย

3.2 การแข่งขันกีฬาสามัคคีสัมพันธ์ในระดับตำบลและการประกวดชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมดังกล่าวเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุได้แสดงความสามารถและร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อทำหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ กล่าวคือ การแข่งขันกีฬาสามัคคีสัมพันธ์ชมรมผู้สูงอายุในระดับตำบล จะใช้วิธีการหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ ส่วนใหญ่แล้วจะขอความอนุเคราะห์สถานที่จากโรงเรียนที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้านนั้นๆ กรณีที่ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา เป็นเจ้าภาพจะขอความอนุเคราะห์จากโรงเรียนบ้านแม่ละเมา เป็นต้น กิจกรรมการแข่งขันกีฬาจัดขึ้นในช่วงปลายเดือนมกราคมหรือต้นเดือนกุมภาพันธ์ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงฤดูหนาวซึ่งเหมาะแก่การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความอบอุ่นให้กับร่างกายของผู้สูงอายุ อีกทั้งยังเป็นช่วงเวลาที่ลูกหลานในชุมชนว่างเว้นจากฤดูกาลเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรสามารถช่วยเหลือและเข้าร่วมงานได้อย่างเต็มที่ จึงนับได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมเป็นอย่างยิ่ง ลักษณะกิจกรรมจะเน้นกิจกรรมนันทนาการด้วยการแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน เช่น ปิ๊ดตาดิหม้อ วิ่งเปรี๊ยะ เป็นต้น การประกวดกองเชียร์และผู้นำเชียร์ รวมถึงการเดินขบวนพาเหรด เป็นต้น การจัดกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากหลากหลายหน่วยงานทั้งจากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอที่สนับสนุนงบประมาณหลัก โรงเรียนบ้านแม่ละเมาที่อำนวยความสะดวกในเรื่องสถานที่และให้ความช่วยเหลือในเรื่องการฝึกสอนการแสดง ฝ่ายชุมชนในการช่วยจัดเตรียมงานและอำนวยความสะดวกในเรื่องทั่วไปให้กับผู้สูงอายุ เช่น การเดินทาง อาหาร สนับสนุนค่าใช้จ่ายบางส่วนที่ใช้ในการจัดกิจกรรม เป็นต้น ในการจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาในแต่ละครั้งจะมีผู้สูงอายุทั่วทั้งตำบลพะวอ เข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 500 คน และเป็นผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2

ประมาณ 80-100 คน ซึ่งผู้สูงอายุที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างรู้สึกมีความสุข สนุกสนาน ผู้สูงอายุบางท่านถึงกับกล่าวว่า

“ ตั้งแต่เกิดมาเพิ่งเคยได้เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงครั้งนี้เป็นครั้งแรกในชีวิต ได้แต่งตัวสวยๆงามๆ ได้คิว (ลำดับที่) ในการแต่งหน้าทำผมเวลาตีสอง เราก็ตื่นไปแต่งหน้ากัน สนุกดี มีเพื่อนร่วมกิจกรรมเยอะดี ”

ที่สำคัญกิจกรรมการแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุยังเป็นการสร้างความสามัคคีระหว่างผู้สูงอายุ ระหว่างการแข่งขันกีฬาหรือการประกวดกองเชียร์ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือและระยะเวลาในการฝึกซ้อมด้วย

อีกหนึ่งกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีให้กับสมาชิกชมรมได้แก่ กิจกรรมกรรมการประกวดชมรมผู้สูงอายุ นับได้ว่าเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของชมรมผู้สูงอายุและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในชุมชนได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ครั้งแรกที่เข้าร่วมการประกวดเมื่อปี พ.ศ. 2549 ในนามชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา และเป็นปีแรกของการจัดตั้งชมรม การประกวดในครั้งนั้นไม่ประสบความสำเร็จตั้งแต่ในระดับอำเภอ เนื่องจากขาดความพร้อมในด้านเอกสารและกิจกรรมยังไม่มีหลากหลาย ต่อมาในปี พ.ศ. 2551 ได้เข้าร่วมการประกวดอีกครั้งหนึ่งในนามชมรมผู้สูงอายุตำบลพะวอ (รวมชมรมผู้สูงอายุทุกหมู่บ้านในตำบลพะวอ) ผลการประกวดครั้งนี้นับได้ว่าประสบความสำเร็จสูงสุดเพราะได้รับรางวัลชนะเลิศระดับเขต จากนั้นในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2552-2553 ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาไม่ได้เข้าร่วมการประกวดเนื่องจากว่าก่อนหน้านี้ได้เข้าร่วมการประกวดมาโดยตลอดทางคณะกรรมการชมรมและหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนการประกวดเกรงว่าสมาชิกชมรมและคนในชุมชนจะเกิดความรู้สึกความเบื่อหน่าย จึงงดส่งเข้าประกวด แต่กิจกรรมต่างๆของชมรมผู้สูงอายุยังคงดำเนินไปตามปกติโดยในปี พ.ศ. 2553 ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมายังคงมีบทบาทในช่วยเหลือการดำเนินงานของวัดเซตวันคีรีในการเข้าร่วมการประกวดวัดส่งเสริมสุขภาพจนสามารถชนะเลิศในระดับจังหวัดได้สำเร็จ กระทั่งในปี พ.ศ. 2555 สมาชิกชมรมผู้สูงอายุมีมติในที่ประชุมในการเข้าร่วมการประกวดชมรมผู้สูงอายุ ในนามชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาอีกครั้ง ซึ่งผลปรากฏว่าสามารถคว้ารางวัลชนะเลิศระดับเขตมาได้สำเร็จ สร้างความภูมิใจให้กับสมาชิกชมรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเป็นอย่างมาก ดังคำให้สัมภาษณ์ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุที่ว่า

“ เวลาชมรมเราชนะ ก็ดีใจ ภูมิใจ ไปที่ไหนเขาก็พูดถึงชมรมของหมู่บ้านเราว่าเข้มแข็ง สามัคคี ช่วยเหลือกันดี ดังนั้นเวลามีการประกวดต่างๆของชมรมตาจึงจะช่วยเขาเต็มที่และรอลุ้นทุกปี ”

ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมการประกวดชมรมผู้สูงอายุแต่ละครั้งต้องมีการเตรียมงานโดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญคือความร่วมมือและความสามัคคีจากทุกฝ่ายที่อยู่ในชุมชน ตัวอย่างจากการประกวดชมรมผู้สูงอายุประจำปี พ.ศ. 2555 ซึ่งสามารถจำแนกการเตรียมงานได้เป็น 2 ช่วงเวลา คือ ระยะเวลาในช่วง 1-2 ปี เพื่อการสะสมผลงาน (กิจกรรม) อย่างสม่ำเสมอ โดยสมาชิกชมรมจะต้องให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมวันสงกรานต์ การแข่งขันกีฬา กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมการระดมทุน เป็นต้น ทั้งนี้การสะสมผลการดำเนินงานของชมรมนับได้ว่าเป็นหลักฐานสำคัญในการประกวดชมรมผู้สูงอายุดีเด่น ส่วนระยะสั้น คือ การประสานงานและเตรียมความพร้อมในช่วง 2-3 เดือนก่อนการประกวด โดยเฉพาะสมาชิกชมรมผู้สูงอายุเท่านั้นที่จะต้องช่วยกันจัดเตรียมงาน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ โรงเรียนบ้านแม่ละเมา ตลอดจนภาคชุมชน ต้องช่วยกันจัดเตรียมความพร้อมสำหรับการประกวด โดยงานที่สำคัญที่ต้องช่วยกันคือ 1) งานด้านเอกสารโดยความรับผิดชอบของบุคลากรจากหน่วยงานราชการและอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน(อสม.) บ้านแม่ละเมา 2) การจัดเตรียมสถานที่โดยความรับผิดชอบของภาคชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอและสมาชิกชมรมประเภทวิสามัญ 3) การจัดรูปแบบการนำเสนอผลงานโดยความรับผิดชอบของชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ และโรงเรียนบ้านแม่ละเมา และ 4) การต้อนรับโดยความรับผิดชอบของภาคชุมชน โรงเรียนบ้านแม่ละเมาและชมรมผู้สูงอายุ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการประกวดชมรมผู้สูงอายุเป็นกิจกรรมที่สามารถชี้วัดถึงความสมัครสมานสามัคคีของชมรมผู้สูงอายุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี ดังคำให้สัมภาษณ์ของครูโรงเรียนบ้านแม่ละเมาที่ว่า

“การประกวดชมรมระดับเขตนี้ จัดต่อจากการประกวดในระดับจังหวัดเลย พวกเราต้องช่วยกันอย่างเต็มที่ในระยะเวลาเพียงหนึ่งสัปดาห์ ทั้งในเรื่องกำลังแรงงาน งานเอกสาร การระดมทุน ซึ่งทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องช่วยกันอย่างเต็มที่ที่สุดท้ายเราก็สามารถช่วยกันฝ่าฟันและผ่านพ้นจนสามารถคว้ารางวัลชนะเลิศการประกวดชมรมผู้สูงอายุดีเด่นระดับเขตมาได้สำเร็จ ”

4) กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา โดยให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุได้ร่วมพัฒนาชุมชนและมีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชน กิจกรรมหลัก ได้แก่ ร่วมกันทำความสะอาดถนนในแต่ละซอยหรือถนนบริเวณหน้าบ้านของแต่ละคน การทำความสะอาดศาสนสถาน (วัดเขตะวันคีรี) การปลูกต้นไม้ ในบางปีอาจมีการเดินรณรงค์เพื่อส่งเสริมสุขภาพหรือรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น

5) กิจกรรมเพื่อเพิ่มรายได้และระดมทุน

เนื่องจากการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุที่ผ่านมาต้องอาศัยงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอเป็นหลักและมีข้อจำกัดในการการจัดสรรงบประมาณ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอมีภาระที่ต้องรับผิดชอบดูแลงานด้านอื่นๆ ไม่เฉพาะงานด้านผู้สูงอายุเพียงอย่างเดียว ดังนั้นชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา จึงต้องมีกิจกรรมในการเพิ่มรายได้และระดมทุนผ่าน 3 กิจกรรม ดังต่อไปนี้

5.1 การจำหน่ายบัตรรางวัลในกิจกรรมรางวัลผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ที่เริ่มจัดกิจกรรมวันสงกรานต์เป็นครั้งแรก ทางชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาได้มอบหมายให้คณะกรรมการจำหน่ายบัตรรางวัลให้กับคนในชุมชนรวมทั้งสมาชิกชมรมผู้สูงอายุด้วยเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมและเป็นทุนสำรองให้กับชมรมต่อไป โดยในแต่ละปี ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 สามารถจำหน่ายบัตรรางวัลได้เงินประมาณ 5,000 - 10,000 บาท

5.2 การทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อหารายได้เข้ากองทุนชมรมผู้สูงอายุ การทอดผ้าป่าสามัคคีเริ่มจัดเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2550 จัดในช่วงเดือนพฤศจิกายนหรือธันวาคมของทุกปี โดยเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นพร้อมกันของชมรมผู้สูงอายุทั่วทั้งตำบลพะวอ กล่าวคือ ชมรมผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้านจะรับบริจาคตามแหล่งต่างๆตามที่สามารถหาได้ สำหรับชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา จะใช้วิธีการบอกบุญผ่านลูกหลานที่ทำงานต่างจังหวัดและจากคนในชุมชนเป็นหลัก ในแต่ละปียอดเงินร่วมทำบุญประมาณ 5,000 ถึง 10,000 บาท

สำหรับเงินที่ได้จากการจำหน่ายบัตรรางวัลและการทอดผ้าป่าสามัคคี มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเป็นทุนสำรองของชมรมผู้สูงอายุสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของชมรม เช่น ค่าพาหนะในการเดินทาง ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น จากเอกสารสรุปผลการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555 พบว่าชมรมมียอดเงินคงเหลือจากกิจกรรมระดมทุน ทั้งสองกิจกรรมเป็นเงิน 18,200 บาท โดยเปิดบัญชีฝากเงินไว้กับธนาคารในนามของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2

5.3 การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 เริ่มดำเนินงานครั้งแรกเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555 รับฝากเงินจากสมาชิกชมรมผู้สูงอายุที่สมัครใจในอัตราขั้นต่ำ 50 บาทแต่ไม่เกิน 100 บาท เปิดรับฝากในวันที่ผู้สูงอายุมารับเงินเบี้ยยังชีพของแต่ละเดือน (ตรงกับช่วงสัปดาห์แรกของทุกเดือน) ซึ่งผู้สูงอายุจะต้องนำสมุดฝากออมทรัพย์ของตนเองมาด้วยเสมอ วัตถุประสงค์ของการรับฝากเงินคือ เป็นการเก็บออมเงินไว้ให้ผู้สูงอายุเท่านั้น ยังไม่มีแนวคิดที่จะนำเงินดังกล่าวไปใช้จ่ายในกิจกรรมของชมรมหรือปล่อยกู้เพื่อสร้างกำไรใดๆทั้งสิ้น

(ต้องรอให้การดำเนินการครบ 1 ปี จึงจะประชุมกรรมการและสมาชิกชมรมที่ฝากเงินเพื่อหาข้อสรุปต่อไปว่า จะดำเนินการปล่อยเงินกู้หรือเก็บสะสมไว้เช่นเดิม) ปัจจุบันมีสมาชิกชมรมผู้สูงอายุสนใจเข้าร่วมการฝากเงินจำนวน 84 คน จากทั้งหมด 203 คน ตลอดระยะเวลาดำเนินงานกว่า 7 เดือนที่ผ่านมา(ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2555 ถึงมกราคม 2556) มียอดเงินสะสมรวม 31,400 บาท นับได้ว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สร้างหลักประกันความมั่นคงและความรู้สึกอุ่นใจทางการเงินให้กับผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้ประเด็นสำคัญในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเงินดังกล่าวข้างต้น ทางชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาได้มีระบบการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายแบบไม่เป็นทางการในแต่ละกิจกรรมเพื่อความโปร่งใสในการใช้จ่ายเงินของชมรม กล่าวคือ เหนรัญญิกและผู้ช่วยเหนรัญญิกจะต้องจดบันทึกวันที่ รายการของที่ซื้อ และจำนวนเงินที่จ่าย รวมทั้งวันที่และรายรับจากแหล่งใด แล้วจึงสรุปยอดเงินคงเหลือ เป็นต้น ซึ่งหลักฐานในการบริหารการเงินของชมรมดังกล่าวนี้จะต้องนำมาสร้างความโปร่งใสด้วยการนำไปชี้แจงในที่ประชุมประจำเดือนของชมรมเพื่อให้สมาชิกชมรมได้รับทราบโดยทั่วกัน นอกจากนี้หากต้องการจัดทำบัญชีให้มีความถูกต้องและเป็นทางการมากขึ้น (ในกรณีที่มีการประกวดชมรมผู้สูงอายุหลักฐานการบริหารการเงินที่ถูกต้องและเป็นทางการนับว่าเป็นหลักฐานที่สำคัญมากที่จะต้องแสดงให้คณะกรรมการได้พิจารณา) ชมรมผู้สูงอายุจะขอความอนุเคราะห์เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอช่วยสอนการทำบัญชีให้มีความถูกต้องและเป็นทางการมากขึ้นแก่เหนรัญญิกและผู้ช่วยเหนรัญญิก

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จากลักษณะการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ทั้ง 5 ประเภทหลัก 13 กิจกรรมย่อยข้างต้น แสดงให้เห็นว่าลักษณะกิจกรรมทั้งหมดมีส่วนช่วยในการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ที่สำคัญในทุกกิจกรรมยังแสดงให้เห็นถึงการดำเนินกิจกรรมร่วมกันไม่เฉพาะแต่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุเท่านั้น แต่รวมถึงหน่วยงานทุกภาคส่วนที่มีอยู่ในชุมชนอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ชมรมผู้สูงอายุเคยได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดในระดับเขตมาแล้วถึง 2 ครั้ง เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือของทุกภาคส่วนในชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การริเริ่มการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของชมรม ถือว่าเป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงให้แก่ผู้สูงอายุที่ยั่งยืนในอนาคตได้เป็นอย่างดี หากคณะกรรมการได้มีการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ที่มีประสิทธิภาพ

4.3 ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา สามารถจำแนกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยภายในชมรม และปัจจัยภายนอกชมรม โดยปัจจัยเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนทั้งสิ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (ตารางที่ 4.1)

4.3.1 ปัจจัยภายในชมรม

ชมรมผู้สูงอายุเองนับว่าเป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุเนื่องจากมีบทบาทด้านการกำหนดกิจกรรม ระดมความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์โดยตรงจากการเข้าร่วมกิจกรรม ดังคำให้สัมภาษณ์ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ บ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ท่านหนึ่งว่า

“ ชมรมผู้สูงอายุเองนับว่ามีส่วนสำคัญมากเป็นอันดับต้นๆเลย เนื่องจากว่าแม่หน่วยงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะให้ความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมมากเพียงใด แต่ถ้าชมรมผู้สูงอายุไม่ร่วมมือด้วยแล้ว การจัดกิจกรรมนั้นๆคงล้มเหลวแน่นอน ”

ผลการศึกษาจึงพบว่าปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมจากชมรมผู้สูงอายุประกอบด้วย

1) คุณลักษณะของประธานชมรม

คุณลักษณะของผู้นำหรือประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ คือ มีทักษะในการพูดโน้มน้าวให้เกิดความร่วมมือจากสมาชิกชมรม เช่น การจัดกิจกรรมต่างๆ ประธานชมรมจะอธิบายรายละเอียดให้สมาชิกชมรมได้รับทราบถึงลักษณะกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นตลอดจนประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีทักษะและวิธีการต่อรองกับหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนต่างๆ โดยอาศัยความมีเหตุผลในการเจรจาและมีความอ่อนน้อมถ่อมตนในการขอความช่วยเหลือ เช่น การเจรจาขอความช่วยเหลือจากบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ และคณะครู โรงเรียนบ้านแม่ละเมา กรณีการประกวดชมรมผู้สูงอายุประธานชมรมเลือกใช้วิธีติดต่ออย่างไม่เป็นทางการก่อน (เป็นลักษณะการพบปะพูดคุยนอกรอบ เช่น การไปเยี่ยมหลังเลิกงาน หรือการพบเจอกันตามงานต่างๆ) เพื่อชี้แจงความเป็นมาของการจัดกิจกรรมและขอความร่วมมือในการสนับสนุนการดำเนินงานจากหน่วยงานดังกล่าว หลังจากพูดคุยกันเสร็จแล้วจึงทำการติดต่อกับหน่วยงานนั้นๆอย่างเป็นทางการผ่านหนังสือราชการ โดยประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาให้เหตุผลว่าการใช้วิธีการติดต่ออย่างไม่เป็นทางการล่วงหน้าสามารถโต้ตอบแลกเปลี่ยนความ

คิดเห็นกันได้ทันทีซึ่งช่วยทำให้เกิดความเข้าใจได้โดยง่ายและเอื้อให้เกิดบรรยากาศความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังเป็นการรักษาหัวใจและให้เกียรติในการทำงานร่วมกันเพราะเป็นไปในลักษณะขอความช่วยเหลือ ไม่ใช่การบังคับให้ช่วยเหลือ

คุณลักษณะที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งของประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา คือ มีบุคลิกที่สุ่ม น่ารักถือ วางตัวได้อย่างเหมาะสม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นเมื่อครั้งการประชุมชมรมผู้สูงอายุคือ ประธานชมรมแต่งกายอย่างเหมาะสมทำให้เสริมสร้างบุคลิกภาพให้ดูน่าเชื่อถือ กล่าวทักทายสมาชิกชมรมและเจ้าหน้าที่ในภาคส่วนต่างๆ อยู่เป็นประจำสม่ำเสมอ และในช่วงที่มีการนำเสนอผลงานของชมรมโดยประธานชมรมเป็นผู้นำเสนอผลงานด้วยตนเอง พบว่า ประธานชมรมไม่แสดงอาการตื่นเต้นหรือวิตกแต่อย่างใด สามารถนำเสนอผลงานได้อย่างราบรื่นและตอบข้อซักถามจากคณะกรรมการได้ทุกประเด็น เนื่องจากมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของการจัดกิจกรรมของชมรม

2) ความสามัคคีของสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุในการทำงาน

ความสามัคคีของสมาชิกชมรมนับว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยแสดงออกมาให้เห็นในรูปแบบของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตลอดจนการรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรมประกวดชมรมผู้สูงอายุระดับจังหวัดที่ผ่านมา (ปี พ.ศ. 2555) พบว่า สมาชิกชมรมผู้สูงอายุแต่ละคนจะได้รับหน้าที่ที่แตกต่างกันไป โดยประธานและกรรมการชมรมมีหน้าที่ช่วยติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ และดูแลงานในภาพรวมเป็นหลัก ส่วนสมาชิกชมรมบางท่านต้องซ้อมรำเพื่อการแสดงต้อนรับคณะผู้ประเมิน สมาชิกบางท่านต้องเตรียมข้อมูลการและฝึกซ้อมการนำเสนอประจำฐานความรู้ต่างๆ แม้กระทั่งสมาชิกชมรมบางท่านที่ไม่สามารถช่วยเหลือทางด้านกำลังแรงงาน ได้แล้วเนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง ยังคงมาช่วยเป็นกำลังใจในวันที่มีการประกวดชมรมผู้สูงอายุ ดังคำให้สัมภาษณ์ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุประเภทสามัญท่านหนึ่งว่า

“ ตอนนี้เราช่วยงานเขาไม่ได้เหมือนแต่ก่อน เพราะสังขารไม่อำนวยแล้ว ดังนั้นการไปนั่งเชียร์ให้กำลังใจเพื่อนฝูงที่เขาทำได้จึงเป็นหน้าที่ของเรา อย่างน้อยไปนั่งปรบมือให้กำลังใจก็ยังดี ”

ที่สำคัญบรรยากาศในการทำงานที่ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นคือ มีความสนุกสนาน เป็นกันเองเพราะสมาชิกชมรมทุกคนมีความรู้จักสนิทสนมกันเป็นอย่างดีอยู่แล้ว จึงทำให้บรรยากาศในการทำงานเต็มไปด้วยรอยยิ้มและเสียงหัวเราะและช่วยลดความตึงเครียดในการทำงานได้ลงไปได้มากเช่นกัน

3) การบริหารจัดการชมรมที่ดี

3.1 มีการวางแผนการทำงานล่วงหน้า กล่าวคือ ก่อนการจัดกิจกรรมของชมรมจะต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนการประชุมภายในของชมรมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของสมาชิกชมรมอันนำไปสู่วิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดตลอดจนเพื่อช่วยลดปัญหา/อุปสรรคต่างๆในการทำงาน (ดังจะกล่าวต่อไปในหัวข้อที่ 4.4 โดยละเอียด)

3.2 การบริหารคนให้เหมาะสมกับลักษณะงานที่ทำ เช่น สมาชิกประเภทวิสามันท์ซึ่งมีเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 41.4) ของสมาชิกชมรมทั้งหมดที่ยังมีความคล่องตัวในการติดต่อประสานงานและมีความรู้ความสามารถด้านงานเอกสารมากกว่าสมาชิกประเภทสามัญ ดังนั้นสมาชิกประเภทวิสามันท์จึงได้รับหน้าที่ด้านการติดต่อประสานงาน งานเอกสารและการจัดบันทึกต่างๆ ตลอดจนเป็นแกนนำในการฝึกสอนท่าทางการออกกำลังกายให้กับสมาชิกประเภทสามัญ เป็นต้น ส่วนสมาชิกประเภทสามัญถึงแม้จะมีอุปสรรคทางด้านร่างกายที่ไม่คล่องแคล่วเหมือนในอดีตและไม่ถนัดในงานเอกสารรวมถึงการติดต่อประสานงาน อย่างไรก็ตามสมาชิกกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรมมากกว่าคนรุ่นใหม่ ดังนั้นการเตรียมงานที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ประเพณีสลากภัต การทำบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น สมาชิกประเภทสามัญจึงเป็นผู้รับผิดชอบเป็นหลักโดยมีสมาชิกประเภทวิสามันท์หรือชาวบ้านทั่วไปเป็นผู้ช่วยในการทำงานเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน

3.3 การให้ความสำคัญกับการบริหารการเงินที่โปร่งใส เหนียวญิกและผู้ช่วยเหนียวญิกชมรมได้จัดบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับรายรับ รายจ่าย ของแต่ละกิจกรรมโดยได้ทำบัญชีแบบง่ายเพื่อความโปร่งใสในการบริหารการเงินและเพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบในกิจกรรมประกวดชมรมผู้สูงอายุได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังใช้เวทีการประชุมประจำเดือนเพื่อชี้แจงรายละเอียดที่ใช้จ่ายในแต่ละกิจกรรม นับได้ว่าเป็นการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในการบริหารชมรมให้กับคณะกรรมการชมรมและสร้างความสบายใจให้กับสมาชิกชมรมได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของกำนันตำบลพะวอที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการความโปร่งใสในการบริหารการเงินว่า

“ชมรมเขามีความโปร่งใสในการใช้เงินดี เวลาเขาเชิญพ่อกำนันไปประชุมเขาก็มีการชี้แจงให้ฟังนะ ส่วนตัวของพ่อกำนันเองคิดว่าความโปร่งใสในการทำงานกับคนหมู่มากเป็นเรื่องสำคัญ การทำงานของพ่อกำนันทุกวันนี้ก็เหมือนกัน ต้องชี้แจงให้ลูกบ้านได้รับทราบเกี่ยวกับการ

ใช้จ่ายเงิน เพราะประเด็นที่จะทำให้คนเขาโงมตีหรือไม่ไว้ใจเราได้ก็หนีไม่พ้นเรื่องเงินๆทองๆ นี้แหละ ”

4) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานของชมรม กล่าวคือ การเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมทำให้ได้รับความสุข สนุกสนาน คลายเครียด ได้รับความรู้และรู้จักวิธีการดูแลสุขภาพตนเองให้แข็งแรง เช่น กิจกรรมการออกกำลังกาย การแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุ การรดน้ำคำหัวเมืองในวันสงกรานต์ เป็นต้น นอกจากนี้การได้เข้าร่วมกิจกรรมยังทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้ชมรมและชุมชน เช่น กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมการประกวดชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบางท่านที่ว่า

“ ตั้งแต่มีชมรมผู้สูงอายุนี้ทำให้ชีวิตมีความสุขมากขึ้น แต่ก่อนมีปัญหาปวดหัวเข่า ตั้งแต่ได้ไปลองออกกำลังกาย ก็รู้สึกว่าการปวดลดลง เดิน ไปไหนมาไหน ได้สบายขึ้น ”

“ เวลาเรามีการแข่งขันกีฬาหรือมีรางวัลผู้สูงอายุ สนุกคินะ ได้แต่งตัว ได้เดิน ได้พบเจอเพื่อนๆ เพื่อนบางคนไม่ได้เจอกันมาหลายปี ตั้งแต่มีชมรมผู้สูงอายุทำให้เจอกันง่ายขึ้น ”

นอกจากนี้เจ้าอาวาสวัดเซตวันศิริยังกล่าวถึงประโยชน์ของการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุได้อย่างน่าสนใจว่า

“ ตั้งแต่ก่อตั้งชมรมได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุในหมู่บ้านเรา จากแต่ก่อนที่อยู่แต่บ้านใครบ้านมัน เดี่ยวนี้รู้จักออกมาทำกิจกรรมมากขึ้น เวลาอาตมาได้รับนิมนต์ตามงานต่างๆ รู้สึกว่าผู้สูงอายุบ้านเรามีหน้าตาสดชื่นขึ้นมากกว่าแต่ก่อนเยอะเลย ”

ทั้งนี้การรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการดังกล่าวยังสามารถทำให้เกิดอำนาจในการต่อรองในการขอความอนุเคราะห์ทั้งงบประมาณเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อไป ดังตัวอย่างการขอความอนุเคราะห์จากงบประมาณในการจัดสร้างที่ทำการชมรมผู้สูงอายุตำบลพะวอจากบริษัทปูนแห่งหนึ่ง โดยประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาเป็นแกนนำสำคัญในการยื่นเรื่องซึ่งได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี ดังคำให้สัมภาษณ์ของประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

“ ถ้าเรารวมกลุ่มกันแล้ว เวลาที่เราไปขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆทำให้ง่ายขึ้นเยอะเลย เพราะเรามีการรวมกลุ่มอยู่ถูกต้องและเป็นทางการ มีวัตถุประสงค์และการดำเนินงานที่มีความชัดเจน ถือว่าขอความช่วยเหลือได้ง่ายกว่าแต่ก่อนตอนที่ยังไม่มีชมรมเยอะเลย ล่าสุดชมรมผู้สูงอายุตำบลพะวอสามารถของบประมาณสนับสนุนการสร้างศูนย์ชมรมผู้สูงอายุตำบลพะวอได้เงินตั้งหกแสนบาทเลยนะ ดำเนินการสร้างแล้วอยู่ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ ”

4.3.2 ปัจจัยภายนอกชมรม

ปัจจัยภายนอกชมรมหรือจากหน่วยงานต่างๆมีความสำคัญต่อการผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ในลักษณะที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ ผ่านปัจจัยต่างๆ อันประกอบไปด้วย

1) งบประมาณ

ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งย่อมมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน แม้ว่าทางชมรมผู้สูงอายุ บ้านแม่ละเมาจะมีกิจกรรมเพื่อเพิ่มรายได้และระดมทุนแล้วก็ตาม แต่ไม่เพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมบางกิจกรรม เช่น กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ การแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุ การประกวดชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น เนื่องจากว่าเงินทุนที่ชมรมมีอยู่นั้นมีอยู่อย่างจำกัดและเก็บไว้ใช้ในกิจกรรมภายในชมรม (ดังที่กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ 4.2.4) ดังนั้นในการจัดกิจกรรมที่ต้องใช้งบประมาณค่อนข้างมากจำเป็นต้องอาศัยงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอเป็นหลัก จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุเมื่อปี พ.ศ. 2555 พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ เป็นเงิน 50,000 บาท กิจกรรมการประกวดชมรมผู้สูงอายุระดับจังหวัดเป็นเงิน 20,000 บาท และการแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุ 60,000 บาท (6 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 10,000 บาท) จึงกล่าวได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอเป็นหน่วยงานหลักที่ช่วยสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ บ้านแม่ละเมา รวมทั้งชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านอื่นๆในตำบลพะวอด้วย

ถึงแม้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอจะเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาแต่ยังมีอีกภาคส่วนที่มีส่วนช่วยในการระดมทุนเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจต่างๆในชุมชนรวมทั้งลูกหลานของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนและที่ทำงานต่างจังหวัด จำนวนเงินที่ได้จากการระดมทุนจากส่วนนี้ แม้จะมีจำนวนไม่มากเท่ากับที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอแต่ถือได้ว่ามีความสำคัญในการดำเนินการเช่นกันเพราะเป็นเงินหาได้ในระยะเวลาอันสั้นและไม่ต้องผ่านขั้นตอนที่ยุ่งยากเหมือนกับการขออนุมัติงบประมาณจากส่วนราชการซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งในกรณีที่ชมรมต้องการใช้เงินเร่งด่วน ตัวอย่างเช่น ตอนประกวดชมรมผู้สูงอายุดีเด่นระดับเขต คณะครูและเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอได้ช่วยกันประชาสัมพันธ์การระดมทุนเพื่อจัดซื้อชุดสำหรับผู้ร่วมแสดงการออกกำลังกายและจัดซื้ออาหารและเครื่องดื่มให้กับผู้สูงอายุที่มาร่วมงานและให้กำลังใจในงานโดยใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายคนที่รู้จักและผ่านทางสังคมออนไลน์ (Facebook) ปรากฏว่าได้รับการตอบรับจากผู้ประกอบธุรกิจในชุมชนและลูกหลาน

ของผู้สูงอายุที่ทำงานบริษัทที่ต่างจังหวัดเป็นอย่างดีสามารถระดมทุนได้เป็นเงินกว่า 20,000 บาท ภายในระยะเวลาเพียง 5 วันเท่านั้น เป็นต้น

2) ความร่วมมือของบุคลากรจากหน่วยงานต่างๆ

ลักษณะกิจกรรมต่างๆของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาซึ่งมีความจำเป็นที่ต้องใช้ทั้งกำลังแรงงานในการจัดสถานที่ การติดต่อประสานงานตลอดจนงานเอกสารต่างๆ โดยความจำเป็นดังกล่าวเป็นข้อจำกัดของผู้สูงอายุเนื่องด้วยปัญหาสุขภาพหรือความคล่องแคล่วที่ลดลงตามวัย ดังนั้นจำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากบุคลากรทั้งส่วนราชการและฝ่ายชุมชน กล่าวคือ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอมีบทบาทเกี่ยวกับงานรวบรวมเอกสารต่างๆ เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอที่มีส่วนช่วยในการจัดเตรียมเอกสารและการเขียนโครงการเพื่อเสนอขออนุมัติงบประมาณ คณะครูจากโรงเรียนบ้านแม่ละเมามีส่วนช่วยในการนำเสนอแนวคิดสร้างสรรค์ช่วยฝึกสอนแสดงและงานฝีมือต่างๆ เจ้าอาวาสวัดเชตะวันคีรีมีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษาและเป็นศูนย์รวมจิตใจให้กับสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ขณะที่ลูกหลานในชุมชนมีบทบาทเป็นกำลังหลักในการสนับสนุนแรงงานในการจัดเตรียมสถานที่ การรับ-ส่งผู้สูงอายุ ตลอดจนอำนวยความสะดวกระหว่างการจัดกิจกรรม กล่าวได้ว่าบุคลากรจากทุกหน่วยงานที่กล่าวไปแล้วนั้นล้วนแล้วแต่มีส่วนช่วยในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุเป็นอย่างมากโดยทำหน้าที่เปรียบเสมือน “ พี่เลี้ยง ” ผู้ทำหน้าที่ทั้ง “ เบื้องหน้าและเบื้องหลัง ” ของการจัดกิจกรรม

3) สถานที่

เนื่องจากการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในแต่ละครั้งเป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุจำนวนตั้งแต่ 30-50 คนขึ้นไป เช่น การประชุมประจำเดือน การแข่งขันกีฬา การประกวดชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุเนื่องในวันสงกรานต์ เป็นต้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่จากหน่วยงานต่างๆที่มีอยู่ในชุมชน กล่าวคือ ใช้สถานที่วัดเชตะวันคีรีในการจัดประชุมประจำเดือน ใช้สถานที่องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอสำหรับการประกวดชมรมผู้สูงอายุดีเด่นและเป็นสถานที่รับฝากเงินออมทรัพย์เนื่องจากว่าผู้สูงอายุต้องไปรับเงินเบี้ยยังชีพที่องค์การบริหารส่วนตำบลพะวออยู่แล้ว ใช้สถานที่โรงเรียนบ้านแม่ละเมาในการจัดการแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุ รวมถึงใช้สวนสาธารณะริมน้ำแม่ละเมอเป็นสถานที่จัดงานรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุเนื่องในวันสงกรานต์ ทั้งนี้สถานที่จากหน่วยงานเหล่านี้นอกจากจะมีพื้นที่ใช้สอยที่กว้างขวางแล้วยังมีอุปกรณ์เพื่อใช้ในกิจกรรมนั้นๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องเสียง อย่างครบครันซึ่งสะดวกต่อการจัดสถานที่และ

การจัดกิจกรรมเป็นอย่างยิ่ง

4) การประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือจากภาคชุมชนในการช่วยประชาสัมพันธ์เสียงตามสายให้ผู้สูงอายุได้รับทราบถึงการจัดกิจกรรมตลอดจนการนัดหมายต่างๆ นอกจากนี้สมาชิกประเภทวิสามันท์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ยังมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์โดยเป็นการประชาสัมพันธ์ด้วยการติดต่อพูดคุยกับสมาชิกชมรมโดยตรงซึ่งแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามพื้นที่ที่บ้านสมาชิกประเภทวิสามันท์และอสม.ท่านนั้นประจำอยู่ นับได้ว่าเป็นวิธีที่ง่ายและสะดวกหากมีข้อสงสัยประการใดสามารถสอบถามรายละเอียดได้ทันที นอกจากนี้ทางสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบางท่าน คนในชุมชน และบุคลากรจากหน่วยงานต่างๆที่มีส่วนช่วยเหลือและคุ้นเคยกับชมรมเป็นอย่างดีได้ใช้ช่องทางการติดต่อสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ (Facebook) เพื่อประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุให้ลูกหลานที่อยู่ต่างจังหวัดและบุคคลภายนอกที่ใช้สังคมออนไลน์ (Facebook) ได้ติดตามข่าวสารและทราบถึงความเคลื่อนไหวของชมรมผู้สูงอายุอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์ผู้ที่เป็นลูกหลานผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ที่ไปทำงานต่างประเทศท่านหนึ่งผ่านข้อความในเฟสบุคถึงประเด็นของบทบาทของเฟสบุคกับการติดตามความเคลื่อนไหวของชมรมผู้สูงอายุ พบว่า เฟสบุคทำให้รับรู้และติดตามความเคลื่อนไหวของคนในชุมชน และช่วยทำให้คลายความรู้สึกเหงาและคิดถึงบ้านลงไปได้มาก จึงนับได้ว่าสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุตลอดจนและมีส่วนช่วยในกิจกรรมระดมทุน ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

ตารางที่ 4.1 หน่วยงานในชุมชนที่ให้การสนับสนุนปัจจัยที่ใช้ในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ปัจจัย
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ	ปัจจัยภายนอกชมรม บุคลากร (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข)
องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ	งบประมาณ , สถานที่ , บุคลากร (เจ้าหน้าที่ส่วนงานสวัสดิการสังคม)
โรงเรียนบ้านแม่ละเมา	สถานที่, บุคลากร (คณะครู)
วัดเซตะวันคีรี	สถานที่ , บุคลากร (พระภิกษุ)
ชุมชน	การประชาสัมพันธ์ , บุคลากร (ลูกหลาน) , การระดมทุน(งบประมาณ)
ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2	ปัจจัยภายในชมรม คุณลักษณะของประธานชมรม, ความสามัคคีของสมาชิกชมรม , การบริหารจัดการชมรมที่ดี , ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม

4.4 กระบวนการในการดำเนินการจัดกิจกรรม รวมทั้งปัญหา/อุปสรรคตลอดจน

การแก้ไขปัญหาของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

ในหัวข้อนี้แบ่งประเด็นการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

4.4.1 กระบวนการในการดำเนินการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา (แผนภาพที่ 4.1) พบว่า มีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ ไม่ซับซ้อนมากนักและมีความเกี่ยวข้อง

กับหลากหลายหน่วยงานที่มีอยู่ในชุมชน โดยเป็นการนำปัจจัยที่มีศักยภาพที่กล่าวไปแล้วข้างต้นของแต่ละองค์กรมาใช้ร่วมกันหรือเติมเต็มซึ่งกันและกัน ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้ คือ

1) **คนต้นเรื่อง** หมายถึง ผู้ที่มีแนวคิดในการริเริ่มที่จะจัดกิจกรรมต่างๆขึ้นมาซึ่งอาจจะเกิดจากความตระหนักส่วนบุคคลหรือเห็นว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยคนต้นเรื่องนี้เป็นได้ทั้งประธานชมรม สมาชิกชมรม เจ้าอาวาสวัด ผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ เช่น การจัดกิจกรรมทางศาสนาจะมีเจ้าอาวาสหรือประธานชมรมผู้สูงอายุเป็นผู้เล็งเห็นการจัดกิจกรรมขึ้นมา เป็นต้น โดยกระบวนการคนต้นเรื่องนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่จะทำให้เกิดกิจกรรมแต่ยังไม่สามารถชี้ชัดได้ว่ากิจกรรมจะเกิดขึ้นได้หรือไม่

2) **การประชุมระดมความคิดจากแกนนำภาคส่วนต่างๆ** ขั้นตอนนี้นับว่ามีความสำคัญมากขั้นตอนหนึ่ง เพราะเป็นการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องจากภาคีเครือข่ายต่างๆ ประกอบด้วย นายกและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ คณะครูโรงเรียนบ้านแม่ละเมา คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือเจ้าอาวาสวัดเชตะวันคีรี เป็นต้น เพื่อระดมความคิดเห็นในการจัดกิจกรรม ศึกษาความเป็นไปได้ที่จะจัดกิจกรรม ที่สำคัญในขั้นตอนนี้ยังเป็นการระบุหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานตามความเหมาะสมหากจะจัดกิจกรรมขึ้นจริง กล่าวอีกนัยคือเป็นขั้นตอนการวางโครงสร้างการทำงานไว้ล่วงหน้า ซึ่งมีความสำคัญเนื่องจากจะทำให้ทราบลักษณะการดำเนินงานตลอดจนอุปสรรค/ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเพื่อเตรียมแผนในการแก้ไขปัญหา

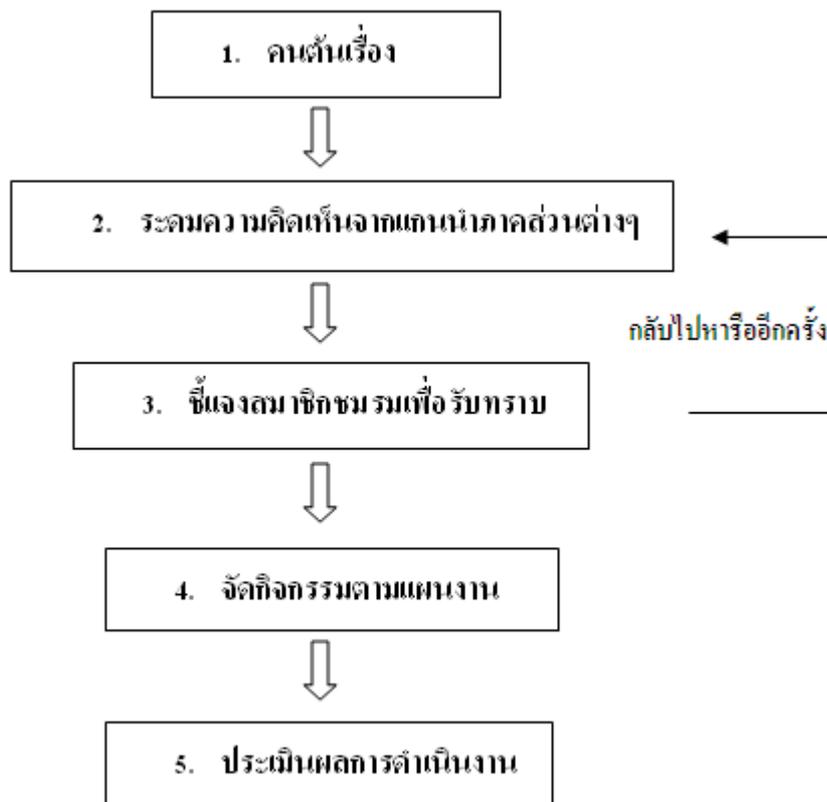
3) **ชี้แจงสมาชิกชมรมเพื่อรับทราบ** ขั้นตอนนี้ประธานชมรมจะชี้แจงให้สมาชิกชมรมได้รับทราบในวันที่มีการประชุมประจำเดือนหรือวันที่นัดประชุมกรณีที่เป็นกิจกรรมเร่งด่วน เพื่อให้ทราบถึงลักษณะกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นว่าชมรมผู้สูงอายุต้องมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรบ้าง ตลอดจนความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยได้เปิดโอกาสให้สมาชิกชมรมได้แสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมที่จะจัดขึ้น ถ้าหากสมาชิกชมรมเห็นด้วยในการจัดกิจกรรมกระบวนการนี้จะเป็นตัวตัดสินใจว่าควรดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมที่ผ่านมาของชมรมเหตุผลสำคัญในการตัดสินใจจัดกิจกรรมของสมาชิกชมรมเนื่องจากว่า ได้พิจารณาเห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวมีความสำคัญและเป็นประโยชน์กับทุกคน ทั้งนี้หากกิจกรรมดังกล่าวไม่สำคัญหรือไม่เป็นที่ต้องการของสมาชิกส่วนใหญ่ของชมรมอาจจะต้องนำกลับสู่ขั้นตอนที่สองใหม่หรืออาจยกเลิกการจัดกิจกรรมนั้นๆไป

4) **จัดกิจกรรมตามแผนงาน** ขั้นตอนนี้เป็นการระดมปัจจัยและความร่วมมือจากหลากหลายหน่วยงานที่มีอยู่ในชุมชนตลอดจนจากชมรมผู้สูงอายุเพื่อช่วยกันจัดกิจกรรมต่างๆของชมรมให้บรรลุตามเป้าหมาย ในส่วนนี้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุจะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และส่วน

ร่วมในการรับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับความสุข สนุกสนาน และการได้พบปะเพื่อนฝูง

5) ประเมินผลการดำเนินงาน โดยการใช้เวทีจากการประชุมประจำเดือนของชมรม เพื่อชี้แจงผลการดำเนินงาน ตลอดจนการใช้งบประมาณ ความพึงพอใจของสมาชิกตลอดจนการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของสมาชิกชมรมในการจัดกิจกรรมที่ผ่านมาและเพื่อเป็น แนวทางในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

จากกระบวนการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาทั้ง 5 ขั้นตอนข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาเป็นไปตามระบบ ของการทำงานโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดย เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนอย่างเต็มที่มากขึ้นน้อยแตกต่างกัน

แผนภาพที่ 4.1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ตัวอย่าง : ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุเนื่องในวันสงกรานต์

ขั้นตอนที่ 1 คนต้นเรื่อง กิจกรรมรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุเนื่องในวันสงกรานต์เกิดขึ้นจากความตระหนักของประธานของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ที่ต้องการให้มีการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุทั่วทั้งตำบลเพื่อให้ลูกหลานได้มาร่วมแสดงความเคารพและรดน้ำคำหัวขอพรเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ไทย ทั้งนี้ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาในฐานะคนต้นเรื่องยังเล็งเห็นว่าการรวมตัวของดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้พบปะเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันที่อยู่ในชุมชนและต่างชุมชนซึ่งน่าจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้คลายเครียดและได้ร่วมกิจกรรมที่สนุกสนานกับเพื่อนและลูกหลาน เช่น กิจกรรมรำวงย้อนยุค เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ระดมความคิดเห็นจากแกนนำภาคส่วนต่างๆ ในขั้นตอนนี้ประธานชมรมผู้สูงอายุในฐานะคนต้นเรื่องจะเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สามารถช่วยผลักดันให้เกิดกิจกรรมรดน้ำคำหัวขึ้นมาได้ เพื่อเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือความเป็นไปได้ของการจัดกิจกรรม ตลอดจนความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ เช่น ศึกษานายกององค์การบริหารส่วนตำบลพะวอและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอเพื่อขอคำปรึกษาเรื่องงบประมาณและความช่วยเหลือในการจัดเตรียมเอกสาร ปรึกษาผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการชุมชนเพื่อขอความช่วยเหลือในเรื่องกำลังแรงงานในการจัดสถานที่ การระดมทุนในการจัดจ้างวงดนตรี ปรึกษาคณะครูโรงเรียนบ้านแม่ละเมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการฝึกซ้อมการแสดงรวมทั้งการตกแต่งสถานที่ ปรึกษาเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเตรียมความพร้อมในการเขียนโครงการและงานด้านเอกสาร เป็นต้น ในกระบวนการนี้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างแสดงความคิดเห็นในมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ตลอดจนได้เสนอแนะบางประเด็นเพิ่มเติม เช่น กรณีเรื่องงบประมาณซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอมิงบประมาณที่จะสนับสนุนอย่างจำกัดจำเป็นต้องให้ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาและภาคชุมชนเข้ามามีส่วนในการรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าวในที่ประชุมจึงได้มีมติที่จะจัดกิจกรรมรำวงย้อนยุค โดยให้ชมรมผู้สูงอายุดำเนินการจำหน่ายบัตรรำวง เป็นต้น เพื่อให้มีงบประมาณที่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 ชี้แจงสมาชิกชมรมเพื่อรับทราบ เมื่อมีการประชุมระดมความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วและทุกฝ่ายเห็นว่าการจัดกิจกรรมมีความเป็นไปได้ หลังจากนั้นประธานชมรมผู้สูงอายุต้องประชุมสมาชิกชมรมเพื่อชี้แจงให้ทุกคนได้รับทราบถึงแนวคิดการจัดกิจกรรมรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุซึ่งได้ประชุมปรึกษาหารือกับหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องและทุกฝ่ายเห็นความสำคัญและพร้อมให้ความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมอย่างเต็มที่ ในส่วนของชมรมผู้สูงอายุเองต้องรับผิดชอบหน้าที่ในการแสดงและการจำหน่ายบัตรรำวงเพื่อหางบประมาณในการจัดกิจกรรมเช่นกัน หลังจากเสร็จสิ้นคำชี้แจงแล้วได้เปิดโอกาสให้สมาชิกชมรมได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ต่อการจัดกิจกรรมดังกล่าว ในกรณีของกิจกรรมรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุเนื่องในวันสงกรานต์นี้มติในที่ประชุมมีความเห็นว่าสมควรให้มีการจัดขึ้นและสมาชิกชมรมพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่เนื่องจากพิจารณาถึงประโยชน์ที่สมาชิกชมรมจะได้รับนั้นมีหลายด้านทั้งความสนุกสนาน ได้พบปะเพื่อนฝูง อีกทั้งยังเป็นการร่วมอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามอีกด้วย

ขั้นตอนที่ 4 จัดกิจกรรมตามแผนงาน เมื่อทั้ง 3 ขั้นตอนผ่านไปได้ด้วยดี ทุกภาคส่วนต่างก็ทำหน้าที่ของตนเองเพื่อจัดกิจกรรมรดน้ำคำหัว กล่าวคือ คนในชุมชนเริ่มจัดเตรียมสถานที่ บุคลากร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอจัดเตรียมงานเอกสารและประสานกับองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องงบประมาณและบุคลากร สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบางส่วนต่างฝึกซ้อมการแสดงในพิธีเปิดงานและกิจกรรมร่วมนำช่อดอกไม้โดยได้คณะกรรมการโรงเรียนบ้านแม่ละเมาเป็นที่เลี้ยงช่วยสอน ขณะที่สมาชิกชมรมบางส่วนออกจำหน่ายบัตรร่วมนำช่อดอกไม้ ส่วนประธานชมรมจะต้องติดตามดูแลความราบรื่นตลอดจนประสานงานกับทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าขั้นตอนนี้ต้องใช้เวลาเตรียมการเช่นกันไม่ได้หมายถึงเฉพาะวันที่จัดกิจกรรมเท่านั้น

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการดำเนินงาน โดยประธานชมรมได้นัดประชุมสมาชิกชมรมและให้เหรียญชมรมซึ่งแจกจ่ายละเอียดยกค่าใช้จ่ายงบประมาณในการจัดกิจกรรมและเปิดโอกาสให้สมาชิกชมรมได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

4.4.2 ปัญหา/อุปสรรคตลอดจนการแก้ไขปัญหาของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

ปัญหา/อุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา มีอยู่ 2 ปัญหาหลัก ได้แก่

1) **ขาดบุคลากรในการประสานงานด้านเอกสาร** เนื่องจากข้อจำกัดด้านความรู้และความสามารถของสมาชิกชมรม ทั้งนี้จากการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาในปัจจุบันที่มีการทำงานอย่างเป็นทางการมากขึ้น ดังนั้นการติดต่อประสานงานเพื่อความสนับสนุนจำเป็นต้องอาศัยงานด้านเอกสารเป็นหลักฐานสำคัญ เช่น การเขียน โครงการเพื่อขออนุมัติงบประมาณ การสรุปผลการดำเนินกิจกรรมของชมรม การทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย เป็นต้น

วิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา คือ ขอความอนุเคราะห์จากเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐทั้งจากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ เพื่อช่วยดำเนินงานด้านเอกสารให้กับชมรม โดยประธานชมรมผู้สูงอายุจะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อประสานงานด้วยตนเองในการขอความช่วยเหลือ โดยอาศัยทักษะการพูดโน้มน้าวและความสมเหตุสมผลในการเจรจาต่อรองเพื่อสร้างความรู้สึที่ดีต่อทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ทางชมรมยังได้ส่งตัวแทนที่เป็นสมาชิกประเภทวิสามันท์ที่มีทักษะพอที่จะเรียนรู้งานด้านเอกสารให้เป็น

ผู้ช่วยในการเตรียมงานด้านเอกสารเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระบางส่วนของเจ้าหน้าที่ผู้ให้ความช่วยเหลือ อีกทั้งยังเป็นการฝึกและเตรียมความพร้อมในการจัดเตรียมเอกสารให้กับสมาชิกของชมรมได้เป็นอย่างดีด้วย

2) **ข้อจำกัดด้านงบประมาณ** แม้ว่าชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา จะมีกิจกรรมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชมรม แต่ในการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งอาจใช้เงินที่มากเกินไปที่ชมรมผู้สูงอายุจะสามารถรับผิดชอบได้ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหลักนั่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอซึ่งมีงบประมาณที่จะสนับสนุนการจัดกิจกรรมอยู่อย่างจำกัดเช่นกัน

ลักษณะของปัญหาเช่นนี้มักเกิดขึ้นมาตลอดในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ทั้งนี้ทางชมรมเลือกใช้วิธีการแก้ไขปัญหาด้วยการระดมทุนผ่านภาคชุมชนด้วยการรับบริจาคหรือจัดทำผ้าป่าการกุศลขึ้นเพื่อจากคนในชุมชนและลูกหลานที่ออกไปทำงานต่างจังหวัด รวมทั้งจากบุคคลภายนอกได้มีส่วนร่วมในการระดมทุน โดยใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย ทางโทรศัพท์และสังคมออนไลน์ (Facebook) ซึ่งได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือทั้งในรูปแบบของตัวเงิน สิ่งของ หรือกำลังแรงงานเป็นอย่างดี นอกจากนี้ทางชมรมผู้สูงอายุเองก็ได้จัดทำกิจกรรมเพิ่มรายได้ให้กับชมรม เช่น การจำหน่ายบัตรรางวัลผู้สูงอายุเนื่องในวันสงกรานต์ เป็นต้น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าปัญหาดังกล่าวมักเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี

จะเห็นได้ว่าทั้ง 2 ปัญหาหลักของชมรมผู้สูงอายุเป็นปัญหาที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เมื่อพิจารณาถึงวิธีการจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าว สรุปได้ว่า ชมรมผู้สูงอายุจำเป็นต้องเลือกใช้วิธี “ขอความอนุเคราะห์” เป็นวิธีการหลักก่อนเนื่องด้วยข้อจำกัดทั้งทางด้านบุคลากรและเงินทุนสะสมที่มีอยู่จำกัด ทั้งนี้ทางชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาไม่ได้แสดงบทบาทเป็นผู้รับเพียงอย่างเดียว แต่ได้แสดงศักยภาพในการที่จะพยายาม “ช่วยเหลือตนเอง” ด้วยเช่นกัน ตามกำลังความสามารถที่ชมรมจะสามารถทำได้

4.5 จุดแข็ง จุดอ่อน ของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประธานชมรมผู้สูงอายุตลอดจนเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ ทำให้ทราบว่ามีความคิดที่จะพัฒนาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาเพื่อเป็นชมรมผู้สูงอายุต้นแบบให้กับชมรมผู้สูงอายุอื่นๆทั้งภายในและภายนอกตำบล ประกอบกับระหว่างที่ได้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักจากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอทำให้ทราบเพิ่มเติมว่าในปี พ.ศ. 2556 องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอมีแผนงานในการขับเคลื่อนโครงการ “ตำบลสุขภาวะ” ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การนำเสนอประเด็นจุดแข็ง จุดอ่อน ของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาในครั้งนี้

นี่เป็นเรื่องที่สำคัญและสามารถนำผลการวิเคราะห์ไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุได้ต่อไปในอนาคตตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการขับเคลื่อนโครงการตำบลสุขภาวะในส่วนของการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลพะวอได้เป็นอย่างดีด้วย

ทั้งนี้การพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อนของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ได้ประยุกต์แนวคิดการวิเคราะห์ห้วงค์กรและสภาพแวดล้อมขององค์กร (SWOT Analysis) เพื่อให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดแข็งของชมรมผู้สูงอายุที่รอบด้านมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีหลักในการวิเคราะห์ดังนี้

S = Strength (จุดแข็ง) ที่มีอยู่ภายในชมรมผู้สูงอายุ

W = Weakness (จุดอ่อน) ที่มีอยู่ภายในชมรมผู้สูงอายุ

O = Opportunity (โอกาส) จากภายนอกชมรมที่สนับสนุนและเพิ่มประสิทธิภาพให้กับชมรมผู้สูงอายุ

T = Threat (อุปสรรค / สิ่งคุกคาม) จากภายนอกชมรมผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดเรื่องผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) มาร่วมใช้ในการศึกษาครั้งนี้ด้วยโดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลหลักจากทุกหน่วยงานไม่เฉพาะจากชมรมผู้สูงอายุเท่านั้น ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ระหว่างที่มีการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อนของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ในระหว่างที่มีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อช่วยเติมเต็มในประเด็นดังกล่าวอันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาชมรมต่อไปในอนาคต

ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา พบว่ามีดังนี้

S = Strength (จุดแข็งภายในชมรมผู้สูงอายุ) ได้แก่

- มีประธานชมรมที่เข้มแข็ง เสียสละ มีทักษะในการพูดโน้มน้าวที่ดี เป็นที่เคารพนับถือของสมาชิกและบุคคลทั่วไป พร้อมทั้งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิก

- ก่อนการตัดสินใจดำเนินการใดๆมีการประชุมปรึกษาหารือก่อนเสมอ

- เป็นชมรมผู้สูงอายุที่มีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาโดยตลอด

- ภายในชมรมมีสมาชิกวิสามัญค่อนข้างมาก (ร้อยละ 41) ซึ่งมีความคล่องตัวในการทำงานเข้ามาช่วยงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดต่อประสานงานและกำลังแรงงานในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทำให้การทำงานราบรื่นมากขึ้น

W = Weakness (จุดอ่อนภายในชมรมผู้สูงอายุ) ได้แก่

- ระบบการทำงานยังเป็นการทำงานของกลุ่มงานเฉพาะกลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มคนที่ทำงานจะเป็นกลุ่มคนเดิมๆ ยังไม่มีการผลัดเปลี่ยนอำนาจในการบริหารชมรมให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่

ซึ่งอาจเป็นปัญหาในการบริหารงานชมรมต่อไปได้ในอนาคต หากคณะกรรมการชุดปัจจุบันไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

- งบประมาณที่มีอยู่ในชมรมยังมีจำนวนจำกัด จึงทำให้ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้งต้องขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานอื่นซึ่งต้องใช้ขั้นตอนและเวลาในการดำเนินการค่อนข้างมาก

- ยังไม่มีการประเมินผลการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในแต่ละครั้งยังไม่เป็นรูปธรรมชัดเจนทั้งจากชมรมผู้สูงอายุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

O = Opportunity (โอกาสที่เกิดภายนอกชมรมผู้สูงอายุ) ได้แก่

- ประเด็นผู้สูงอายุกำลังเป็นประเด็นที่น่าสนใจของสังคมไทยจึงเอื้อให้เกิดกิจกรรมของชมรมได้ง่ายขึ้น

- ได้รับความร่วมมือจากภาคชุมชนเป็นอย่างดี

- หน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญและช่วยเหลือเป็นอย่างดีมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ โรงเรียนบ้านแม่ละเมา และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ

T = Threat (อุปสรรค / สิ่งคุกคาม จากภายนอกชมรมผู้สูงอายุ) ได้แก่

- ยังไม่มีหน่วยงานของภาครัฐที่รับผิดชอบโดยตรงที่จะทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงตัวจริงให้กับชมรมผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข หรือแม้กระทั่งภาคเอกชนอย่างสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย

4.6 องค์ความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติมจากการศึกษา

ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยซึ่งได้ค้นพบองค์ความรู้เพิ่มเติม 3 ประเด็น นอกเหนือจากประเด็นหลักที่ต้องการศึกษา ดังนี้

1) ต้นทุนทางด้านสังคมเป็นสิ่งสำคัญมาก

ต้นทุนทางสังคมที่ว่าเป็นคือ ความสามัคคีไม่ทอดทิ้งกัน ความมีมิตรจิตมิตรใจให้แก่กัน นับได้ว่าเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญมากสำหรับชุมชนบ้านแม่ละเมาและมีส่วนสำคัญในการผลักดันทำให้เกิดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ ตัวอย่างเช่น ในช่วงการประกวดชมรมผู้สูงอายุภาคชุมชนจะช่วยกันจัดเตรียมสถานที่และบริการเรื่องอาหารและเครื่องดื่มให้กับผู้สูงอายุที่มาเข้าร่วมกิจกรรมตลอดจนการไปรับ-ส่ง ผู้สูงอายุด้วย เมื่อการดำเนินงานของชมรมมีปัญหาหรือขัดข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านงบประมาณฝ่ายชุมชนจะเป็นหน่วยงานแรกที่ทำหน้าที่ให้การสนับสนุน

เพื่อให้กิจกรรมสามารถดำเนินต่อไปได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบททางสังคมที่มีระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้นซึ่งเป็นพื้นฐานของชุมชนที่ค้ำของชุมชน จึงทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นในชุมชนประสบผลสำเร็จตามไปด้วยไม่ว่ากิจกรรมดังกล่าวจะอยู่ในรูปแบบกิจกรรมที่เป็นทางการ เช่น กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ กิจกรรมของโรงเรียนบ้านแม่ละเมา หรือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอก็ตาม รวมทั้งกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการแต่เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมอยู่แล้ว เช่น กิจกรรมทางด้านศาสนา สังคม ประเพณี เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านดังนี้

“หมู่บ้านเรานี้ สามัคคีกันดีจริงๆ พี่เป็นคนอื่นแต่มาอาศัยอยู่ที่เป็นแห่งนี้รู้เลยว่าที่บ้านแม่ละเมา รัก และสามัคคีกันมาก ”

(คำให้สัมภาษณ์ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุประเภทวิสามัญท่านหนึ่ง)

“หมู่บ้านเรา เป็นอย่างนี้มานานแล้ว มีอะไรก็ช่วยกันไม่ว่าจะเป็นงานวัด งานโรงเรียน งานชุมชน ไม่เชื่อลองไปสังเกตและเปรียบเทียบกันซิระหว่างหมู่บ้านเรากับหมู่บ้านอื่นๆ”

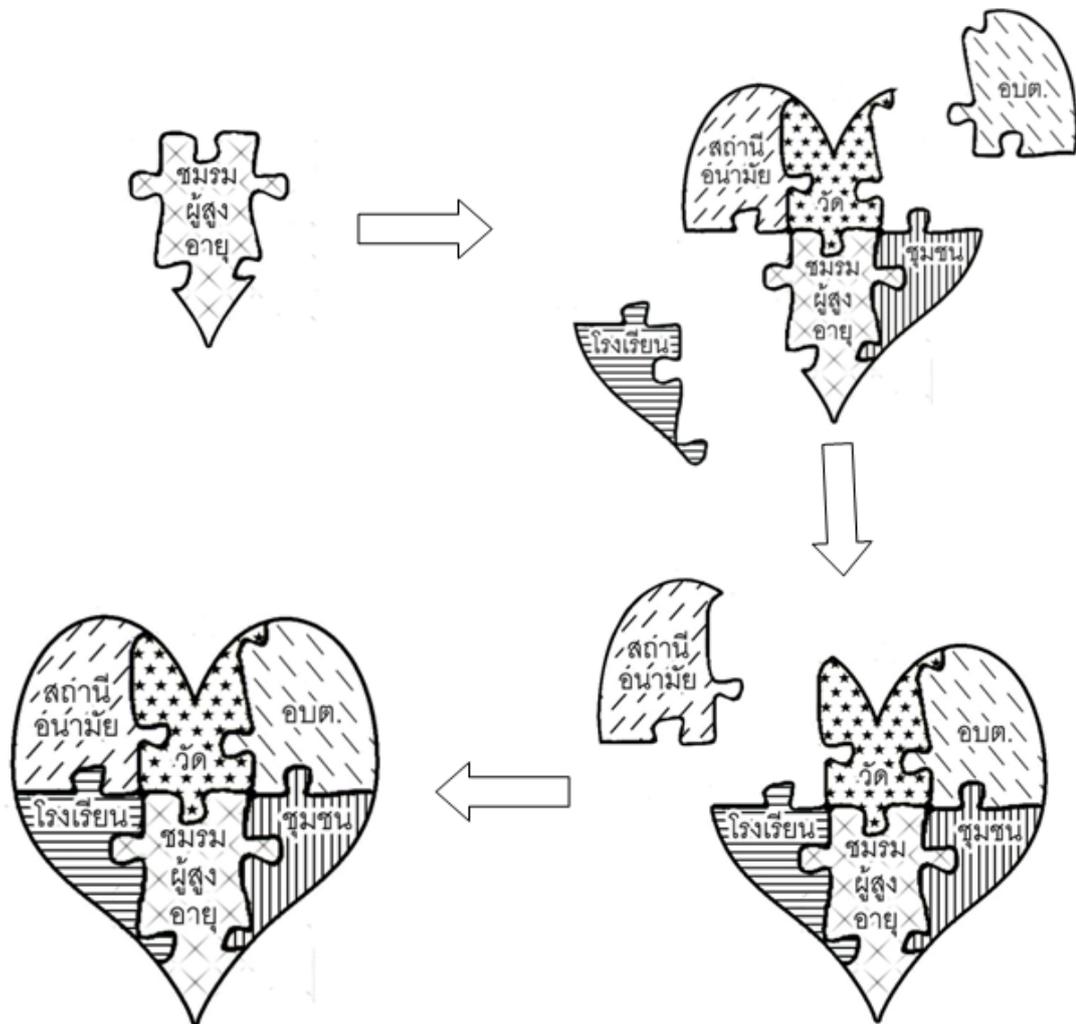
(คำให้สัมภาษณ์ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุประเภทวิสามัญท่านหนึ่ง)

“คนที่นี่เขาสามัคคีกัน เขาช่วยกันทำตลอด รวมถึงงานของชมรมผู้สูงอายุ บางกิจกรรมเขามาขอคำปรึกษาแล้วไปจัดการกันเองเลย ถ้าขาดตกบกพร่องอะไรจริงๆ เขาถึงจะมาขอความช่วยเหลือจากพวกผม ”

(คำให้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่านหนึ่ง)

2) ความร่วมมือของแต่ละหน่วยงานกับการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุต้องมีความเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

จากข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ บ้านแม่ละเมาและรูปปั้นตอนสำคัญดำเนินงานทั้ง 5 ขั้นตอนแสดงให้เห็นว่าความช่วยเหลือและการแบ่งปันปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุล้วนมาจากทุกหน่วยงานในชุมชนซึ่งมีความจำเป็นและต้องอาศัยการหนุนเสริมซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา หากขาดความร่วมมือจากส่วนใดส่วนหนึ่งไป ย่อมทำให้ผลจัดดำเนินกิจกรรมนั้นไม่สมบูรณ์เต็มที่ เปรียบได้กับการต่อจิ๊กซอร์(Jigsaw) หากขาดชิ้นส่วนใดไปไม่ว่าจะเป็นด้านซ้าย ขวา บน ล่าง หรือตรงกลาง รูปภาพนั้นก็ไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปเป็นร่างแล้วก็ตาม นอกจากนี้ทั้งยังแสดงให้เห็นอีกว่าทุกภาคส่วนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ดังแสดงตามรูปภาพที่ 4.4

รูปภาพที่ 4.4 การหนุนเสริมของแต่ละหน่วยงานในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ บ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

3) บทบาทของสังคมออนไลน์ (Facebook) กับกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ

ปัจจุบันนี้ระบบการติดต่อสื่อสารและระบบอินเทอร์เน็ตของประเทศไทยได้พัฒนาเป็นอย่างมาก ทำให้คนในเขตชนบทสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีต่างๆ ได้ง่ายขึ้นเช่นเดียวกับคนในเขตเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมออนไลน์ที่กำลังเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางในปัจจุบันอย่าง Facebook ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการติดต่อสื่อสารระหว่างคนในชุมชนและลูกหลานที่ออกมาทำงานภายนอกชุมชนได้รับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวซึ่งกันและกันได้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้คลายความรู้สึกเป็น

ห่วงหรือกังวลลงไปได้มาก นอกจากนี้ Facebook ยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ถูกลานได้นำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ภาพกิจกรรมของชมรมและระดมทุนให้ชมรมผู้สูงอายุด้วย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

จากสถานการณ์การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของจำนวนประชากรผู้สูงอายุไทย ทำให้สังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรดังกล่าวส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และด้านการจัดสวัสดิการสังคมตามไปด้วย ด้วยเหตุผลนี้ภาครัฐจึงได้พยายามกระตุ้นให้เกิดระบบการดูแลผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกาย เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคมะเร็ง เป็นต้น ปัญหาสุขภาพจิต เช่น วิตกกังวล ว้าวุ่น รู้สึกหมดหวังในชีวิต เป็นต้น รวมไปถึงปัญหาทางสังคม เช่น การขาดการยอมรับในสังคมเนื่องจากไม่สามารถทำกิจกรรมได้เหมือนเดิม การถูกทอดทิ้งจากลูกหลานให้อยู่ลำพังและปัญหาการขาดรายได้เนื่องจากความสามารถในการทำงานลดลงหรือไม่สามารถทำงานได้เลย เป็นต้น

การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุนับเป็นกลวิธีหนึ่งที่สามารถช่วยสร้างเสริมสุขภาพและมีส่วนช่วยในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ นำไปสู่ผลประโยชน์ต่อตัวผู้สูงอายุเองรวมถึงชุมชนด้วย เนื่องจากลักษณะกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุมีหลากหลายรูปแบบครอบคลุมทั้งการส่งเสริมสุขภาพร่างกาย จิตใจ และสังคมให้กับผู้สูงอายุ ดังนั้นการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนเพื่อทำให้เกิดการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเลือกชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นกรณีศึกษามีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ 1) เพื่อค้นหาปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาจากหน่วยงานต่างๆ 2) เพื่ออธิบายกระบวนการในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา 3) เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อนของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา และ 4) เพื่อค้นหาปัญหา/อุปสรรคและวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เป็นวิธีการหลักในเก็บรวบรวมข้อมูล ร่วมกับการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมระหว่างการสัมภาษณ์และในช่วงที่ผู้วิจัยได้ลงไปสังเกตการทำงานของชมรมในช่วงที่มีการประกวดชมรมผู้สูงอายุระดับจังหวัดตาก ในช่วงเดือนกรกฎาคม

พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลที่บันทึกไว้แล้วในเอกสารต่างๆของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมารวมทั้งจากหน่วยงานต่างๆในชุมชนเพื่อใช้ประกอบคำอธิบายลักษณะการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุและลักษณะทั่วไปของบ้านแม่ละมา

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปบ้านแม่ละมา

บ้านแม่ละมา หมู่ที่ 2 เป็นหมู่บ้านหนึ่งของตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นสถานที่ตั้งของหน่วยงานที่สำคัญในตำบลพะวอ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลพะวอและวัดเซตวันคีรี มีลักษณะบริบทเป็นสังคมชนบทมีความเป็นเครือญาติสูงและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

จากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) บ้านแม่ละมา หมู่ที่ 2 ในปี พ.ศ. 2555 ดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ ซึ่งเก็บข้อมูลเฉพาะครัวเรือนและผู้อยู่อาศัยที่มีอยู่จริงเท่านั้น (ไม่นับรวมที่มีบ้านเลขที่แต่ไม่มีผู้อาศัยและผู้ที่ย้ายถิ่นตั้งแต่ 2 เดือนขึ้นไป) พบว่า มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 188 ครัวเรือน มีประชากรรวมทั้งอาศัยอยู่จริง จำนวน 452 คน เป็นเพศชาย 231 คน (ร้อยละ 51) เพศหญิง 221 คน (ร้อยละ 49) เมื่อจำแนกประชากรตามโครงสร้างอายุ พบว่า มีประชากรวัยเด็ก (อายุ 0-14 ปี) จำนวน 70 คน (ร้อยละ 15) ประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) 285 คน (ร้อยละ 60) และประชากรวัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวน 122 คน (ร้อยละ 25) ภาคผนวก จ

5.1.2 ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละมา

จุดเริ่มต้นของการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุเกิดจากความตระหนักของอดีตกำนันตำบลพะวอ (ประธานชมรมผู้สูงอายุคนปัจจุบัน) เกี่ยวกับสถานการณ์ผู้สูงอายุที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตและเล็งเห็นว่าผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะต้องอยู่ตามลำพังมากขึ้นเนื่องจากลูกหลานต้องไปทำงานหรือเรียนหนังสือต่างจังหวัดมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนจึงมีแนวคิดให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้รับการดูแลทั้งทางด้านสุขภาพกาย จิตใจและมีความเป็นอยู่ที่ดีในสังคม จึงได้รวมกลุ่มผู้สูงอายุที่สนใจประมาณ 30 คน ในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2549 ในชื่อ “ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละมา หมู่ที่ 2 ” โดยได้รับความช่วยเหลืองานด้านเอกสารและสนับสนุนอย่างเต็มที่จากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอเป็นอย่างดี ปัจจุบันชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละมา มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 203 คน ประกอบด้วยเพศชาย 97 คน (ร้อยละ 47.8) และ

เพศหญิง 106 คน (ร้อยละ 52.2) สามารถจำแนกเป็นสมาชิกประเภทสามัญ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) จำนวน 119 คน (ร้อยละ 58.6) และสมาชิกวิสามัญ (อายุต่ำกว่า 60 ปี) จำนวน 84 คน (ร้อยละ 41.4)

กิจกรรมที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันมีสามารถจำแนกได้เป็น 5 ประเภท 13 กิจกรรม ดังนี้

1. การส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ 1) การออกกำลังกาย 2) กิจกรรมการตรวจสุขภาพ 3) กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน

2. สืบสานประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ 1) ประเพณีสลากภัตหรือदानกัวย สลาก 2) กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา 3) กิจกรรมรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุเนื่องในวันสงกรานต์

3. การสร้างความเข้าใจในกระบวนการกลุ่มและสร้างความสามัคคี ได้แก่ 1) การประชุมประจำเดือนในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล 2) การแข่งขันกีฬาสามัคคีใน ระดับตำบล 3) การประกวดชมรมผู้สูงอายุ

4. บำเพ็ญประโยชน์ ได้แก่ การปลูกต้นไม้ การทำความสะอาดสถานที่ราชการและศาสนสถานเนื่องในวันสำคัญต่างๆ

5. กิจกรรมเพื่อเพิ่มรายได้และระดมทุน ได้แก่ 1) การจำหน่ายบัตรรางวัล 2) การทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อหารายได้เข้ากองทุนชมรมผู้สูงอายุ 3) การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ชมรมผู้สูงอายุ บ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2

5.1.3 ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

พบว่าในการขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมนั้นต้องอาศัยปัจจัยที่มีศักยภาพซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยภายในชมรมและปัจจัยภายนอกชมรม (ตารางที่ 4.1) ดังต่อไปนี้

ปัจจัยภายในชมรม ได้แก่ 1) คุณลักษณะของประธานชมรม ที่มีทักษะด้านการพูดโน้มน้าวให้เกิดความร่วมมือจากสมาชิกกลุ่ม มีบุคลิกน่าเชื่อถือและมีความรู้ความสามารถในการบริหารชมรม 2) ความสามัคคีของสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุ ที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันรวมทั้งรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ 3) การบริหารจัดการชมรมที่ดี กล่าวคือการจัดสรรงานให้เหมาะสมกับสมาชิกแต่ละคนและเน้นเรื่องความโปร่งใสในการบริหารจัดการทางการเงินเป็นหลัก 4) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม กล่าวคือ เมื่อผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมแล้วทำให้ได้รับความสนุกสนาน คลายเครียด ได้พบปะเพื่อนฝูง จึงทำให้เกิดการเข้าร่วมหรือชักชวนเพื่อนให้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

ปัจจัยภายนอกชมรม ได้แก่ 1) งบประมาณ จากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอและผู้ประกอบการจิตตอดจนลูกหลานในชุมชน 2) บุคลากรจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคชุมชน ที่คอยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานในด้านต่างๆ เช่น การจัดสถานที่ การฝึกสอนการ

แสดง การจัดเตรียมเอกสาร เป็นต้น 3) สถานที่เพื่อรองรับจำนวนผู้สูงอายุในกิจกรรมต่างๆ โดยได้รับความอนุเคราะห์สถานที่จากวัดเซตวันศิริ องค์การบริหารส่วนตำบลพะวง และโรงเรียนบ้านแม่ละเมา 4) การประชาสัมพันธ์ ในรูปแบบเสียงตามสาย การประชาสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวโดยมีสมาชิกวิสามัญและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.)เป็นผู้แจ้งข่าวสารให้รับทราบรวมไปถึงการใช้สังคมออนไลน์ (Facebook) ในการช่วยประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ภาพกิจกรรมให้ลูกหลานและบุคคลภายนอกได้รับทราบ

5.1.4 กระบวนการในการดำเนินการจัดกิจกรรม รวมทั้งปัญหา/อุปสรรคตลอดจน

การแก้ไขปัญหของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

กระบวนการจัดหลักในการจัดกิจกรรมสามารถอธิบายได้ด้วยขั้นตอนสำคัญในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้ (แผนภาพที่ 4.1)

1) **คนต้นเรื่อง** หมายถึง ผู้ที่มีแนวคิดหรือเสนอความคิดที่จะจัดกิจกรรมต่างๆขึ้นมา โดยคนต้นเรื่องนี้อาจเป็นได้ทั้งประธานชมรม สมาชิกชมรม เจ้าอาวาสวัด ผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ

2) **ระดมความคิดจากแกนนำภาคส่วนต่างๆ** หมายถึง การประชุมของผู้ที่เกี่ยวข้องจากภาคีเครือข่ายต่างๆเพื่อระดมความคิดเห็นในการจัดกิจกรรม ศึกษาความเป็นไปได้ที่จะจัดกิจกรรมและเป็นการวางแผนการดำเนินงานไว้ เพื่อให้การดำเนินการลุล่วงตามเป้าหมายที่วางไว้

3) **ชี้แจงสมาชิกชมรมเพื่อรับทราบ** ประธานชมรมใช้โอกาสในวันที่มีการประชุมประจำเดือนหรือวันที่นัดประชุมเฉพาะกิจ เพื่ออธิบายถึงลักษณะกิจกรรมที่จะจัดขึ้น ความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ บทบาทหน้าที่ของชมรมผู้สูงอายุที่ได้รับมอบหมายเพื่อชี้แจงให้สมาชิกชมรมได้รับทราบตลอดจนเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและซักถามข้อสงสัยเพื่อสรุปเป็นมติของชมรมว่าต้องการที่จะจัดกิจกรรมนั้นๆหรือไม่

4) **จัดกิจกรรมตามแผนงาน** คือ ขั้นตอนของการจัดกิจกรรมจริงโดยการระดมปัจจัยและความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆของชมรมผู้สูงอายุตามที่ได้วางแผนไว้

5) **ประเมินผลการดำเนินงาน** โดยการการประชุมประจำเดือนของชมรมเพื่อชี้แจงผลการดำเนินงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะซึ่งกันและกันเพื่อนำไปปรับปรุงในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาพบว่ามียู่ 2 ปัญหาหลัก ได้แก่

1) **ขาดบุคลากรในการประสานงานและดำเนินการด้านเอกสาร** เนื่องจากข้อจำกัดด้านความรู้และความสามารถของสมาชิกชมรม

วิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา คือ ขอความอนุเคราะห์จากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่มีอยู่ในชุมชนช่วยดำเนินงานด้านเอกสารให้กับชมรม นอกจากนี้ทางชมรมยังได้ส่งตัวแทนที่เป็นสมาชิกประเภทวิสามัญที่มีทักษะพอที่จะเรียนรู้งานด้านเอกสารให้เป็นผู้ช่วยในการเตรียมงานด้านเอกสารเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระบางส่วนของเจ้าหน้าที่ทั้งยังเป็นการฝึกและเตรียมความพร้อมในการจัดเตรียมเอกสารให้กับสมาชิกของชมรมได้เป็นอย่างดี

2) **ข้อจำกัดด้านงบประมาณ** โดยเฉพาะกิจกรรมที่ต้องใช้งบประมาณค่อนข้างมาก เช่น กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุเนื่องในวันสงกรานต์ การแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุ เป็นต้น

วิธีการแก้ไขปัญหาคือ การระดมทุนผ่านภาคชุมชนด้วยการรับบริจาคหรือจัดทำผ้าป่าการกุศลขึ้น เพื่อระดมทุนจากคนในชุมชนและลูกหลานที่ออกไปทำงานต่างจังหวัดรวมทั้งจากบุคคลภายนอกทั้งนี้ได้มีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ คนในชุมชน และสมาชิกชมรมบางท่านได้ประยุกต์ใช้สังคมออนไลน์ (Facebook) เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและระดมทุนซึ่งได้รับความสนใจและมีการเผยแพร่อย่างรวดเร็วทำให้เกิดการระดมทุนได้มากยิ่งขึ้น

5.1.5 จุดแข็ง จุดอ่อนของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

การพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อนของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา โดยใช้หลักการวิเคราะห์องค์กรและสภาพแวดล้อมขององค์กร (SWOT Analysis) ประยุกต์เข้ากับแนวคิดเรื่องผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) โดยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยพบว่า **จุดแข็งภายในชมรมคือ** มีประธานชมรมที่ดี สมาชิกให้ความร่วมมือและมีสมาชิกประเภทวิสามัญช่วยเหลือเป็นอย่างดี **จุดอ่อนภายในชมรมคือ** คณะกรรมการยังคงเป็นชุดเดิมตลอดจนมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณของชมรมที่มีอยู่อย่างจำกัด **โอกาสภายนอกชมรมคือ** ประเด็นผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่น่าสนใจของกระแสสังคม ตลอดจนได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและชุมชนเป็นอย่างดีในการจัดกิจกรรมต่างๆ **อุปสรรคจากภายนอกชมรมคือ** ยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุโดยตรง

5.1.6 องค์ความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติมจากการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้เพิ่มเติมใน 3 ประเด็น คือ

- 1) ต้นทุนทางด้านสังคมเป็นสิ่งสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชนในการผลักดันให้เกิดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ
- 2) ความร่วมมือของแต่ละหน่วยงานกับการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุต้องมีความเกื้อหนุนซึ่งกันและกันหากขาดหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งย่อมทำให้การจัดกิจกรรมนั้นไม่สมบูรณ์เต็มที่
- 3) บทบาทของสังคมออนไลน์ (Facebook) กับกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุที่มีบทบาทในการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมและเป็นสื่อกลางในการติดตามข่าวสารความช่วยเหลือและสนับสนุนกิจกรรมของชมรมจากลูกหลานที่ทำงานต่างจังหวัดได้เป็นอย่างดีด้วย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ถึงแม้ว่าจะมีความโดดเด่นในเรื่องผู้นำเชิงคุณลักษณะ แต่ก็ยังมีความจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงานในการดำเนินงานของชมรม โดยพบว่า ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา มีความโดดเด่นในเรื่องผู้นำเชิงคุณลักษณะ กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความสามารถ มีสติปัญญาและมีบุคลิกภาพตามคุณลักษณะของผู้นำที่พึงประสงค์ (วันชัย มีชาติ, 2548) นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำที่เห็นผลการสำเร็จงานหรือเน้นความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงาน โดยเน้นความสัมพันธ์ ความเอาใจใส่ ต่อสมาชิกชมรมอยากให้ทุกคนสบายใจในการทำงาน โดยพิจารณาถึงความเชื่อมั่น ความเชื่อใจ และความเคารพที่สมาชิกชมรมมีต่อประธาน การที่ผู้นำได้รับการยอมรับจากสมาชิกชมรมจะทำให้ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ตามและยอมปฏิบัติตามผู้นำด้วยความเต็มใจ เนื่องจากบุคลิกภาพ อำนาจบารมี (Charisma) ความเป็นผู้เชี่ยวชาญ ความเคารพ และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่ม ลักษณะดังกล่าวทำให้เอื้อต่อการปฏิบัติตามของสมาชิกกลุ่มด้วยความเต็มใจอีกด้วย (วันชัย มีชาติ, 2548; พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2542)

ในกรณีของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาเป็นไปได้ว่าประธานชมรมผู้สูงอายุคนปัจจุบันเคยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและกำนันตำบลพะวอมาก่อนสิ่งเหล่านี้มีส่วนช่วยเหลือหลอมคุณลักษณะดังกล่าว จนเป็นที่ยอมรับและเคารพนับถือของคนในชุมชน นอกจากนี้การที่เคยดำรงตำแหน่งอยู่หลายสมัยทำให้มีเครือข่ายในการทำงานที่กว้างขวาง เมื่อเข้ามารับตำแหน่งประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา จึงสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องและผลักดันขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดีและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดต่อประสานงาน

ด้านบุคลากร งบประมาณ และสถานที่กับเครือข่ายในหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่อยู่ในชุมชน

อนึ่ง นักวิจัยตั้งข้อสังเกตว่าหากมีการเปลี่ยนประธานชมรมผู้สูงอายุ (เนื่องจากประธานคนปัจจุบันดำรงตำแหน่งมา 3 สมัยติดต่อกัน) อาจจะมีผลกระทบต่อการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าชมรมจะสามารถดำเนินการต่อไปได้เนื่องจากทางชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาได้เตรียมแผนในการสรรหาประธานชมรมคนใหม่ไว้บ้างแล้วซึ่งเป็นอดีตข้าราชการและเป็นคนในชุมชน ซึ่งหากพิจารณาในแง่ความโดดเด่นในเรื่องผู้นำเชิงคุณลักษณะอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงตามลักษณะของผู้นำคนใหม่เช่นกัน ในทางตรงกันข้ามอาจส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องในการดำเนินงานและการยอมรับในประธานชมรมคนใหม่ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาในการปรับตัวของทั้งฝ่ายสมาชิกชมรมและประธานชมรม ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความโดดเด่นในเรื่องผู้นำเชิงคุณลักษณะของประธานชมรมมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวชี้อนาคตของการขับเคลื่อนชมรมผู้สูงอายุเช่นกัน

ความสามัคคีของสมาชิกชมรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดแข็งที่สำคัญของการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา เพราะกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมทั้งสิ้น ดังอุดมการณ์ของการตั้งชมรมว่า “ชมรมผู้สูงอายุเป็นของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุ และเพื่อผู้สูงอายุ” (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547) ความสามัคคีของสมาชิกชมรมสะท้อนได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของสมาชิกชมรมอย่างสม่ำเสมอและต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ การเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกชมรมดังกล่าวอาจเกิดจากการที่สมาชิกชมรมมองเห็นประโยชน์ที่ได้รับที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายจิตใจ และสังคม (แสวง ขาวแก้ว, 2543; สุทธิญา บุญวิเศษ, 2554) นอกจากนี้ความสามัคคีของสมาชิกชมรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งของสมาชิกประเภทวิสามันท์ที่มีเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 41.8) ของชมรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดแข็งของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา นับได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการจัดกิจกรรมของชมรมต้องอาศัยพลังแห่งความสามัคคีของสมาชิกกลุ่มนี้ในการเข้ามาช่วยดำเนินงานและเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการประสานงาน งานเอกสาร และการจัดเตรียมสถานที่

หากพิจารณาถึงความสามัคคีทั้งในเรื่องความร่วมมือและการทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ซึ่งถือเป็นจุดแข็งของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ความสามัคคีดังกล่าวนี้ทำให้ประธานและสมาชิกชมรมสามารถผลักดันกิจกรรมต่างๆตามโครงสร้างของชมรมได้อย่างเต็มศักยภาพ ณ ปัจจุบันนี้ถือได้ว่าชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมามีความพร้อมในระดับหนึ่งที่สามารถเป็นชมรมผู้สูงอายุต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จ (Best practice) ให้กับชมรมอื่นๆได้ ทั้งนี้หากขาดซึ่งความ

สามัคคีดังกล่าวย่อมส่งผลเสียต่อชมรมได้ โดยชมรมอาจเป็นเพียงชมรมเพียงแต่ในนามเท่านั้น โดยไม่มีการจัดกิจกรรมใดๆทั้งสิ้นเลย

เมื่อพิจารณาปัจจัยภายนอกชมรม พบว่า มีความสำคัญต่อการดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ ความร่วมมือจากบุคลากรหน่วยงานต่างๆ สถานที่ และการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการจัดกิจกรรมนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณและบุคลากรจากหน่วยงานต่างๆ (แสวง ขาวแก้ว, 2543; สุกัญญา บุญวิเศษ, 2554; ศศิพัฒน์ ยอดเพชรและคณะ, 2555) ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายกิจกรรม พบว่า ปัจจัยภายนอกชมรมมักเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นอย่างมากกับการดำเนินการจัดกิจกรรมหลักของชมรม ซึ่งต้องใช้งบประมาณและความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น กิจกรรมประกวดชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมรณรงค์น้ำคำหัวเนืองในวันสงกรานต์ กิจกรรมการแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยงบประมาณและบุคลากรถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นและช่วยเอื้อให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น ที่สำคัญยิ่งกว่านั้น การสนับสนุนปัจจัยเหล่านี้ถือว่าเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบตามระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานต่างๆอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานจากภาครัฐที่จะต้องให้การสนับสนุน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากกระบวนการการดำเนินการกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาทั้ง 5 ขั้นตอน (หัวข้อที่ 4.4) แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายและถือได้ว่าเป็นกระบวนการทำงานแบบประสานพลัง (Synergy) (เสรี พงศ์พิศ, 2548) ในทางกลับกันเมื่อพิจารณา กิจกรรมประเภทอื่นๆ ของชมรม เช่น กิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการหรือถ้าจำเป็นต้องใช้ก็ใช้จำนวนไม่มากนักและมักเป็นกิจกรรมที่ชมรมสามารถระดมทุนจากในชุมชนมาดำเนินการเองได้ จึงไม่จำเป็นต้องมีการวางแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาคส่วนต่างๆ ดังนั้นงบประมาณและบุคลากรจึงแทบไม่มีความจำเป็นสำหรับกิจกรรมของชมรมประเภทดังกล่าวนี้เลย จึงกล่าวได้ว่าหากขาดปัจจัยภายนอกตัวใดตัวหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง งบประมาณและบุคลากรจากหน่วยงานต่างๆไป อาจส่งผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมของชมรมบ้างแต่ไม่ถึงกับจัดกิจกรรมนั้นไม่ได้เลย

นอกจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกชมรมแล้ว ยังพบว่า ความสามัคคีของคนในชุมชนเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา โดยตลอด เช่น กิจกรรมการประกวดชมรมผู้สูงอายุ การแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุ การรณรงค์น้ำคำหัวเนืองในวันสงกรานต์ หรือกิจกรรมการระดมทุนในรูปแบบต่างๆของชมรม ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความสามัคคีและร่วมมือของชุมชนได้เป็นอย่างดี กิจกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือ ร่วมใจ ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นลักษณะของทุนทางสังคมในชุมชน โดยถ้านำมาใช้อยู่เป็นประจำก็ยิ่งทำให้เพิ่มพูนมากขึ้นเรื่อยๆ (วราวุฒิ โรมรัตน์พันธ์, 2548)

ทั้งนี้หากชุมชนมีความสามัคคี ร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มและร่วมกับเครือข่ายจากหน่วยงานภาคส่วนต่างๆ ในการทำงานจนมีผลงานเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนยิ่งทำให้เกิดอำนาจในการต่อรอง (วันชัย มีชาติ, 2548) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการต่อรองด้านงบประมาณ ดังตัวอย่างจากการของบประมาณเพื่อสร้างที่ทำการชมรมผู้สูงอายุตำบลพะวอ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแม่ละเมา อาจเป็นไปได้ว่าการยึดมั่นในความสามัคคีของคนในหมู่บ้านอาจมีเหตุผลเนื่องจากในอดีตหมู่บ้านแม่ละเมมาเป็นจุดศูนย์กลางในเชิงภูมิศาสตร์ เป็นสถานที่ตั้งหน่วยงานที่สำคัญของภาครัฐและเป็นหมู่บ้านเริ่มแรกและมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจตลอดจนเป็นแหล่งที่สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี ของคนในชุมชน นอกจากนี้คนในหมู่บ้านเป็นคนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยในพื้นที่เกือบทั้งหมด มีความใกล้ชิดทางเครือญาติสูง มีครอบครัวขยายอยู่ถึงหนึ่งในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดและมีการพบปะระหว่างญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านอย่างสม่ำเสมอ ด้วยเหตุผลดังกล่าวอาจทำให้บ้านแม่ละเมามีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมรวมทั้งความสามัคคีซึ่งอาจแตกต่างกับหมู่บ้านอื่นๆซึ่งเกิดขึ้นภายหลังบ้านแม่ละเมอด้วยบริบททางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าวแล้วจึงอาจทำให้ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมามีอัตลักษณ์และความโดดเด่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความสามัคคีมากกว่าหมู่บ้านอื่นๆในตำบลเดียวกัน

จากการอภิปรายผล สรุปได้ว่า ปัจจัยภายในชมรม เช่น ความโดดเด่นในเรื่องผู้นำเชิงคุณลักษณะ และความสามัคคีของสมาชิกชมรม น่าจะมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมามากกว่าปัจจัยภายนอกชมรม เนื่องจากชมรมจัดกิจกรรมหลักเพื่อสนองความต้องการของสมาชิก โดยสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมและรับประโยชน์โดยตรงอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้ที่ผ่านมามีการดำเนินกิจกรรมของชมรมเป็นไปอย่างราบรื่น อย่างไรก็ตามแม้ปัจจัยภายนอกชมรม เช่น งบประมาณ และความร่วมมือของบุคลากรจากหน่วยงานต่างๆ จะเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญน้อยกว่าปัจจัยภายในชมรมเนื่องจากมีความจำเป็นในบางกิจกรรมของชมรมเท่านั้น แต่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความคล่องตัวและความราบรื่นในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุได้เช่นกัน นอกจากนี้ “ทุนทางสังคม” ในเรื่องความสามัคคีของชุมชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ผลักดันและสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาได้เป็นอย่างดีด้วยเช่นกัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบของการศึกษาในครั้งนี้ สามารถกำหนดข้อเสนอแนะทั้งในเชิงปฏิบัติและการศึกษาในครั้งต่อไป เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ควรส่งเสริมให้ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 60 ปี เข้าเป็นสมาชิกชมรมประเภทวิสามันญ เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมและเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานชมรม เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ความสามารถและมีความคล่องตัวในการทำงานมากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุทั่วไป ซึ่งสามารถช่วยจัดการและขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี และถือได้ว่าเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุได้ดีอีกด้วย

2) ส่งเสริมความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากร เพื่อช่วยในการจัดกิจกรรมหลักของชมรมให้ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ และลดภาระและข้อจำกัดของชมรมผู้สูงอายุ ทั้งนี้การให้คำปรึกษาในการจัดกิจกรรมจากบุคลากรภาคส่วนต่างๆยังทำให้เพื่อให้การดำเนินงานของชมรมเป็นไปด้วยความราบรื่นมากยิ่งขึ้น

3) จากผลการศึกษา พบว่า ชมรมได้เริ่มจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ดังนั้น **แกนนำชมรมผู้สูงอายุควรจัดให้มีการศึกษาดูงานการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์** จากกลุ่มออมทรัพย์ที่ประสบความสำเร็จเพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ และนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ในชมรมต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

จาก ข้อค้นพบของการศึกษาครั้งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของทุนทางสังคม เช่น ความสามัคคี อัตลักษณ์ของชุมชน มีส่วนในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ แต่ยังไม่ได้อาศัยศึกษาในรายละเอียดที่ลึกซึ้งมากนัก ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาในประเด็นบทบาทของทุนทางสังคมในระดับจุลภาค โดยเฉพาะเรื่องความสามัคคี อัตลักษณ์ของชุมชนและความเอื้ออาทร บรรทัดฐานสังคม รวมทั้งทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคลกับการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุ
บ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

POTENTIAL FACTORS THAT CONTRIBUTE TO THE ACTIVITIES OF ELDERLY CLUBS
: A CASE STUDY OF BAN MAE LA MAO ELDERLY CLUB, MAE SOT DISTRICT, TAK
PROVINCE.

อนุสรณ์ อุดปล่อง 5337591 PRPR/M

ศศ.ม. (วิจัยประชากรและสังคม)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : เกียรติศักดิ์ โรจน์คูรีเสถียร, Ph.D., ภาณี วงษ์เอก, Ph.D.

บทสรุปแบบสมบูรณ์

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

การพัฒนาและความก้าวหน้าทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขอย่างต่อเนื่องของประเทศไทยส่งผลให้อัตราการตายลดลงรวมทั้งความสำเร็จในการส่งเสริมให้ประชาชนมีการวางแผนครอบครัวทำให้อัตราเจริญพันธุ์มีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ (ปราโมทย์ ประสาทกุลและปัทมาว่าพัฒนางศ์, 2554) ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้คนไทยมีอายุยืนยาวมากขึ้นจากตัวเลขอายุคาดเฉลี่ยพบว่า เพศหญิงเท่ากับ 71.8, 74.9 และ 76.9 ปี ส่วนเพศชายเท่ากับ 66.4, 69.9 และ 69.6 ปี ในปี พ.ศ. 2538, 2545 และ 2555 ตามลำดับ (สารประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538, 2545, 2555) นอกจากนี้จำนวนผู้สูงอายุก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ร้อยละของผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปจากการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ ปี พ.ศ.2503, 2523 และ 2543 เท่ากับร้อยละ 4.60, 5.46 และ 9.51 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2505, 2523, 2545) ในปี พ.ศ. 2548 มีประชากรสูงอายุเท่ากับ 10.3 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) และล่าสุดจากการรายงานผลประชากรและเคหะล่วงหน้าปี พ.ศ. 2553 พบว่าร้อยละของผู้สูงอายุไทยคิดเป็นประมาณร้อยละ 13 ของประชากรทั้งหมดหรือมีจำนวนประมาณ 7 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554) จากสถานการณ์ดังกล่าว

แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing society) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เนื่องจากมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดในประเทศ

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประเด็นผู้สูงอายุเป็นเรื่องน่าสนใจและถูกให้ความสำคัญเรื่อยมาในสังคมไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายที่เสื่อมถอยไปตามกาลเวลาจนนำไปสู่ปัญหาสุขภาพต่างๆทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม (สำนักอนามัย, 2540; มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2555) ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงควรได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษจากบุคคลรอบข้างรวมทั้งจากตัวผู้สูงอายุเอง เนื่องจากหากได้รับการดูแลเป็นอย่างดีแล้วย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีต้นทุนคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม แต่หากผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลที่เหมาะสมย่อมทำให้คุณภาพชีวิตที่ลดลงและเพิ่มภาระให้กับผู้ดูแลทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม ตลอดจนภาครัฐในการรองรับและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่จะเกิดขึ้นด้วย

ภาครัฐได้พยายามส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุผ่านข้อกำหนดและกฎหมายต่างๆ ที่สำคัญ เช่น แผนผู้สูงอายุฉบับที่ 1 และ 2 ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย 9 ข้อ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้น นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญของการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุเพราะจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้ใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มในการทำกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลประโยชน์ต่อผู้สูงอายุและชุมชนด้วย (มาลินี วงษ์สิทธิ์, 2545) เนื่องจากลักษณะกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุมีหลากหลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพ อนามัย กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรมการกุศลตลอดจนกิจกรรมฌาปนกิจ เป็นต้น (บรรลุ ศิริพานิช, 2542) ความสำคัญของการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุสะท้อนได้จากแนวโน้มการเพิ่มจำนวนของชมรมผู้สูงอายุในประเทศไทย จากปี พ.ศ. 2539 มีเพียง 3,487 ชมรม (บรรลุ ศิริพานิช, 2539) โดยเพิ่มขึ้นเป็น 11,398 ชมรม ในปี พ.ศ. 2549 (พงษ์ศิริ ปรารธนาดีและปริญญญา สติออกเกิด, 2553) และปัจจุบันปี พ.ศ. 2555 มีชมรมผู้สูงอายุทั้งหมด 23,367 ชมรม (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2555) โดยมีแนวโน้มการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

ทั้งนี้ผู้วิจัยตระหนักดีว่าความสำคัญของชมรมผู้สูงอายุ นอกเหนือไปจากการก่อตั้งชมรมและมีการดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายแล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องให้ความสำคัญยิ่งยงของชมรมและการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าหากชมรมมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ย่อมทำให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆของชมรมผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุต่อไป โดยเลือกชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาเป็นกรณีศึกษาเนื่องจาก

เป็นชมรมผู้สูงอายุที่ก่อตั้งในช่วงที่สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพื่อรองรับสถานการณ์ผู้สูงอายุในชุมชนที่มีถึงร้อยละ 17.6 ของประชากรทั้งหมด (ข้อมูลปี พ.ศ. 2554 จากสำนักทะเบียนราษฎร) นับว่าเป็นชมรมผู้สูงอายุนำร่องหมู่บ้านแรกของตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีกิจกรรมที่หลากหลายและสามารถดำเนินงานไปในทิศทางที่ดีเป็นแกนหลักในการทำงานให้กับชมรมผู้สูงอายุตำบลพะวอมาโดยตลอด ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาระบบการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมของชมรม เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมและอธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาให้ครอบคลุมมากที่สุด อันจะเป็นประโยชน์ต่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุต่อไป

2. คำถามการวิจัย

ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมามีอะไรบ้าง กระบวนการดำเนินงานเป็นอย่างไร เมื่อมีปัญหา/อุปสรรคชมรมมีวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร ตลอดจนชมรมผู้สูงอายุมีจุดแข็ง จุดอ่อน อะไรบ้าง

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อค้นหาปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาจากหน่วยงานต่างๆ
- 2) เพื่ออธิบายกระบวนการในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา
- 3) เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อนของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา
- 4) เพื่อค้นหาปัญหา/อุปสรรคและวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

4. ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จำนวน 19 คน จากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของชมรม

ผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาเป็นวิธีการหลักในเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมระหว่างการสัมภาษณ์และในช่วงที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสลงไปสังเกตการทำงานของชมรม ในช่วงที่มีการประกวดชมรมผู้สูงอายุในระดับจังหวัดตากช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555 และเก็บข้อมูลจริงในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2555 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ได้ใช้ข้อมูลที่บันทึกไว้แล้วในเอกสารต่างๆของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละมา รวมทั้งจากหน่วยงานต่างๆในชุมชนเพื่อใช้ประกอบคำอธิบายลักษณะการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุและลักษณะทางประชากรของบ้านแม่ละมาด้วย

5. ผลการศึกษา

5.1 ข้อมูลทั่วไปบ้านแม่ละเมา

บ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 เป็นหมู่บ้านหนึ่งของตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นสถานที่ตั้งของหน่วยงานที่สำคัญในตำบลพะวอ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลพะวอและวัดเซตตะวันคีรี ลักษณะบริบททางสังคมมีความเป็นเครือญาติสูงและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

จากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) บ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ในปี พ.ศ. 2555 ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ ซึ่งนับเฉพาะครัวเรือนและผู้อยู่อาศัยที่มีอยู่จริงเท่านั้น (ไม่นับรวมที่มีบ้านเลขที่แต่ไม่มีผู้อาศัยและผู้ที่ย้ายถิ่นตั้งแต่ 2 เดือนขึ้นไป) พบว่ามีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 188 ครัวเรือน มีประชากรรวมที่อาศัยอยู่จริงจำนวน 452 คน เป็นเพศชาย 231 คน (ร้อยละ 51) เพศหญิง 221 คน (ร้อยละ 49) เมื่อจำแนกประชากรตามโครงสร้างอายุพบว่า มีประชากรวัยเด็ก (อายุ 0-14 ปี) จำนวน 70 คน (ร้อยละ 15) ประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) 285 คน (ร้อยละ 60) และประชากรวัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวน 122 คน (ร้อยละ 25)

5.2 ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

จุดเริ่มต้นของการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุเกิดจากความตระหนักของอดีตกำนันตำบลพะวอ (ประธานชมรมผู้สูงอายุคนปัจจุบัน) ต่อสถานการณ์ผู้สูงอายุที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตและเล็งเห็นว่าผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลทั้งทางด้านสุขภาพกาย จิตใจและความเป็นอยู่ที่ดีในสังคม จึงได้รวมกลุ่มผู้สูงอายุที่สนใจประมาณ 30 ในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.

2549 ในชื่อ “ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ” โดยได้การได้รับความช่วยเหลืองานด้านเอกสารและสนับสนุนอย่างเต็มที่จากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ ปัจจุบันชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 203 คน ประกอบด้วยเพศชาย 97 คน (ร้อยละ 47.8) และเพศหญิง 106 คน (ร้อยละ 52.2) สามารถจำแนกเป็นสมาชิกประเภทสามัญ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) จำนวน 119 คน (ร้อยละ 58.6) และสมาชิกวิสามัญ (อายุต่ำกว่า 60 ปี) จำนวน 84 คน (ร้อยละ 41.4)

กิจกรรมที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันมีสามารถจำแนกได้เป็น 5 ประเภท 13 กิจกรรม ดังนี้

1. การส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ 1) การออกกำลังกาย 2) กิจกรรมการตรวจสุขภาพ 3) กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน
2. สืบสานประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ 1) ประเพณีสลากภัตหรือตานก๋วยสลาก 2) กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา 3) กิจกรรมรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุเนื่องในวันสงกรานต์
3. การสร้างความเข้าใจในกระบวนการกลุ่มและสร้างความสามัคคี ได้แก่ 1) การประชุมประจำเดือนในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล 2) การแข่งขันกีฬาสามัคคีในระดับตำบลและการประกวดชมรมผู้สูงอายุ
4. การบำเพ็ญประโยชน์ ได้แก่ การปลูกต้นไม้ ทำความสะอาดสถานที่ราชการและศาสนสถานเนื่องในวันสำคัญต่างๆ
5. กิจกรรมเพื่อเพิ่มรายได้และระดมทุน ได้แก่ 1) การจำหน่ายบัตรรางวัล 2) การทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อหารายได้เข้ากองทุนชมรมผู้สูงอายุ 3) การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2

5.3 ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

พบว่า ในการขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมนั้นต้องอาศัยปัจจัยที่มีศักยภาพซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยภายในชมรมและปัจจัยภายนอกชมรม ดังต่อไปนี้

- ปัจจัยภายในชมรม ได้แก่ 1) คุณลักษณะของประธานชมรม ที่ต้องมีทักษะด้านการพูดโน้มน้าวให้เกิดความร่วมมือจากสมาชิกกลุ่ม มีบุคลิกที่น่าเชื่อถือและมีความรู้ความสามารถในการบริหารชมรม 2) ความสามัคคีของสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุ ที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันรวมทั้งรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ 3) การบริหารจัดการชมรมที่ดี กล่าวคือ การจัดสรรงานให้เหมาะสมกับสมาชิกแต่ละคนและเน้นเรื่องความโปร่งใสในการบริหารจัดการทางการเงิน 4) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม กล่าวคือ เมื่อผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมแล้วทำให้กรรมของชมรมทำให้สมาชิกได้รับความสุข สนุกสนาน คลายเครียด ได้พบปะเพื่อนฝูง

ปัจจัยภายนอกชมรม ได้แก่ 1) งบประมาณ จากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวงและผู้ประกอบธุรกิจตลอดจนลูกหลานในชุมชน **2) บุคลากรจากหน่วยงานต่างๆ** ทั้งภาครัฐและภาคชุมชน ที่คอยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานในด้านต่างๆ เช่น การจัดสถานที่ การฝึกสอนการแสดง การจัดเตรียมเอกสาร เป็นต้น **3) สถานที่** เพื่อรองรับจำนวนผู้สูงอายุในกิจกรรมต่างๆ โดยได้รับความอนุเคราะห์สถานที่จากวัดเขตนครคีรี องค์การบริหารส่วนตำบลพะวง และโรงเรียนบ้านแม่ละเมา เป็นหลัก **4) การประชาสัมพันธ์** ทั้งการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบเสียงตามสาย การประชาสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว โดยมีสมาชิกวิสามัญและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) เป็นผู้แจ้งข่าวสารให้รับทราบรวมถึงการใช้สังคมออนไลน์ (Facebook) ในการช่วยประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ภาพกิจกรรมให้ลูกหลานและบุคคลภายนอกได้รับทราบ

5.4 กระบวนการในการดำเนินการจัดกิจกรรม รวมทั้งปัญหา/อุปสรรคตลอดจน

การแก้ไขปัญหของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

กระบวนการจัดหลักในการจัดกิจกรรมสามารถอธิบายได้ด้วยขั้นตอนสำคัญในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) **คนต้นเรื่อง** หมายถึง ผู้ที่มีแนวคิดหรือเสนอความคิดที่จะจัดกิจกรรมต่างๆขึ้นมา โดยคนต้นเรื่องนี้อาจเป็นได้ทั้งประธานชมรม สมาชิกชมรม เจ้าอาวาสวัด ผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ

2) **ระดมความคิดจากแกนนำภาคส่วนต่างๆ** หมายถึง การประชุมของผู้ที่เกี่ยวข้องจากภาคีเครือข่ายต่างๆเพื่อระดมความคิดเห็นในการจัดกิจกรรม ศึกษาความเป็นไปได้ที่จะจัดกิจกรรม และเป็นการวางแผนการดำเนินงานไว้ เพื่อให้การดำเนินการลุล่วงตามเป้าหมายที่วางไว้

3) **ชี้แจงสมาชิกชมรมเพื่อรับทราบ** ประธานชมรมใช้โอกาสในวันที่มีการประชุมประจำเดือนหรือวันที่นัดประชุมเฉพาะกิจ เพื่ออธิบายถึงลักษณะกิจกรรมที่จะจัดขึ้น ความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ บทบาทหน้าที่ของชมรมผู้สูงอายุที่ได้รับให้สมาชิกชมรมได้รับทราบตลอดจนเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและซักถามข้อสงสัยเพื่อสรุปเป็นมติของชมรมว่าต้องการที่จะจัดกิจกรรมนั้นๆหรือไม่

4) **จัดกิจกรรมตามแผนงาน** คือ ขั้นตอนของการจัดกิจกรรมจริงโดยการระดมปัจจัยและความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆของชมรมผู้สูงอายุตามที่ได้วางแผนไว้

5) **ประเมินผลการดำเนินงาน** โดยการประชุมเพื่อชี้แจงผลการดำเนินงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาพบว่ามียู่ 2 ปัญหาหลัก ได้แก่

1) ขาดบุคลากรในการประสานงานและดำเนินการด้านเอกสาร เนื่องจากข้อจำกัดด้านความรู้และความสามารถของสมาชิกชมรม

วิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา คือ ขอความอนุเคราะห์จากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่มีอยู่ในชุมชนช่วยดำเนินงานด้านเอกสารให้กับชมรม นอกจากนี้ทางชมรมยังได้ส่งตัวแทนที่เป็นสมาชิกประเภทวิสามัญที่มีทักษะพอที่จะเรียนรู้งานด้านเอกสารให้เป็นผู้ช่วยในการเตรียมงานด้านเอกสารเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระบางส่วนของเจ้าหน้าที่ อีกทั้งยังเป็นการฝึกและเตรียมความพร้อมในการจัดเตรียมเอกสารให้กับสมาชิกของชมรมได้เป็นอย่างดี

2) ข้อจำกัดด้านงบประมาณ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ต้องใช้งบประมาณค่อนข้างมาก เช่น กิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุเนื่องในวันสงกรานต์ การแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุ เป็นต้น

วิธีการแก้ไขปัญหา คือ การระดมทุนผ่านภาคชุมชนด้วยการรับบริจาคหรือจัดทำผ้าป่า การกุศลขึ้นเพื่อจากคนในชุมชนและลูกหลานที่ออกไปทำงานต่างจังหวัดรวมทั้งจากบุคคลภายนอก ทั้งนี้ได้มีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่จากภาครัฐและคนในชุมชนได้ประยุกต์ใช้สังคมออนไลน์ (Facebook) เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและระดมทุนซึ่งได้รับความสนใจและมีการเผยแพร่อย่างรวดเร็วทำให้เกิดการระดมทุนได้มากยิ่งขึ้น

5.5 จุดแข็ง จุดอ่อนของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

การพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อนของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา โดยใช้หลักการวิเคราะห์องค์การและสภาพแวดล้อมขององค์กร (SWOT Analysis) ประยุกต์เข้ากับแนวคิดเรื่องผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) โดยให้ผู้ให้ข้อมูลหลักจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยพบว่า จุดแข็งภายในชมรมคือ มีประธานชมรมที่ดี สมาชิกให้ความร่วมมือและมีสมาชิกประเภทวิสามัญช่วยเหลือเป็นอย่างดี จุดอ่อนภายในชมรม คือ คณะกรรมการยังคงเป็นชุดเดิมตลอดจนมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณของชมรมที่มีอยู่อย่างจำกัด โอกาสภายนอกชมรม คือ ประเด็นผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่น่าสนใจของกระแสสังคมตลอดจนได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและชุมชนเป็นอย่างดีในการจัดกิจกรรมต่างๆ อุปสรรคจากภายนอกชมรม คือ ยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุโดยตรง

5.1.6 องค์ความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติมจากการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้เพิ่มเติมใน 3 ประเด็นคือ

- 1) ต้นทุนทางด้านสังคมเรื่องความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ
- 2) ความร่วมมือของแต่ละหน่วยงานกับการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุต้องมีความเกื้อหนุนซึ่งกันและกันหากขาดหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งย่อมทำให้การจัดกิจกรรมนั้นไม่สมบูรณ์เต็มที่
- 3) สังคมออนไลน์ (Facebook) เข้ามามีบทบาทในการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมและเป็นสื่อกลางในการติดตามข่าวสารและความช่วยเหลือและสนับสนุนกิจกรรมของชมรมจากลูกหลานที่ทำงานต่างจังหวัด

6. การอภิปรายผลและข้อสรุป

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาถึงแม้ว่าจะมีความโดดเด่นในเรื่องผู้นำเชิงคุณลักษณะ แต่ก็ยังมีความจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงานในการดำเนินงานของชมรม โดยพบว่า ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละมามีความโดดเด่นในเรื่องผู้นำเชิงคุณลักษณะ กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความสามารถ มีสติปัญญาและมีบุคลิกภาพตามคุณลักษณะของผู้นำที่พึงประสงค์ (วันชัย มีชาติ, 2548) นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำที่เน้นผลการสำเร็จงานหรือเน้นความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงาน โดยเน้นความสัมพันธ์ ความเอาใจใส่ต่อสมาชิกชมรมอยากให้ทุกคนสบายใจในการทำงาน โดยพิจารณาถึงความเชื่อมั่น ความเชื่อใจ และความเคารพที่สมาชิกชมรมมีต่อประธาน การที่ผู้นำได้รับการยอมรับจากสมาชิกชมรมจะทำให้ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ตามและยอมปฏิบัติตามผู้นำด้วยความเต็มใจ เนื่องจากบุคลิกภาพ อำนาจบารมี (Charisma) ความเป็นผู้เชี่ยวชาญ ความเคารพ และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่ม ลักษณะดังกล่าวทำให้เอื้อต่อการปฏิบัติตามของสมาชิกกลุ่มด้วยความเต็มใจอีกด้วย (วันชัย มีชาติ, 2548; พงษ์พันธ์ พงษ์โสกา, 2542)

ในกรณีของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาเป็นไปได้ว่าประธานชมรมผู้สูงอายุคนปัจจุบันเคยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและกำนันตำบลพะวอมาก่อนสิ่งเหล่านี้มีส่วนช่วยเหลือลดอุปสรรคคุณลักษณะดังกล่าว จนเป็นที่ยอมรับและเคารพนับถือของคนในชุมชน นอกจากนี้การที่เคยดำรงตำแหน่งอยู่หลายสมัยทำให้มีเครือข่ายในการทำงานที่กว้างขวาง เมื่อเข้ามารับตำแหน่ง

ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา จึงสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องและผลักดันขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดีและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดต่อประสานงานด้านบุคลากร งบประมาณ และสถานที่กับเครือข่ายในหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่อยู่ในชุมชน

อนึ่ง นักวิจัยตั้งข้อสังเกตว่าหากมีการเปลี่ยนประธานชมรมผู้สูงอายุ (เนื่องจากประธานคนปัจจุบันดำรงตำแหน่งมา 3 สมัยติดต่อกัน) อาจจะมีผลกระทบต่อการทำงานของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าชมรมจะสามารถดำเนินการต่อไปได้เนื่องจากทางชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาได้เตรียมแผนในการสรรหาประธานชมรมคนใหม่ไว้บ้างแล้วซึ่งเป็นอดีตข้าราชการและเป็นคนในชุมชน ซึ่งหากพิจารณาในแง่ความโดดเด่นในเรื่องผู้นำเชิงคุณลักษณะอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงตามลักษณะของผู้นำคนใหม่เช่นกัน ในทางตรงกันข้ามอาจส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องในการดำเนินงานและการยอมรับในประธานชมรมคนใหม่ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาในการปรับตัวของทั้งฝ่ายสมาชิกชมรมและประธานชมรม ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความโดดเด่นในเรื่องผู้นำเชิงคุณลักษณะของประธานชมรมมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวชี้อนาคตของการขับเคลื่อนชมรมผู้สูงอายุเช่นกัน

ความสามัคคีของสมาชิกชมรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดแข็งที่สำคัญของการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา เพราะกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมทั้งสิ้น ดังอุดมการณ์ของการตั้งชมรมว่า “ชมรมผู้สูงอายุเป็นของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุ และเพื่อผู้สูงอายุ” (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547) ความสามัคคีของสมาชิกชมรมสะท้อนได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกชมรมอย่างสม่ำเสมอและต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ การเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกชมรมดังกล่าวอาจเกิดจากการที่สมาชิกชมรมมองเห็นประโยชน์ที่ได้รับที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายจิตใจ และสังคม (แสวง ขาวแก้ว, 2543; สุกัญญา บุญวิเศษ, 2554) นอกจากนี้ความสามัคคีของสมาชิกชมรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งของสมาชิกประเภทวิสามันท์ที่มีเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 41.8) ของชมรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดแข็งของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา นับได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการจัดกิจกรรมของชมรมต้องอาศัยพลังแห่งความสามัคคีของสมาชิกกลุ่มนี้ในการเข้ามาช่วยดำเนินงานและเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการประสานงาน งานเอกสาร และการจัดเตรียมสถานที่

หากพิจารณาถึงความสามัคคีทั้งในเรื่องความร่วมมือและการทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ซึ่งถือเป็นจุดแข็งของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ความสามัคคีดังกล่าวนี้ทำให้ประธานและสมาชิกชมรมสามารถผลักดันกิจกรรมต่างๆ ตามโครงสร้างของชมรมได้อย่างเต็มศักยภาพ ณ

ปัจจุบันนี้ถือได้ว่าชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละมามีความพร้อมในระดับหนึ่งที่สามารถเป็นชมรมผู้สูงอายุต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จ (Best practice) ให้กับชมรมอื่นๆ ได้ ทั้งนี้หากขาดซึ่งความสามัคคีดังกล่าวย่อมส่งผลเสียต่อชมรมได้ โดยชมรมอาจเป็นเพียงชมรมเพียงแต่ในนามเท่านั้น โดยไม่มีการจัดกิจกรรมใดๆทั้งสิ้นเลย

เมื่อพิจารณาปัจจัยภายนอกชมรม พบว่า มีความสำคัญต่อการดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละมาเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ ความร่วมมือจากบุคลากรหน่วยงานต่างๆ สถานที่ และการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการจัดกิจกรรมนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณและบุคลากรจากหน่วยงานต่างๆ (แสวง ขาวแก้ว, 2543; สุกัญญา บุญวิเศษ, 2554; ศศิพัฒน์ ยอดเพชรและคณะ, 2555) ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายกิจกรรม พบว่า **ปัจจัยภายนอกชมรมมักเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นอย่างมากกับการดำเนินการจัดกิจกรรมหลักของชมรม** ซึ่งต้องใช้งบประมาณและความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น กิจกรรมประกวดชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมรณรงค์ในวันสงกรานต์ กิจกรรมการแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยงบประมาณและบุคลากรถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นและช่วยเอื้อให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น ที่สำคัญยิ่งกว่านั้น การสนับสนุนปัจจัยเหล่านี้ถือว่าเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบตามระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานต่างๆ อยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานจากภาครัฐที่จะต้องให้การสนับสนุน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากกระบวนการการดำเนินการกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละมาทั้ง 5 ขั้นตอน (หัวข้อที่ 4.4) แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายและถือได้ว่าเป็นกระบวนการทำงานแบบประสานพลัง (Synergy) (เสรี พงศ์พิศ, 2548) **ในทางกลับกันเมื่อพิจารณา** กิจกรรมประเภทอื่นๆ ของชมรม เช่น กิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการหรือถ้าจำเป็นต้องใช้ก็ใช้จำนวนไม่มากนักและมักเป็นกิจกรรมที่ชมรมสามารถระดมทุนจากในชุมชนมาดำเนินการเองได้ จึงไม่จำเป็นต้องมีการวางแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาคส่วนต่างๆ ดังนั้นงบประมาณและบุคลากรจึงแทบไม่มีความจำเป็นสำหรับกิจกรรมของชมรมประเภทดังกล่าวนี้เลย **จึงกล่าวได้ว่าหากขาดปัจจัยภายนอกตัวใดตัวหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง งบประมาณและบุคลากรจากหน่วยงานต่างๆไป อาจส่งผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมของชมรมบ้างแต่ไม่ถึงกับจัดกิจกรรมนั้นไม่ได้เลย**

นอกจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกชมรมแล้ว ยังพบว่า ความสามัคคีของคนในชุมชนเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละมา โดยตลอด เช่น กิจกรรมการประกวดชมรมผู้สูงอายุ การแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุ การรณรงค์ในวันสงกรานต์ หรือกิจกรรมการระดมทุนในรูปแบบต่างๆ ของชมรม ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความสามัคคีและร่วมมือของชุมชนได้เป็นอย่างดี กิจกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือ ร่วม

ใจ ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นลักษณะของทุนทางสังคมในชุมชน โดยถ้านำมาใช้อยู่เป็นประจำก็ยิ่งทำให้เพิ่มพูนมากขึ้นเรื่อยๆ (วราวุฒิ โรมรัตน์พันธ์, 2548) ทั้งนี้หากชุมชนมีความสามัคคี ร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มและร่วมกับเครือข่ายจากหน่วยงานภาคส่วนต่างๆ ในการทำงานจนมีผลงานเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนยิ่งทำให้เกิดอำนาจในการต่อรอง (วันชัย มีชาติ, 2548) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการต่อรองด้านงบประมาณ ดังตัวอย่างจากการของบประมาณเพื่อสร้างที่ทำกรชมรมผู้สูงอายุตำบลพะวอ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแม่ละเมา อาจเป็นไปได้ว่าการยึดมั่นในความสามัคคีของคนในหมู่บ้านอาจมีเหตุผลเนื่องจากในอดีตหมู่บ้านแม่ละเมายเป็นจุดศูนย์กลางในเชิงภูมิศาสตร์ เป็นสถานที่ตั้งหน่วยงานที่สำคัญของภาครัฐและเป็นหมู่บ้านเริ่มแรกและมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจตลอดจนเป็นแหล่งที่สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี ของคนในชุมชน นอกจากนี้คนในหมู่บ้านเป็นคนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยในพื้นที่เกือบทั้งหมด มีความใกล้ชิดทางเครือญาติสูง มีครอบครัวขยายอยู่ถึงหนึ่งในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดและมีการพบปะระหว่างญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านอย่างสม่ำเสมอ ด้วยเหตุผลดังกล่าวอาจทำให้บ้านแม่ละเมามีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมรวมทั้งความสามัคคีซึ่งอาจแตกต่างกับหมู่บ้านอื่นๆซึ่งเกิดขึ้นภายหลังบ้านแม่ละเมอด้วยบริบททางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าวแล้วจึงอาจทำให้ชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมามีอัตลักษณ์และความโดดเด่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความสามัคคีมากกว่าหมู่บ้านอื่นๆในตำบลเดียวกัน

จากการอภิปรายผล สรุปได้ว่า ปัจจัยภายในชมรม เช่น ความโดดเด่นในเรื่องผู้นำเชิงคุณลักษณะ และความสามัคคีของสมาชิกชมรม น่าจะมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมามากกว่าปัจจัยภายนอกชมรม เนื่องจากชมรมจัดกิจกรรมหลักเพื่อสนองความต้องการของสมาชิก โดยสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมและรับประโยชน์โดยตรงอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้ที่ผ่านมามีการดำเนินกิจกรรมของชมรมเป็นไปอย่างราบรื่น อย่างไรก็ตามแม้ปัจจัยภายนอกชมรม เช่น งบประมาณ และความร่วมมือของบุคลากรจากหน่วยงานต่างๆ จะเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญน้อยกว่าปัจจัยภายในชมรมเนื่องจากมีความจำเป็นในบางกิจกรรมของชมรมเท่านั้น แต่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความคล่องตัวและความราบรื่นในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุได้เช่นกัน นอกจากนี้ “ ทุนทางสังคม ” ในเรื่องความสามัคคีของชุมชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ผลักดันและสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาได้เป็นอย่างดีด้วยเช่นกัน

7. ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบของการศึกษาในครั้งนี้ สามารถกำหนดข้อเสนอแนะทั้งในเชิงปฏิบัติและการศึกษาในครั้งต่อไป เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชมรมผู้สูงอายุ ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ควรส่งเสริมให้ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 60 ปี เข้าเป็นสมาชิกชมรมประเภทวิสาหมัญ เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมและเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานชมรม เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ความสามารถและมีความคล่องตัวในการทำงานมากกว่ากลุ่มผู้สูงอายุทั่วไป ซึ่งสามารถช่วยจัดการและขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี และถือได้ว่าเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุได้ดีอีกด้วย

2) ส่งเสริมความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากร เพื่อช่วยในการจัดกิจกรรมหลักของชมรมให้ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ และลดภาระและข้อจำกัดของชมรมผู้สูงอายุ ทั้งนี้การให้คำปรึกษาในการจัดกิจกรรมจากบุคลากรภาคส่วนต่างๆทำให้เพื่อให้การดำเนินงานของชมรมเป็นไปด้วยความราบรื่นมากยิ่งขึ้น

3) จากผลการศึกษา พบว่า ชมรมได้เริ่มจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ดังนั้น แกนนำชมรมผู้สูงอายุควรจัดให้มีการศึกษาดูงานการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ จากกลุ่มออมทรัพย์ที่ประสบความสำเร็จเพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ และนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ในชมรมต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

จาก ข้อค้นพบของการศึกษาค้างแสดงให้เห็นถึงบทบาทของทุนทางสังคม เช่น ความสามัคคี อัตลักษณ์ของชุมชน มีส่วนในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ แต่ยังไม่ได้รับการศึกษาในรายละเอียดที่ลึกซึ้งมากนัก ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาในประเด็นบทบาทของทุนทางสังคมในระดับจุลภาค โดยเฉพาะเรื่องความสามัคคี อัตลักษณ์ของชุมชนและความเอื้ออาทร บรรทัดฐานสังคม รวมทั้งทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคลกับการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

POTENTIAL FACTORS THAT CONTRIBUTE TO THE ACTIVITIES OF
ELDERLY CLUBS: A CASE STUDY OF BAN MAE LA MAO ELDERLY CLUB,
PHAWOR SUBDISTRICT, MAE SOT DISTRICT, TAK PROVINCE

ANUSORN UDPLONG 5337591 PRPR/M

M.A. (POPULATION AND SOCIAL RESEARCH)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: KREINGSAK ROJKUREESATEIN, Ph.D.,
PANEE VONG-EK, Ph.D.

EXTENDED SUMMARY

1. Rationale and Background of the Research

Continuous medical and public health advances have resulted in the decrease in mortality. These also contributed to the success in the promotion of family planning, which causes fertility rate to be gradually decreasing (Pramote Prasatkul and Patthama Wapatthanawong, 2011). These factors have made Thai people live longer, as evident by the average life expectancy for Thai females (71.8, 74.9, 76.9) and Thai males (66.4, 69.9, 69.6) in 1995, 2002, and 2012 respectively (Mahidol Population Gazette, 1995, 2002, 2012). According to Thailand population census, percentage of elderly aged 60 and over has increased from 4.60 in 1960, to 5.46 in 1980, and 9.51 in 2000 respectively (National Statistics Office, 1962, 1980, 2002). The percentage of elderly aged 60 and over was 10.3 in 2005 (National Statistics Office, 2007). In 2010, it was averaged at 13 % of all the Thai population, totaling 7 million elderly (National Statistics Office, 2011). This phenomenon clearly shows that Thailand has become ageing society since 2005 because the percentage of elderly is more than 10 % of all the Thai population.

This has accordingly made issues of ageing increasingly popular in Thai society. When people more into the age of elderly, they have to inevitably face with

physical and mental deterioration, leading to problems in physical, mental, and social health (Department of Health, 1997; Foundation of Thai Gerontology Research and Development, 2012). Therefore, special care and attention should be provided to the elderly so that the quality of life of the elderly in physical, mental, mental, and social aspects can be improved, of this issue is not taken seriously, the quality of life of the elderly will not be as good as it should be. And the elderly will certainly become a burden on the family, community and society. The government will then gave to address this seriously emerging issue.

The government has attempted to raise the quality of life of the elderly through such rules and law as the elderly plan 1 and 2, 9 items in the Thai elderly act (1999) and Thai elderly Royal decree (2003). In addition, the Thai government has placed high importance on the viability of the Thai elderly clubs, which allows the elderly to realize their fullest potential in carrying out the club's activities. This will benefit the elderly and the communities in the long run (Malinee Wongsit, 2002). There is a multitude of activities of the elderly club such as activities related to health, research, income supplementation, religion, traditions, culture, merit making, and funeral (Banloo Siripanit, 1999). Increasing recognition of the elderly clubs has reflected in the rise in the number of elderly clubs in Thailand. In 1996 , there were 3487 elderly clubs (Banloo Siripanit et al, 1996), and the number rose to 11398 in 2006 (Pongsiri Prathanadee and Patinya Srocket, 2010). Currently the total number of the clubs in 2012 is 23367 (Burea of Empowerment for Older Persons, 2012). The trend is continuously on the rise throughout all the regions in Thailand.

Beyond the implementation and operation of the elderly clubs, sustainability is another factor that must be taken into account so that the elderly will receive the greatest benefits. This , therefore, warrants the studying of factors which contribute to undertaking elderly club's activities in order to further improve and refine knowledge concerning the elderly clubs. Ban Mae La Mao elderly club is selected for this case study because it was implemented when Thailand has been moving towards ageing society. This elderly club is the first of its kind in Pha Wor sub district, Mae Sot district, Tak province. A wide variety of activities is being conducted at this elderly club, which could be called the pioneering elderly club. These reasons have led the researcher to select this elderly club as a site for case study in order to

examine factors that contribute to the success in operating the clubs and undertaking activities. The findings from this study will, therefore, be integral to improving and applying knowledge concerning Thai elderly clubs.

2. Research Questions

What are factors contributing to the success in operating the elderly club, and undertaking its activities ? How is the club operated ? How are the obstacles and problems resolved ? What are the strong and weak points of the club.

3. Research Objectives

- 1) To examine factors contributing to the success in operating the elderly club and undertaking its activities.
- 2) To explain the process in conducting activities of the elderly club (Ban Mae La Mao)
- 3) To indentify strong and weak point of the elderly club.
- 4) To identify obstacles and problems faced and ways to resolve them in the operation of the elderly club.

4. Methodology

In-depth interview is employed in this qualitative study, with 19 key informants from every agency related to the elderly club of Ban Mae La Mao. Non-participant observation is also used for the field work in July, 2012 during which the provincial elderly club contest of Tak province was conducted. Triangulation is used measure the validity of data. Content analysis is used to analysis data extracted from printed documents of the clubs and other agencies to characterize and explain the operation of the club and its activities.

5. Results

5.1 General information (Mae La Mao village)

Ma La Mao is one of the village in Pha Wor subdistrict, Mae Sot district of the province of Tak. Other important government agencies are also located in the village such as Pa Wor Tambon administrative organization, child care center, and Che Ta Wan temple. This village is a tightly knit community.

From the “ survey of common necessities ” of Mae La Mao village in 2012, it shows that the village is composed of 188 households. The total number of population is 452. Of this, 231 (51 %) are male. And 221 (49 %) are female. Population by age structure is as follows :

70 (15 %) in the age group 0 - 4 years

285 (60 %) in the age group 15 - 59 years

122 (25 %) in the age group 60 and over

5.2 The elderly club (Mae La Mao)

The elderly club was implemented through the foresight of the current president of the club, who is the former village headman, toward the trend of increasing number of elderly. The elderly club was later founded in October 18, 2006 by him and elderly members with an aim to provide physical, mental and special care for the elderly. The club has fully cooperated with personnel from Pha Wor health promoting hospital. At present, the total number of members is 203. Of these, 97 (47.8%) are male, and 106 (52.2 %) are female. 199 (58.6 %) are over of 60 and 84 (41.4 %) are less than 60 years old.

On –going club’s activities are classified in areas as follows.

1. Health promotion : 1) exercise 2) health check-up 3) friends helping one another.

2. Culture, tradition, religion : 1) making merits to alleviate bad karma 2) activities during religious holidays 3) paying respect to the elderly during Songkran festival.

3. Fostering understanding and unity : 1) subdistrict and village monthly meeting 2) subdistrict sports competition and elderly club contest.

4. Public volunteering : tree planting, cleaning government and religious venues during important holidays

5. Fund-raising : 1) entertainment traditional dancing ticket sales 2) fund-raising to establish funds for the club 3) establishing elderly club's cooperative group.

5.3 Factors contributing to conducting activities of the elderly 's clubs

Factors can be classified into 2 types.

Internal factors are **1) characteristic of the club's president** (he must have charisma, eloquence, and have ability in management.) **2) club member's unity** (helping each other and be responsible for themselves.) **3) good governance** (put the right man on the right job, transparency in financial management.) **4) benefit accrued from participating in the activities** (taking part in the activities helps the elderly to be happy, relaxed, and to socialize.)

External factors are **1) budget** (from Pha Wor subdistrict administrative organization, local businessman and local people.) **2) staff** (from public and community agencies who support various activities such as preparing the venues, performance rehearsal, document preparation.) **3) venue to accommodate members** who will take part in various activities, the venues provided are courtesy of Che Ta Wan Kee Ree temple, Pha Wor subdistrict administrative organization. **4) public relation** (both radio and face-to-face public relations, involving making use of social media are conducted by village health volunteers.)

5.4 Process of undertaking activities. Problems, obstacles, and ways to solve problems of Mae La Mao elderly club

4 steps in undertaking activities.

1. Idea initiator : those who initiate ideas might be club president, members, temple abbot, village headman, government personnel.

2. Brainstorming among leaders of various sectors : meeting of stakeholders from various network sectors to share ideas about creating activities, study the feasibility of creating those activities, and making necessary plans.

3. Explain important points to members : the president explains important point about activities to be conducted in various respects such as support from other

agencies, roles of the elderly club. And the session for comments and suggestions is open. Meeting resolution concerning the club's activities are then adopted.

4. Undertaking activities according to plans : undertaking the club's activities through mobilizing resource and cooperation from all related network agencies according to plans.

5. Evaluation. The monthly meeting of the club in order to clarify the implementation and exchange of ideas and suggestions which led to improvements in the next time.

2 major problems identified in conducting activities.1) **Lack of personnel in coordinating and operating document work** because of the limitation of member's ability in document work. Ways to solve the problem are to elicit help from personnel at various government agencies in the community and send member representative who at least have moderate ability in document work to learn from the personnel at the document section of the government agencies. 2) **Budget constraint**, especially for activities that require large amount of budget as paying to the elderly during Songkran festival and sports competition ways to solve problems are to mobilize fund through donations from local people who reside in the community and these who migrated from the community, as well as from people outside of his community medial media, Facebook, has become a very important channel to advertise the activities. Allowing funds to be mobilized more efficiently.

5.5 Strength and Weakness of Ban Mae La Mao elderly club

SWOT analysis with stakeholders is employed. Information for the analysis is obtained from interviewing key informants. The club's strength is that the club's president well-rounded, and members have full cooperation. Weakness of the club are the club's committee is still the same and the club's budget is limited opportunities are elderly is a currently popular issue and cooperation from government sectors and community in conducting activities can be easily elicited. Threat is that there is no government agency directly responsible for the elderly club.

5.6 Additional points gained from the study

1) Social capital in terms of community unity is one of the most important aspects that propels the plans for activities to come to fruition.

2) To successfully operate the elderly club requires full cooperation from various agencies.

3) Social media, Facebook, has an increasingly important role in communicating the activities to be conducted and soliciting assistance and support from local people who do not reside in the community.

6. Discussion

Results show that although outstanding characteristics of the club's president are the most important factor contributing to the club's success, cooperation from other agencies is also necessary. The club's president is the person with vision, capability, and desirable personality (Wanchai Meechat, 2003). He is a goal-oriented person with emphasis on personnel relation, attentive to making others comfortable, and confident. He is fully trusted by all members because of his charisma, allowing the members to give full willingness to work (Pongpan Pongsopha, 1999; Wanchai Meechat, 2003).

The current president of the club used to be a village headman of Pha Wor subdistrict, so he is now highly respected in the community, being a village headman for several terms also allows him to have wide network of cooperation, this greatly enhances his ability to drive the elderly club's activities fully and consistently, especially in terms of coordination of personnel, budget, and location of both private and public agencies in the community.

If the term of the current president is due, there might be an impact on the operation of the elderly club. It might be possible that to select the new president who is a former public official in the community. Changes in the operation might be occurred in accordance to characteristics of the president, this might affect the consistency of the club's operation, since all parties need a certain amount of time to adjust themselves. As a result, outstanding characteristics of the club's president play an important role in the operation of the club and its direction.

Members' unity is one of the most important factors in the operation of the club because all activities are created for the elderly to participate in. the motto of the club " The elderly club belongs to the elderly, by the elderly, and for the elderly." (Ministry of Social Development and Human Security, 2004) The members' unity is reflected in the fact that members have fully jointed various club's activity and gave perfectly done their duties. Members might perceive that they would receive enormous physical, mental, and social benefits, so they have fully took part in the club's activities (Sawang Kawkaew, 2000). Members's unity is considered one of the most important factors, especially the unity of the under 60 age of year members who make up almost half of the club. These members have exerted utmost unity, which is the most influential factor effectively driving the club's activities related to coordination and documents.

Substantial unity that the club possesses help fuel the success of the club's activities and operation to the level that could be considered " Best practice " for the clubs of the same kind in other areas to learn from.

External factors also play an important role in effectively driving the club's activities. Those factors are cooperation of personnel from other agencies, locations, and public relation, the most influential of which are budget and personnel from other agencies (Sawang Kawkaew, 2000; Sukanya Boonviset, 2011; Sasipat Yodpecth et al, 2012). These external factors are integral to success fully driving mostly formal activities of the club that require large amount of budget such as elderly club competition, ceremony of paying respect to the elderly during Songkran Festival, sport competition, as stated in the 5 steps of running the activities (Topic 4.4) which synergy process in implementation (Seree Pongpit, 2005). Budget and personnel are conducive to the successful operation of all the activities, since they help smooth things out and complement with each other. However budget might not play as big a role on other types of activities that do not require large amount of budget such as exercise, community volunteering, cultural and religious activities. It could be conduce that external factors are indispensable for only some types of activities.

In addition, community's unity has always been an important factor successfully driving the club's activities such as elderly club competition, sport competition, ceremony of paying respect to the elderly during Songkran festival, and

fund-raising activities. These activities reflect cooperation, kindness, and unity in the community (Varawut Romratthanapan, 2005), which are social capital imbued with potentials to further drive the club towards far higher success. This important value helps increase the community's negotiating (Wanchai Meechat, 2003) for requesting budget.

Taking into account the social and cultural context of Ban Mae La Mao village, high level of unity in the community appears to come from the fact that the village is a geographical center of tradition culture and religion, it is also a location for important public agencies. This tight-knit community is home for originally local people, once in four households of whom are extended families. The social and cultural context of village is, therefore, greatly different from that of other villages. The greatly distinctive social and cultural context of Ban Mae La Mao village makes this village more outstanding than other village in the same subdistrict.

It could be concluded that internal factors, such as characteristics of the club's president and member's unity, are more important in successfully driving the club's activities than external factors do. Because activities are created to respond to the needs of the members and the members directly receive benefits from going the activities, the activities have always been smoothly run. However, external factors. Even not as influential as the internal factors, still contribute to the club's activities being conducted smoothly and flexibly. In addition, social capital in terms of the community's unity is one of the most influential factors that fuels the success of the creation and operation of the club's activities.

7. Recommendation

7.1 Practical Recommendations.

1) Potential members under the age of 60 should be encouraged to become members because of their high level of education, ability, and flexibility in the club's operation. This can be considered a preparation stage for them before they become elderly.

2) Cooperation from other agencies; especially in term of budget and personnel: This would help the main activities to be consistently conducted. And consulting activities in order to ensure the operation is more runs smoothly.

3) Study visit regarding cooperative management should be organized to the model cooperative club, which is effectively operated because the elderly club has a plan to set up such a cooperative group.

7.2 Recommendation for further study.

To conceptualize the experience gained to make it for more comprehensive and beneficial for further study, the suggestions are as follows. The social capital in terms of community's unity, and identity, is integral to successfully driving the club's activities. Therefore, further study should be focused on comprehensively examining the community's unity, kindness, identity, social standard, human, and network resource at micro level and in detail.

บรรณานุกรม

- เกษม ดันติผลาชีวะและกุลยา ดันติผลาชีวะ. (2528). การรักษาสุขภาพในวัยสูงอายุ. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2547). ผลการดำเนินงานของผู้สูงอายุ ปี พ.ศ. 2547 ใน สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2547. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมส่งเสริมสุขภาพ. (ม.ป.ป.). การเปลี่ยนแปลงและเตรียมตัวเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2555 จาก <http://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/statics/health/prepared/topic002.php>
- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2546). รายงานการศึกษา : โครงการเสริมสร้างเครือข่ายพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.
- ครรชิต พุทธโกษา. (2554). คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- เจียมจิต แสงสุวรรณ. (ม.ป.ป.). นโยบาย กฎหมายและแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ. สำเนาเอกสารชาย โพธิ์สิตา. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งฯ.
- ทวีศักดิ์ นพเกษร. (2551). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เล่ม 1 : คู่มือปฏิบัติการวิจัยประยุกต์เพื่อพัฒนาคน องค์กร ชุมชน สังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2 นครราชสีมา : ชมรมพยาบาลชุมชนแห่งประเทศไทย.
- ทิสนา แคมมณี. (2545). กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการทำงานและการจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2548). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภาพร ชโยวรรณ. (2542). “ผู้สูงอายุด้วยคุณภาพ” ในเอกสารการประชุมวิชาการแห่งชาติว่าด้วยผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : สถาบันประชากรศาสตร์.
- นฤมล นิราทร. (2543). การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- บัณฑิต พุทธิพงษ์กุล. (2534). การสร้างแบบวัดบุคลิกภาพความเป็นผู้นำของพนักงานธนาคาร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เบญจยา ยอดดำเนิน-แอ็ดติงส์และกาญจนา ตั้งชลทิพย์. (2552). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ : การจัดการข้อมูล การตีความและการหาความหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บรรลุ ศิริพานิชและคณะ. (2539). ชมรมผู้สูงอายุ : การศึกษารูปแบบและการดำเนินงานที่เหมาะสม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิญญาน.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2542). ผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ประกายทิพย์ วงศ์หอม. (2543). เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน. ปรินญาณิพนธ์สังคมศาสตร์สงเคราะห์มหาบัณฑิต (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประวิทย์ จงวิศาลและวิจิตรา จงวิศาล. (2527). คู่มือทำกิจกรรมกลุ่ม สร้างคุณภาพงาน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2546). การปฏิวัติเจียบ : การปฏิรูประบบสุขภาพ. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- ประสิทธิ์ ลีระพันธ์และเพ็ญประภา ศิวโรจน์. (2542). สถานการณ์ชมรมผู้สูงอายุและแนวโน้มการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร, พระมหาสุทนต์ อบูรณ์, สหัทธยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์, และชลกาญจน์ ราชันนารี. (2548). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปราโมทย์ ประสาทกุลและปัทมา ว่าพัฒนางศ์. (2554). จุดเปลี่ยนประชากรประเทศไทย ใน สุรีย์พร พันพึ้งและมาลี สันภูวรรณ (บรรณาธิการ), ประชากรและสังคม 2554 : จุดเปลี่ยนประชากร จุดเปลี่ยนสังคมไทย นครปฐม : สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ผดาดพร ผลสว่าง. (2549). ลักษณะชมรมผู้สูงอายุที่ยั่งยืนและไม่ยั่งยืนอำเภอป่าพอง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พัชนี วรกวิน. (2522). จิตวิทยาสังคม. นนทบุรี : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด.
- ไพรัช เดชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย. ใน ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ), การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.

- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2542). พฤติกรรมกลุ่ม. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- พงษ์ศิริ ปรารธนาดีและปริญญา สัต้อกเก็ด . (2553). การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุในประเทศไทย. สมาคมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน.
- พุดฉินันท์ เหลืองไพบูลย์. (2530). การจัดบริการสวัสดิการสังคมในชมรมผู้สูงอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาลินี วงษ์สิทธิ์. (2545). ชุมชนและผู้สูงอายุ. ใน สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, นภาพร ชโยวรรณ, ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (บรรณาธิการ), ผู้สูงอายุในประเทศไทย รายงานการทบทวนองค์ความรู้และสถานการณ์ในปัจจุบันตลอดจนข้อเสนอแนะทางนโยบายและการวิจัย กรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2555). รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ : ที คิว พี จำกัด.
- มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ. สรุปผลเบื้องต้นการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของประชากรปี พ.ศ. 2548-2549. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2555. จาก http://www.thainhf.org/document/calendar/calendar_101.pdf.
- เมืองทอง เขมมณี. (2545). การบริการผู้สูงอายุ : จากประสบการณ์สู่การแก้ปัญหา. วารสารพหุสาขาวิชาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ, 3 (3), 29-33.
- ระวี แก้วสุกใส. (2545). ความเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุวัดคำใน อำเภอชุมขอม จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธาณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รุ่งกานต์ ปราชญ์ศรีภูมิ. (2553). การพัฒนาศักยภาพชมรมผู้สูงอายุโดยการฝึกกำลังของชมรมตำบลโค้งยาง อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธาณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- รุ่งโรจน์ เพชรบูรณิน. (2546). เครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์ปชั่น. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เรียม ศรีทอง. (2542). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน. กรุงเทพฯ : เวิร์ดเวฟเอดดูเคชั่น.
- วิทยาลัยประชากรศาสตร์. (ม.ป.ป.). ข้อมูลผู้สูงอายุในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2555 จาก http://www.cps.chula.ac.th/pop_info/thai/nop7/nop4/N4-WHOLE.HTM.

- วาทินี บุญชะลิกย์. (2547). การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุร่วมกับสถานีอนามัยในอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วาทินี บุญชะลิกย์และคณะ. (2551). การวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุจังหวัดกาญจนบุรี. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วันชัย มีชาติ. (2548). พฤติกรรมกรรมการบริหารองค์การสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณภา ศรีธีรรัตน์และฟองพรรณ อรุณแสง. (2545). การสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอการปฏิรูประบบบริการสุขภาพและการสร้างหลักประกันสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. ขอนแก่น : พระธรรมขันธ์การพิมพ์.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2534). แนวทางการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, เล็ก สมบัติ, ณีภูษพัชร สโรบล, ธนิกานต์ ศักดาพร.(2555). ลักษณะการดำเนินงานและกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: JPRINT.
- สุกัญญา บุญวิเศษ. (2554). ความสำเร็จของชมรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาหมู่บ้านหนองคู อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครอง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล. (2543). สถานการณ์ของประชากรผู้สูงอายุไทยในปัจจุบันและการดำเนินการต่างๆของประเทศ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2537). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวนีย์ เกียวกิ่งแก้ว. (2544). แนวคิดพื้นฐานทางการพยาบาลจิตเวช. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสน่ห์ จามริก และคณะ. (2530). นโยบายการพัฒนาชนบทในชนบทไทย. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี.
- แสวง ขาวแก้ว. (2543). การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในจังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2538). สารประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2538. นครปฐม :
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. (2545). สารประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2545. นครปฐม :
สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. (2548). การฉายภาพประชากรไทย พ.ศ. 2548-2568. นครปฐม :
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. (2550). สุขภาพคนไทย 2550. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม: อมรินทร์
พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2555). สารประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2555. นครปฐม :
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. (2548). แนวทางการจัดตั้งและดำเนินการคลินิกผู้สูงอายุ : กฎหมายและ
แผนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ. สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์.
- สมาคมแม่บ้านสาธารณสุข. (2536). คู่มือการดำเนินงาน โครงการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- เสรี พงศ์พิศ (2548). วัฒนธรรมองค์กรของโลกยุคใหม่ เครือข่าย ยุทธวิธีเพื่อประชาเข้มแข็ง
ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2539). สังคมวิทยาภาวะสูงอายุ : ความเป็นจริงและการคาดการณ์ใน
สังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน. (2535). คู่มือการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ. พิมพ์ครั้งที่ 3
โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). การคาดประมาณประชากร
ของประเทศไทยพ.ศ. 2543-2573. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2555 จาก
http://www.nesdb.go.th/temp_social/pop.zip.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). คู่มือแนวทางการสร้างมาตรฐานความโปร่งใส
ของส่วนราชการ. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2505). สำมะโนประชากร 2503: ทิวาราชาอาณาจักร. กรุงเทพฯ :
สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2513). สำมะโนประชากรและเคหะ 2513: ทิวาราชาอาณาจักร. กรุงเทพฯ :
สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2523). สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523: ทัวราชอาณาจักร.
กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2545). สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2543: ทัวราชอาณาจักร.
กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2550). รายงานการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของประชากร พ.ศ. 2548 –
2549. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2554). รายงานผลเบื้องต้นการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.
2553: ทัวราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อวันที่ จาก
<http://popcensus.nso.go.th/file/popcensus-08-08-55-T.pdf>
- สำนักอนามัย. (2540). อยู่อย่างมีความสุข ในวัย...สูงอายุ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์
จำกัด.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2555). เครือข่ายงานด้านผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม
2555 จาก <http://www.oppo.opp.go.th/pages/network/network.html>
- อเนก นาคะบุตร. (2533). เครือข่ายการเรียนรู้ของชาวเขาที่ขายสินค้าในเขตเมืองเชียงใหม่.
เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อัญชลี จุมพฏจามีกร. (ม.ป.ป.). อยู่อย่างไรให้เป็นสุขในวัยสูงอายุ. ภาควิชาจิตเวชศาสตร์
คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามธิบดี. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2555. จาก
<http://www.ramamental.com/m12.html>.
- พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มกราคม
2556. จาก [http://www.santo.go.th/file/\[a1317115691\].pdf](http://www.santo.go.th/file/[a1317115691].pdf)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แนวคำถามเชิงคุณภาพสำหรับการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	ประเด็นคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
1. ชมรมผู้สูงอายุ <ul style="list-style-type: none"> - ประธานชมรมผู้สูงอายุ - คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - ท่านเคยรับรู้สถานการณ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุในหมู่บ้านของเราหรือไม่ อย่างไร - ท่านรู้สึกต่อสถานการณ์ผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ของหมู่บ้านเราอย่างไร - ท่านคิดว่าสถานการณ์ผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุหรือไม่ - ประสิทธิภาพเป็นมาของชมรมผู้สูงอายุมีความเป็นมาอย่างไร - มีสมาชิกจำนวนเท่าไร และเป็นสมาชิกด้วยวิธีการใด (ให้สมัครตามความสมัครใจหรือบังคับเป็น) - ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาชมรมผู้สูงอายุได้จัดกิจกรรมอะไรบ้าง - มีความพึงพอใจในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุมากน้อยเพียงใด ในรอบปีที่ผ่านมา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	ประเด็นคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
<p>2. ชมรมผู้สูงอายุ (ต่อ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประธานชมรมผู้สูงอายุ - คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - ใครคือผู้ที่คิดวางแผนในการจัดกิจกรรมให้ชมรมผู้สูงอายุ - ท่านคิดว่านอกจากปัจจัยด้านงบประมาณ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆและการวางแผนการทำงานที่ดีแล้วยังมีปัจจัยอื่นๆที่ช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ (เช่น สถานที่ ความสามัคคี คุณธรรมของผู้นำ การดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ผลตอบแทนทั้งในรูปของเงิน รางวัล หรือผลประโยชน์ที่จะได้รับ รวมทั้งเทคโนโลยี เป็นต้น) - การดำเนินงานเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุมีปัญหา/อุปสรรคอะไรบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่ขัดขวางต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกชมรม - จุดเด่น/จุดแข็งของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละแมคืออะไร(ตามหลักการบริหาร 4M ได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> 1. คน (Man) 2. เงิน (Money) 3. วัสดุสิ่งของ (Materials) 4. การจัดการ (Management) หรือจุดเด่นในด้านอื่นๆนอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น - จุดด้อยของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละแมคืออะไรตามหลักการบริหาร 4M หรือมีจุดด้อยด้านอื่นๆหรือไม่ - ในอนาคตท่านคาดฝันว่าชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละแมจะเป็นเช่นไร และทำไมท่านจึงคาดฝันไว้เป็นเช่นนั้น

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	ประเด็นคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
<p>1. ชมรมผู้สูงอายุ (ต่อ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - ท่านเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุได้อย่างไรสมัครใจเป็นเอง, เพื่อนชวน หรือ ถูกบังคับให้เป็น และเป็นสมาชิกมากี่ปีแล้ว - เพราะอะไรท่านจึงเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ - ในฐานะสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน/กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ในรูปแบบใด อย่างไรบ้าง - ท่านมีความพึงพอใจในการดำเนินงาน/จัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุมากน้อยเพียงใด ในรอบปีที่ผ่านมา - ท่านคิดว่าคุณลักษณะที่สำคัญที่มีอยู่ในตัวประชาชนชมรมที่สำคัญที่ทำให้ชมรมสามารถขับเคลื่อนไปได้มีอะไรบ้าง - ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้าง (เช่น สถานที่ ความสามัคคี คุณธรรมของผู้นำ การดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ผลตอบแทนทั้งในรูปของเงิน รางวัล หรือผลประโยชน์ที่จะได้รับ รวมทั้งเทคโนโลยี เป็นต้น)ที่สามารถช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุและปัจจัยต่าง ๆ นั้นท่านคิดว่าหน่วยงานใดควรมีส่วนในการรับผิดชอบ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	ประเด็นคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
<p>1. ชมรมผู้สูงอายุ (ต่อ)</p> <p>- สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ท่านพอทราบหรือไม่ว่ารูปแบบการทำงานในการจัดกิจกรรมต่างๆของชมรม ว่าเป็นอย่างไร เช่นใครเป็นผู้คิดโครงการ ติดต่อประสานงานใครบ้าง ชมรมผู้สูงอายุมีบทบาทอย่างไรในกิจกรรมนั้นๆ - ในการดำเนินงานเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุมีปัญหา/อุปสรรคอะไรบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่ขัดขวางต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม - จุดเด่น/จุดแข็งของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาคืออะไร ตามหลักการบริหาร 4M (คน งบประมาณ วัสดุ การจัดการ) - จุดด้อยของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาคืออะไร ตามหลักการบริหาร 4M หรือมีจุดด้อยด้านอื่นๆหรือไม่ - ในอนาคตท่านคาดฝันว่าชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาคือจะเป็นเช่นไร และทำไมท่านจึงคาดฝันไว้เป็นเช่นนั้น

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	ประเด็นคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
<p>2. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ - เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลงานด้านผู้สูงอายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - รพ.สต.มีส่วนในการก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุด้วยหรือไม่ อย่างไร - ท่านคิดว่านโยบายทางด้านสาธารณสุขมีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดการก่อตั้งและขับเคลื่อนกิจกรรมการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุหรือไม่อย่างไร - รพ.สต. ให้ความช่วยเหลือชมรมผู้สูงอายุในรูปแบบใดบ้าง (ด้านตรวจรักษา การให้ความรู้ เจ้าหน้าที่ เป็นต้น) ให้ความช่วยเหลือมานานเพียงใด - ในการดำเนินงานเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุ รพ.สต.เปิดโอกาสให้ชมรมผู้สูงอายุมีส่วนร่วมหรือไม่ อย่างไร - ในมุมมองของท่านคิดว่านโยบายทางด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุในปัจจุบันเป็นอย่างไร ในอนาคตควรเป็นอย่างไร (เชิงรุกมากกว่าเชิงรับ ชมรมมีความเข้มแข็งสามารถดำเนินการเองได้) - ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้าง (เช่น สถานที่ ความสามัคคี คุณธรรมของผู้นำ การดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ผลตอบแทนทั้งในรูปของเงิน รางวัล หรือผลประโยชน์ที่จะได้รับ รวมทั้งเทคโนโลยี เป็นต้น) ที่สามารถช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุได้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	ประเด็นคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
<p>2. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ (ต่อ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ - เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลงานด้านผู้สูงอายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นมีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานใดบ้างนอกเหนือจาก รพ.สต. และ ชมรมผู้สูงอายุ และมีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์ในรูปแบบใด โปรดอธิบาย - ท่านคิดว่าคุณลักษณะที่สำคัญของประธานชมรมและสมาชิกชมรมที่สำคัญที่ทำให้ชมรมสามารถขับเคลื่อนไปได้ มีอะไรบ้าง - ในการดำเนินงานเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุมิมีปัญหา/อุปสรรคอะไรบ้าง - จุดเด่น/จุดแข็งของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละแมคืออะไร ตามหลักการบริหาร 4M - จุดด้อยของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละแมคืออะไร ตามหลักการบริหาร 4M หรือมีจุดด้อยด้านอื่นๆหรือไม่ - ในอนาคตท่านคาดหวังว่าชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละแมจะเป็นเช่นไร และทำไมท่านจึงคาดหวังไว้เป็นเช่นนั้น

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	ประเด็นคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
<p>3. องค์กรบริหารส่วนตำบลพะวอ</p> <ul style="list-style-type: none"> - นายกองค้การบริหารส่วนตำบลพะวอ - เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลงานด้านผู้สูงอายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - อบต. มีนโยบาย/แผนงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุหรือไม่อย่างไร - อบต.ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในรูปแบบใดบ้าง (งบประมาณ อุปกรณ์ เจ้าหน้าที่ เป็นต้น) - อบต.เปิดโอกาสให้ชมรมผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในส่วนแผนงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง - ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้าง (เช่น สถานที่ ความสามัคคี คุณธรรมของผู้นำ การดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ผลตอบแทนทั้งในรูปของเงิน รางวัล หรือผลประโยชน์ที่จะได้รับ รวมทั้งเทคโนโลยี เป็นต้น) ที่สามารถช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุได้ - ท่านคิดว่านอกจาก อบต. กับ ชมรมผู้สูงอายุแล้ว ยังมีหน่วยงานใดบ้างที่มีส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุอย่างไร - ท่านพอทราบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าวข้างต้นกับหน่วยงาน ว่ามีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์ในรูปแบบใด โปรดอธิบาย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	ประเด็นคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
<p>3.องค์กรบริหารส่วนตำบลพะวอ(ต่อ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - นายกองค้การบริหารส่วนตำบลพะวอ - เจ้าหน้าที่ที่ด้รับมอบหมายให้ดูแลงานด้านผู้สูงอายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - ท่านคิดว่าการถ่ายโอนอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนโยบายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) มีความเหมาะสมหรือไม่สำหรับการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ - การได้รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุทำให้อบต.ต้องแบกรับภาระเพิ่มขึ้นหรือไม่ทั้งในด้านงบประมาณและบุคลากรหรือมีการจัดทำแผนรองรับไว้แล้ว - ท่านคิดว่าคุณลักษณะของประธานและสมาชิกชมรมที่สำคัญที่ทำให้ชมรมสามารถขับเคลื่อนไปได้ มีอะไรบ้าง - ในการดำเนินงานเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุมีปัญหา/อุปสรรคอะไรบ้าง - จุดเด่น/จุดแข็งของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาคืออะไรตามหลักการบริหาร 4M (คน งบประมาณ วัสดุ การบริหารจัดการ) - จุดด้อยของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาคืออะไรตามหลักการบริหาร 4M หรือมีจุดด้อยด้านอื่นๆหรือไม่ - ในอนาคตท่านคาดฝันว่าชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาคือจะเป็นเช่นไร และทำไมท่านจึงคาดฝันไว้เป็นเช่นนั้น

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	ประเด็นคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
<p>4. องค์กร/หน่วยงานอื่นๆ</p> <p>4.1 ชุมชน</p> <p>- กำนันตำบลพะวอ</p> <p>(ผู้ใหญ่บ้านแม่ละเมา)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ในฐานะผู้นำชุมชน ท่านคิดว่าชุมชนมีบทบาทในการสนับสนุน/ประสานงานกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร - ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้าง (เช่น สถานที่ ความสามัคคี คุณธรรมของผู้นำ การดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ผลตอบแทนทั้งในรูปของเงิน รางวัล หรือผลประโยชน์ที่จะได้รับ รวมทั้งเทคโนโลยี เป็นต้น) ที่สามารถช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุได้ - ท่านคิดว่ามีหน่วยงานใดบ้างที่มีส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ อย่างไร - ท่านพอทราบหรือไม่ว่ารูปแบบการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุเป็นอย่างไร - ท่านคิดว่าคุณลักษณะของประธานและสมาชิกชมรมที่สำคัญที่ทำให้ชมรมสามารถขับเคลื่อนไปได้ มีอะไรบ้าง - ในการดำเนินงานเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุมีปัญหา/อุปสรรคอะไรบ้าง - จุดเด่น/จุดแข็งของชมรมผู้สูงอายุนบ้านแม่ละเมาคืออะไรตามหลักการบริหาร 4M (คน งบประมาณ วัสดุ การบริหารจัดการ) - จุดด้อยของชมรมผู้สูงอายุนบ้านแม่ละเมาคืออะไรตามหลักการบริหาร 4M หรือมีจุดด้อยด้านอื่นๆหรือไม่ - ในอนาคตท่านคาดฝันว่าชมรมผู้สูงอายุนบ้านแม่ละเมาคือจะเป็นเช่นไร และทำไมท่านจึงคาดฝันไว้เป็นเช่นนั้น

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	ประเด็นคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
<p>4. องค์กร/หน่วยงานอื่นๆ (ต่อ)</p> <p>4.2 โรงเรียนบ้านแม่ละเมา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้อำนวยการ/ครูโรงเรียนบ้านแม่ละเมา 	<ul style="list-style-type: none"> - ชมรมผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมของทางโรงเรียนบ้างหรือไม่อย่างไร - โรงเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้างหรือไม่อย่างไร - ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้าง (เช่น สถานที่ ความสามัคคี คุณธรรมของผู้นำ การดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ผลตอบแทนทั้งในรูปของเงิน รางวัล หรือผลประโยชน์ที่จะได้รับ รวมทั้งเทคโนโลยี เป็นต้น)ที่สามารถช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุได้ - ท่านคิดว่ามีหน่วยงานใดบ้างที่มีส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ อย่างไร - ท่านพอทราบหรือไม่ว่ารูปแบบการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุเป็นอย่างไร - ท่านคิดว่าคุณลักษณะของประธานและสมาชิกชมรมที่สำคัญที่ทำให้ชมรมสามารถขับเคลื่อนไปได้ มีอะไรบ้าง - ในการดำเนินงานเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุมีปัญหา/อุปสรรคอะไรบ้าง - จุดเด่น/จุดแข็งของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาคืออะไรตามหลักการบริหาร 4M (คน งบประมาณ วัสดุ การบริหารจัดการ) - จุดด้อยของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาคืออะไรตามหลักการบริหาร 4M หรือมีจุดด้อยด้านอื่นๆหรือไม่ - ในอนาคตท่านคาดหวังว่าชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาจะเป็นเช่นไร และทำไมท่านจึงคาดหวังไว้เป็นเช่นนั้น

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	ประเด็นคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
<p>4. องค์กร/หน่วยงานอื่นๆ (ต่อ)</p> <p>4.3 วัดเซตะวันคีรี</p> <p>เจ้าอาวาสวัดเซตะวันคีรี</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มีกิจกรรมทางศาสนาอะไรบ้างที่ชมรมผู้สูงอายุเข้าร่วม รูปแบบการเข้าร่วมเป็นอย่างไร - สถานที่ของวัดเอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร - บทบาทของศาสนามีส่วนในการรวมกลุ่มหรือสร้างเครือข่ายของชมรมผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร - ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้าง (เช่น สถานที่ ความสามัคคี คุณธรรมของผู้นำ การดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ผลตอบแทนทั้งในรูปของเงิน รางวัล หรือผลประโยชน์ที่จะได้รับ รวมทั้งเทคโนโลยี เป็นต้น) ที่สามารถช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุได้ - ท่านคิดว่ามีหน่วยงานใดบ้างที่มีส่วนสำคัญในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ อย่างไร - ท่านพอทราบหรือไม่ว่ารูปแบบการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุเป็นอย่างไร - ท่านคิดว่าคุณลักษณะของประธานและสมาชิกชมรมที่สำคัญที่ทำให้ชมรมสามารถขับเคลื่อนไปได้ มีอะไรบ้าง - ในการดำเนินงานเกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุมีปัญหา/อุปสรรคอะไรบ้าง - จุดเด่น/จุดแข็งของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละแมคืออะไร ตามหลักการบริหาร 4M (คน งบประมาณ วัสดุ การบริหารจัดการ) - จุดด้อยของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละแมคืออะไร ตามหลักการบริหาร 4M หรือมีจุดด้อยด้านอื่นๆหรือไม่ - ในอนาคตท่านคาดหวังว่าชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละแมจะเป็นเช่นไร และทำไมท่านจึงคาดหวังไว้เป็นเช่นนั้น

ภาคผนวก ข

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล
โทร. 0 2441 9666
โทรสาร 0 2441 9333
Website: www.ipsr.mahidol.ac.th

วันที่ สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูล
เรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลพะวอ

ด้วย นายอนุสรณ์ อุคปล่อง นักศึกษาปริญญาโท สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล กำลังดำเนินการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “ ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุนบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปัจจัยที่มีศักยภาพในหน่วยงานต่างๆที่มีในชุมชน ตลอดจนรูปแบบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุนบ้านแม่ละเมา อีกทั้งเพื่อศึกษาจุดเด่น/จุดด้อย ในการดำเนินงานของชมรมฯ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและแก้ไขต่อไป อันจะเป็นประโยชน์ในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุในชุมชนต่อไปในอนาคต

ในการนี้ จึงขอความอนุเคราะห์จากองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ ได้โปรดอนุเคราะห์ข้อมูลคิบบของรายงานการสำรวจข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี พ.ศ. 2555 ของบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 เพื่อใช้ประกอบในการดำเนินงานวิจัยดังกล่าว ซึ่งทางผู้วิจัยจะขอติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องของการรับข้อมูลต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เกรียงศักดิ์ โรจนศิริเสถียร)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

นักวิจัย: นายอนุสรณ์ อุคปล่อง โทร.087-197-6757 E-Mail: max_major@hotmail.com

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล

โทร. 0 2441 9666

โทรสาร 0 2441 9333

Website: www.ipsr.mahidol.ac.th

วันที่ สิงหาคม 2555

เรื่อง ขออนุญาตเข้าศึกษาและเก็บข้อมูลในพื้นที่

เรียน กำนันตำบลพะวอ (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านแม่ละเมา)

ด้วย นายอนุสรณ์ อุคปล่อง นักศึกษาปริญญาโท สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล กำลังดำเนินการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “ ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปัจจัยที่มีศักยภาพในหน่วยงานต่างๆที่มีในชุมชน ตลอดจนรูปแบบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา อีกทั้งเพื่อศึกษาจุดเด่น/จุดด้อย ในการดำเนินงานของชมรมฯ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและแก้ไขต่อไป อันจะเป็นประโยชน์ในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุในชุมชนต่อไปในอนาคต โดยได้เลือกพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านแม่ละเมาตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่สำหรับศึกษาวิจัย

ในการนี้จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักวิจัยได้เข้าไปศึกษาในประเด็นดังกล่าวในชุมชนโดยจะได้สัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้ ประธานชมรมผู้สูงอายุ คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ผู้อำนวยการ/เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอนายก/เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ ตัวแทนภาคชุมชน เจ้าอาวาสวัดเซตวันคีรี และครูโรงเรียนบ้านแม่ละเมา ในระหว่างวันที่ 8 – 18 สิงหาคม 2555 นี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เกรียงศักดิ์ โรจนศิริเสถียร)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

นักวิจัย: นายอนุสรณ์ อุคปล่อง โทร.087-197-6757 E-Mail: max_major@hotmail.com

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล

โทร. 0 2441 9666

โทรสาร 0 2441 9333

Website: www.ipsr.mahidol.ac.th

วันที่ สิงหาคม 2555

เรื่อง ขออนุญาตเข้าศึกษาและเก็บข้อมูล

เรียน ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา

ด้วย นายอนุสรณ์ อุดปล่อง นักศึกษาปริญญาโท สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล กำลังดำเนินการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “ ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปัจจัยที่มีศักยภาพในหน่วยงานต่างๆที่มีในชุมชน ตลอดจนรูปแบบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา อีกทั้งเพื่อศึกษาจุดเด่น/จุดด้อย ในการดำเนินงานของชมรมฯ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและแก้ไขต่อไป อันจะเป็นประโยชน์ในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุในชุมชนต่อไปในอนาคต โดยได้เลือกพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านแม่ละเมาะตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่สำหรับศึกษาวิจัย

ในการนี้จึงใคร่ขออนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักวิจัยได้เข้าไปศึกษาในประเด็นดังกล่าว ในชุมชนโดยจะได้สัมภาษณ์ท่าน คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ และสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ในระหว่าง วันที่ 8 – 18 สิงหาคม 2555 นี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เกรียงศักดิ์ โรจนศิริเสถียร)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

นักวิจัย: นายอนุสรณ์ อุดปล่อง โทร.087-197-6757 E-Mail: max_major@hotmail.com

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล
โทร. 0 2441 9666
โทรสาร 0 2441 9333
Website: www.ipsr.mahidol.ac.th

วันที่ สิงหาคม 2555

เรื่อง ขออนุญาตเข้าศึกษาและเก็บข้อมูล

เรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพะวอ

ด้วย นายอนุสรณ์ อุคปล่อง นักศึกษาปริญญาโท สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล กำลังดำเนินการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “ ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปัจจัยที่มีศักยภาพในหน่วยงานต่างๆที่มีในชุมชน ตลอดจนรูปแบบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา อีกทั้งเพื่อศึกษาจุดเด่น/จุดด้อย ในการดำเนินงานของชมรมฯ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและแก้ไขต่อไป อันจะเป็นประโยชน์ในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุในชุมชนต่อไปในอนาคต โดยได้เลือกพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านแม่ละเมาตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่สำหรับศึกษาวิจัย

ในการนี้จึงใคร่ขออนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักวิจัยได้เข้าไปศึกษาในประเด็นดังกล่าว ในชุมชนโดยจะได้สัมภาษณ์ท่านและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานทางด้านผู้สูงอายุ ในระหว่าง วันที่ 8 – 18 สิงหาคม 2555 นี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เกรียงศักดิ์ โรจนศิริเสถียร)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล

โทร. 0 2441 9666

โทรสาร 0 2441 9333

Website: www.ipsr.mahidol.ac.th

วันที่ สิงหาคม 2555

เรื่อง ขออนุญาตเข้าศึกษาและเก็บข้อมูล

เรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลพะวอ

ด้วย นายอนุสรณ์ อุดปล่อง นักศึกษาปริญญาโท สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล กำลังดำเนินการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “ ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปัจจัยที่มีศักยภาพในหน่วยงานต่างๆที่มีในชุมชน ตลอดจนรูปแบบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา อีกทั้งเพื่อศึกษาจุดเด่น/จุดด้อย ในการดำเนินงานของชมรมฯ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและแก้ไขต่อไป อันจะเป็นประโยชน์ในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุในชุมชนต่อไปในอนาคต โดยได้เลือกพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านแม่ละเมาตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่สำหรับศึกษาวิจัย

ในการนี้จึงใคร่ขออนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักวิจัยได้เข้าไปศึกษาในประเด็นดังกล่าว ในชุมชนโดยจะได้สัมภาษณ์ท่านและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานทางด้านผู้สูงอายุ ในระหว่าง วันที่ 8 – 18 สิงหาคม 2555 นี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เกรียงศักดิ์ โรจนศิริเสถียร)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล
โทร. 0 2441 9666
โทรสาร 0 2441 9333
Website: www.ipsr.mahidol.ac.th

วันที่ สิงหาคม 2555

เรื่อง ขออนุญาตเข้าศึกษาและเก็บข้อมูล
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่ละเมา

ด้วย นายอนุสรณ์ อุคปล่อง นักศึกษาปริญญาโท สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล กำลังดำเนินการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “ ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปัจจัยที่มีศักยภาพในหน่วยงานต่างๆที่มีในชุมชน ตลอดจนรูปแบบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา อีกทั้งเพื่อศึกษาจุดเด่น/จุดด้อย ในการดำเนินงานของชมรมฯ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและแก้ไขต่อไป อันจะเป็นประโยชน์ในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุในชุมชนต่อไปในอนาคต โดยได้เลือกพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านแม่ละเมาะตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่สำหรับศึกษาวิจัย

ในการนี้จึงใคร่ขออนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักวิจัยได้เข้าไปศึกษาในประเด็นดังกล่าว ในชุมชนโดยจะได้สัมภาษณ์คณะครูที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ในระหว่าง วันที่ 8 – 18 สิงหาคม 2555 นี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.เกรียงศักดิ์ โรจนศิริเสถียร)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล

โทร. 0 2441 9666

โทรสาร 0 2441 9333

Website: www.ipsr.mahidol.ac.th

วันที่ สิงหาคม 2555

เรื่อง ขออนุญาตเข้าศึกษาและเก็บข้อมูล
นมัสการเจ้าอาวาสวัดเขตวันคีรี

ด้วย นายอนุสรณ์ อุดปล่อง นักศึกษาปริญญาโท สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล กำลังดำเนินการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “ ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปัจจัยที่มีศักยภาพในหน่วยงานต่างๆที่มีในชุมชน ตลอดจนรูปแบบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา อีกทั้งเพื่อศึกษาจุดเด่น/จุดด้อย ในการดำเนินงานของชมรมฯ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและแก้ไขต่อไป อันจะเป็นประโยชน์ในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุในชุมชนต่อไปในอนาคต โดยได้เลือกพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านแม่ละเมาะตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่สำหรับศึกษาวิจัย

ในการนี้จึงใคร่ขออนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักวิจัยได้เข้าไปศึกษาในประเด็นดังกล่าว โดยจะได้สัมภาษณ์ท่านเกี่ยวกับกิจกรรมของวัดที่เกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ในระหว่าง วันที่ 8 – 18 สิงหาคม 2555 นี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ดร.เกรียงศักดิ์ โรจนศิริเสถียร)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

นักวิจัย: นายอนุสรณ์ อุดปล่อง โทร.087-197-6757 E-Mail: max_major@hotmail.com

ภาคผนวก ค

ปฏิทินปฏิบัติงานในการศึกษาปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ขั้นตอนการดำเนินงาน	เดือน								หมายเหตุ
	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
1.การทบทวน วรรณกรรมที่ เกี่ยวข้อง	←→								ปฏิทินการ ดำเนินงาน สามารถ ยืดหยุ่นได้ ตามความ เหมาะสม
2.การเลือกกลุ่มผู้ให้ ข้อมูลหลักเชิง คุณภาพ/แหล่งข้อมูลที่ บันทึกไว้แล้วใน ชุมชน			←→						
3.คิดเครื่องมือและ วิธีการที่ใช้ในการเก็บ ข้อมูล			←→						
4.การเก็บรวบรวมข้อมูล				←→				→	
5.การตรวจสอบข้อมูล				←→				→	
6.การวิเคราะห์ข้อมูล						←→		→	

ภาคผนวก ง

เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย (Participant Information Sheet)

ในเอกสารนี้อาจมีข้อความที่ท่านอ่านแล้วยังไม่เข้าใจ โปรดสอบถามหัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้แทนให้ช่วยอธิบายจนกว่า จะเข้าใจดี ท่านจะได้รับเอกสารนี้ 1 ฉบับ นำกลับไปอ่านที่บ้านเพื่อปรึกษาหารือกับญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท แพทย์ประจำตัว ของท่าน หรือผู้อื่นที่ท่านต้องการปรึกษา เพื่อช่วยในการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย

ชื่อโครงการ(ภาษาไทย).....ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ :

กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุ บ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ชื่อผู้วิจัย.....นายอนุสรณ์ อุดปล้อง

สถานที่ทำงานและหมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อได้ทั้งในและนอกเวลาราชการ...สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170 โทรศัพท์ 087-1946757

โครงการวิจัยนี้ทำขึ้นเพื่อ ศึกษาถึงปัจจัยจากเครือข่ายหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่ออธิบายถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างชมรมผู้สูงอายุและปัจจัยจากเครือข่ายต่างๆ นอกจากนี้ผู้วิจัยจะศึกษาถึงจุดเด่น/จุดด้อยของชมรมผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมหรือแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง อันจะเป็นประโยชน์สำหรับชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมาและชมรมอื่นๆในอนาคต

ท่านได้รับเชิญให้เข้าร่วมการวิจัยนี้เพราะ ท่านเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง/สนับสนุนการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมอดำเนินมาโดยตลอดและยังมีบทบาทหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวกับชมรมผู้สูงอายุอีกด้วย หากท่านตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยแล้ว จะมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้คือ

- สัมภาษณ์ เกี่ยวกับปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละ
เมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ตลอดจนจุดเด่น/จุดด้อยของชมรมผู้สูงอายุของชมรม
ผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ ครึ่งถึงหนึ่งชั่วโมง ทั้งนี้จะมีการจดข้อมูล
และบันทึกเสียงด้วย

ความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อเข้าร่วมการวิจัยนี้คือ ท่านอาจรู้สึกอึดอัด ไม่สบายใจ เครียด
กับบางคำถาม ท่านมีสิทธิที่จะไม่ตอบคำถามเหล่านั้นได้

หากท่านไม่เข้าร่วมในการวิจัยนี้ก็จะไม่มีผลใดๆทั้งสิ้น

หากมีข้อข้องใจเกี่ยวกับขั้นตอนของการวิจัย ข้าพเจ้าจะสามารถติดต่อกับ นายอนุสรณ์
อุคปล้อง

หมายเลขโทรศัพท์ ..087-1946757... ได้ตลอดเวลา

ค่าตอบแทนที่จะได้รับ ไม่มี

ค่าใช้จ่ายที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยจะต้องรับผิดชอบเองมีอะไรบ้าง ไม่มี

หากมีข้อมูลเพิ่มเติมทั้งด้านประโยชน์และโทษที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแจ้งให้
ทราบโดยรวดเร็วไม่ปิดบัง

ข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าร่วมการวิจัยจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็น
รายบุคคล แต่จะรายงานผลการวิจัยเป็นข้อมูลส่วนรวม ข้อมูลของผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นรายบุคคล
อาจมีคณะบุคคลบางกลุ่มเข้ามาตรวจสอบได้ เช่น ผู้ให้ทุนวิจัย, สถาบัน หรือองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่
ตรวจสอบ, คณะกรรมการจริยธรรมฯ เป็นต้น

ผู้เข้าร่วมการวิจัยมีสิทธิถอนตัวออกจากโครงการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบ
ล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมการวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อใดๆ
ที่สมควรจะได้รับ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการพิจารณารับรองจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยสถาบันวิจัย
ประชากรและสังคม (คจ.-วปส.) หากท่านได้รับการปฏิบัติไม่ตรงตามที่ระบุไว้ ท่านสามารถติดต่อกับ
ประธานคณะกรรมการฯ หรือผู้แทน ได้ตามสถานที่และหมายเลขโทรศัพท์ข้างต้น

ข้าพเจ้าได้อ่านรายละเอียดในเอกสารนี้ครบถ้วนแล้ว

ลงชื่อ.....ผู้เข้าร่วมวิจัย

(.....)

วันที่.....

หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี

อาศัยอยู่บ้านเลขที่.....ถนน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์.....

ขอแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วม โครงการวิจัยเรื่อง....**ปัจจัยที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก** โดยข้าพเจ้าได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและจุดมุ่งหมายในการทำวิจัยรายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของการวิจัยและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการวิจัยรวมทั้งแนวทางป้องกันและแก้ไขหากเกิดอันตราย โดยได้อ่านข้อความที่มีรายละเอียดอยู่ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตลอด อีกทั้งยังได้รับคำอธิบายและตอบข้อสงสัยจากหัวหน้าโครงการวิจัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้

ข้าพเจ้าได้ทราบถึงสิทธิ์ที่ข้าพเจ้าจะได้รับข้อมูลเพิ่มเติมทั้งทางด้านประโยชน์และโทษจากการเข้าร่วมการวิจัย และสามารถถอนตัวหรืองดเข้าร่วมการวิจัยได้ทุกเมื่อ โดยจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อข้าพเจ้าที่จะได้รับในอนาคต และยินยอมให้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลส่วนตัวของข้าพเจ้าที่ได้รับจากการวิจัย แต่จะไม่เผยแพร่ต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล โดยจะนำเสนอเป็นข้อมูลโดยรวมจากการวิจัยเท่านั้น

หากข้าพเจ้ามีข้อข้องใจเกี่ยวกับขั้นตอนของการวิจัย ข้าพเจ้าจะสามารถติดต่อกับ นายอนุสรณ์ อุดปล่อง หมายเลขโทรศัพท์ ..087-1946757... ได้ตลอดเวลา

ข้าพเจ้าเข้าใจข้อความในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และหนังสือแสดงเจตนายินยอมนี้
โดยตลอดแล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้

ลงชื่อ.....ผู้เข้าร่วมการวิจัยผู้แทนโดยชอบธรรม
(.....) วันที่.....

ลงชื่อ.....ผู้ให้ข้อมูลและขอความยินยอม/หัวหน้าโครงการวิจัย
(.....) วันที่.....

ในกรณีที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยไม่สามารถอ่านหนังสือได้ผู้ที่อ่านข้อความทั้งหมดแทนผู้เข้าร่วม
การวิจัยคือ.....จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นพยาน
ลงชื่อ.....พยาน
(.....) วันที่.....

ภาคผนวก จ

จำนวนประชากรของบ้านแม่ละเมาที่อาศัยอยู่จริง ปี พ.ศ. 2555 จำแนกตามกลุ่มอายุและเพศ

กลุ่มอายุ (ปี)	ชาย (คน)	เพศหญิง (คน)	รวม (คน)
0-4	4	8	12
5-9	16	14	30
10-14	14	14	28
15-19	17	11	28
20-24	6	4	10
25-29	5	5	10
30-34	7	11	18
35-39	10	16	26
40-44	17	19	36
45-49	20	23	43
50-54	23	26	49
55-59	20	20	40
60-64	15	14	29
65-69	17	9	26
70-74	15	10	25
75-79	11	11	22
80 ปีขึ้นไป	14	6	20
รวม	231	221	452

ที่มา : ข้อมูลการสำรวจความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) บ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ดำเนินการเก็บและรวบรวมข้อมูล โดยองค์การบริหารส่วนตำบลพะวอ

ภาคผนวก จ

ใบสมัครสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2
ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

เรื่อง ขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2

เรียน ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2

ด้วยข้าพเจ้า(นาย/นาง/นางสาว)..... นามสกุล

ปัจจุบันอายุ ปี เกิดเมื่อวันที่ เดือน..... พ.ศ.ที่อยู่ที่ปัจจุบัน

บ้านเลขที่ หมู่ที่.....ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

สถานภาพสมรส () โสด () สมรส () หม้าย / หย่า / แยก ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ (นาย/นาง/นางสาว)

นามสกุล..... มีความเกี่ยวข้องเป็น.....

อาชีพ รายได้/เดือน..... บาท

ข้าพเจ้ามีความประสงค์ที่จะสมัครเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา หมู่ที่ 2 โดยข้าพเจ้าได้เข้าใจ
ในระเบียบ กฎ กติกา ของชมรมเป็นอย่างดี และขอชำระเงินค่าสมัครเป็น จำนวนเงิน 30 บาท (สามสิบบาทถ้วน)
ขอยืนยันข้อมูลข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

(ลงชื่อ)..... ผู้สมัคร

(.....)

วันที่สมัคร เดือน..... พ.ศ.

สำหรับเจ้าหน้าที่ () คุณสมบัติครบ () คุณสมบัติไม่ครบ เหตุผล.....

(ลงชื่อ) เจ้าหน้าที่ผู้รับสมัคร

(.....)

วันที่รับสมัคร เดือน..... พ.ศ.....

ภาคผนวก ช

รูปกิจกรรมต่างๆของชมรมผู้สูงอายุบ้านแม่ละเมา ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

การออกกำลังกายด้วยการรำไม้พลอง

การออกกำลังกายด้วยการฟ้อนเจิงเริงระบำ

การออกกำลังกายด้วยท่านวัตกรรม “ ล่องแก่งเชิงอนุรักษ์ พิทักษ์สุขภาพ ”

กิจกรรมการตรวจสอบสุขภาพ

กิจกรรม “เพื่อนช่วยเพื่อน”

กิจกรรมการตักบาตร ถวายศีล บวชชีพราหมณ์และการสวดมนต์เย็น

กิจกรรมรดน้ำดำหัวเนื่องในวันสงกรานต์

วงดนตรีพื้นบ้าน (สะล้อ ซอ ซึง)

กิจกรรมการประชุมระดับหมู่บ้าน

กิจกรรมการประชุมสัญจรในระดับตำบล

การรับประทานอาหารร่วมกันแบบห้อมจากบ้านระหว่างการประชุมระดับตำบล

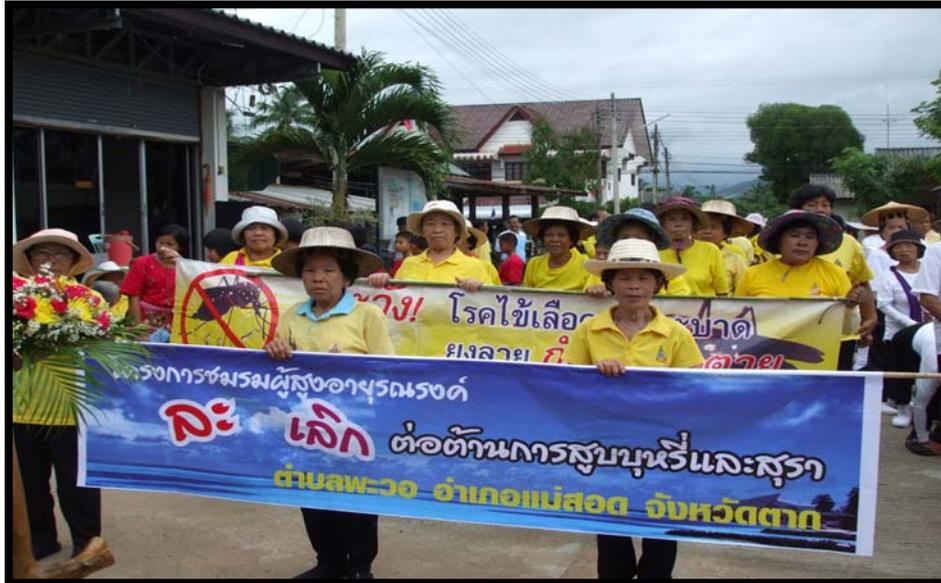
การแข่งขันกีฬาสามสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตำบลพะวอ

การทอดผ้าป่าเพื่อจัดหารายได้เข้ากองทุนชมรมฯ

การรับบริจาคจากภาคส่วนต่างๆ

กิจกรรมการเดินรณรงค์ในวันแข่งขันกีฬาสามสัมพันธ์

กิจกรรมการปลูกต้นไม้เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ภาคผนวก ข

ประเพณีสลากภัตหรือประเพณีตานก๋วยสลาก

ประวัติความเป็นมา

ประเพณีตานก๋วยสลาก ตานสลาก กั้นข้าวสลาก กั้นก๋วยสลากหรือกั้นสลาก ล้วนแต่เป็นภาษาถิ่นของชาวล้านนาที่มักมีการเรียกขานแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น แต่ความหมายนั้นเหมือนกันโดยหลักการอาจจะแตกต่างกันไปบ้างในเรื่องรายละเอียด ถ้าเป็นภาษาไทยเรียกว่า “สลากภัต” ของชาวล้านนา คือ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ หรือสังฆทาน ซึ่งเป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลได้มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงรุ่นคุณปู่-ย่า/ตา-ยาย/พ่อ-แม่ และลูกหลานในปัจจุบัน โดยมีประวัติความเป็นมาเล่ากันว่า “ ครั้งพุทธกาลพระบรมโพธิสัตว์พร้อมพระสาวกำลังเดินทางจาริกแสวงบุญ เผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ตลอดระยะเวลาได้มีศรัทธาญาติโยมนำอาหารคาวหวานมาถวายในบรรดาญาติโยมเหล่านั้น แต่ละคนมีฐานะแตกต่างกัน คนที่มีฐานะดีก็นำอาหารอย่างดีจำนวนมากถวาย ส่วนคนที่มีฐานะยากจนแต่มีจิตศรัทธาใคร่ทำบุญก็นำอาหารเท่าที่หามาได้มาทำบุญทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในหมู่สงฆ์ที่รับถวายพระพุทธองค์พิจารณาเห็น ดังนั้นจึงบัญญัติวิธีการให้พระสงฆ์จับสลากรับถวายอาหารจากญาติโยมซึ่งเป็นวิธีการที่ยุติธรรมและความพอใจให้แก่ทุกฝ่ายและได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา แต่บางท้องถิ่นก็เชื่อว่าความเป็นมาของประเพณีตานก๋วยสลากนี้มีเรื่องอยู่ว่า มีนางยักษ์ชนิดหนึ่งมักจะเบียดเบียน ผู้คนอยู่เสมอ ครั้นได้ฟังธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว นางก็บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในสัจใจคอกที่โหดร้ายก็กลับเป็นผู้เอื้ออารีแก่คนทั่วไปจนผู้คนต่างพากันชาบซึ้งในมิตรไมตรี

ของนางยักษิณีคนนั้น ถึงกับนำสิ่งของมาแบ่งปันให้ แต่เนื่องจากสิ่งของที่ได้รับมีจำนวนมาก นางยักษิณีจึงนำสิ่งของเหล่านั้นมาทำเป็นสลากภัต แล้วให้พระสงฆ์/สามเณร จับสลากด้วยหลักอุปโลกนกรรม คือสิ่งของที่ถวาย มีทั้งของที่มีราคามากและมีราคาน้อยแตกต่างกันไปตามแต่โชคของผู้ได้รับ การถวายแบบจับสลากของนางยักษิณีจึงนับเป็นครั้งแรกของประเพณีทำบุญสลากภัตในพุทธศาสนา

วัน เดือน ปีที่จัดกิจกรรม

นิยมปฏิบัติกันตั้งแต่เดือน ๑๒ เหนือ ถึงเดือนยี่เหนือ หรือระหว่างปลายเดือนกันยายน ถึงต้นเดือนตุลาคมของทุกปี

ขั้นตอนปฏิบัติงานหรือพิธีกรรม

วันดา หรือวันสุกดิบ หรือวันเตรียม ก่อนจะถึงวัดตานก้วยสลาก ๑ วัน เรียกว่าวันดา หรือวันสุกดิบ วันนี้จะเป็นวันที่ชาวบ้านได้จัดเตรียมข้าวของไม่ว่าจะเป็นของกินหรือของใช้ต่างๆ เริ่มจากเตรียมก้วยสลาก บรรจุลงในก้วย (ชะลอมสานจากไม้ไผ่ขนาดเล็ก) แล้วนำอาหารคาวหวาน อาหารแห้งและของใช้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อาทิ ข้าวเปลือก ข้าวสาร พริกแห้ง หอม กระเทียม เกลือ กะปิ น้ำปลา หมาก พลู น้ำดื่ม ขนมห้าตัว กัวย ส้ม สมุด ดินสอ สมุด แปรงสี ฟัน ยาสีฟัน และยารักษาโรค ที่จำเป็น ฯลฯ เอาที่หาได้พร้อมอาหารคาว หวาน และข้าวสุกที่พระสงฆ์จะนำไปฉัน สำหรับจะนำมาจัดดาใส่ก้วยสลาก และวันนี้มักจะมีญาติมิตรสหาย ที่อยู่ต่างบ้านมาร่วมจัดดา สลากด้วย ซึ่งถือว่าเป็นประเพณีได้ทำบุญร่วมกัน ผู้ชายจะเป็นคนสานก้วยสลาก (ตะกร้า) สำหรับที่จะบรรจุใส่ของกินของใช้ต่างๆ ก้วยจะกรุด้วยใบตองหรือกระดาษก็ได้ เมื่อรวบปากก้วยมัดเสร็จเรียบร้อยแล้วจะมีไม้ไผ่เหลาเป็นเส้นเล็กๆ สำหรับเสียบเงินที่เป็นธนบัตร เพื่อทำยอดก้วยสลาก จะมากน้อยบ้างตามแก้กำลังศรัทธาและฐานะ คณะศรัทธาใดที่จะจัดงานประเพณีสลากจะต้องจัดเตรียมสถานที่ ทำความสะอาดบ้าน จัดเตรียมสถานที่ จัดหาข้าวของใช้ อาหาร หรือวัสดุในการทำอาหารคาวหวานไว้อย่างเพียงพอ รวมทั้งจัดสถานที่ ที่จะจัดเตรียมก้วยสลากที่วัด วันนี้มักเรียกว่า วันเตรียมหรือวันสี่เตียน

วันตานสลาก ผู้จะถวายสลากภัต จะนำก้วยสลาก พร้อมก้านตานสลาก ดอกไม้ รูปเทียน ไปวางไว้ ณ สถานที่ในบริเวณวัดจัดไว้ เพื่อทำพิธีทางศาสนา และถวายก้วยสลากแด่พระสงฆ์ตามหมายเลขที่พระสงฆ์จับได้ การตานสลากภัต จะเขียนคำอุทิศถวาย ที่เรียกว่า ด้านสลาก หรือก้านตาน หรือใบสลาก มักทำด้วยกระดาษแข็งหรือใบลาน เพื่อให้พระสงฆ์กรวดน้ำ ในสมัยก่อนนั้นจะนำเอาใบลานมาทำเป็นเส้นสลาก แต่ปัจจุบันจะเขียนลงบนแผ่นกระดาษ เมื่อนำเอาก้วยสลากไปรวมกันไว้ที่วัดแล้วเส้นสลากจะถูกนำมาบางสั้นปันส่วนกันไปในหมู่ของพระสงฆ์ที่ได้นิมนต์ จากวัดต่างๆ รูปละ ๕ เส้น ๑๐ เส้น บ้างแล้วแต่ กรณีส่วนหนึ่งแบ่งให้วัดที่เป็นเจ้าภาพก่อน จะถึง

เวลาเพล พระสงฆ์ก็จะนำเส้นสลากไปอ่าน โดยเริ่มจากเจ้าอาวาสก่อน โดยจะมีการเรียกชื่อหาเจ้าของสลากนั้นๆ ว่านั่งอยู่ที่ใด เมื่อพบแล้วจะมีการมีการให้ศีลให้พรหยาดน้ำอุทิศ ส่วนบุญกุศลให้กับผู้ล่วงลับเป็นอันเสร็จพิธี

ถ้วยสลากถูกแกะเอาข้าวปลาอาหาร ออกมากิน จะกลายเป็นอาหารมื้อเที่ยงสำหรับชาวบ้านที่มาอรุบ สำหรับของใช้และอาหารแห้งต่างๆ ชาวบ้านจะเป็นเอาไว้ใช้ประโยชน์

ถ้วยสลากจะมี ๒ ลักษณะ

๑. ถ้วยน้อย เป็นถ้วยสลากสำหรับที่จะถวายทานไปให้กับผู้ที่ล่วงลับ ซึ่งไม่เพียงแต่ญาติพี่น้องเท่านั้นอาจจะเป็เพื่อนสนิทมิตรสหายก็ได้ หรือแม้แต่สัตว์เลี้ยงที่เราเคยรักและมีคุณค่าต่อเรา เมื่อครั้งยังมีชีวิตเช่น ช้าง ม้า วัว ควายและสุนัข เป็นต้นหรือถ้าไม่รู้ว่าจะถวายทานไปให้ใครก็ถวายทานเอาไว้ภายหน้า

๒. ถ้วยใหญ่หรือถ้วยหลวง เป็นถ้วยที่จัดทำขึ้นใหญ่เป็นพิเศษซึ่งจะบรรจุข้าวของได้มากขึ้น ถวายเป็นมหากุศลสำหรับคนที่กำลังศรัทธาและฐานะดี เป็นปัจจัยนับว่าได้กุศลแรง

สลากที่มักจัดทำขึ้นเป็นพิเศษอีกอย่างหนึ่งก็คือ " สลากโชค" มักจะเป็นสลากของผู้ที่มีฐานะดีระดับเศรษฐี (บางคน) ที่ต้องการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้กับบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ที่ได้ล่วงลับอันเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณคน

" สลากโชค"

มักทำเป็นต้นสลากที่สูงใหญ่สำหรับที่จะนำเอาวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆผูกมัดติดกับต้นสลากเช่น ผ้าห่ม ที่นอน หมอน หม้อหนึ่ง ไหข้าว หม้อแกง ถ้วย ชาม ช้อน ร่ม เครื่องนุ่งห่ม อาหารแห้งต่างๆ และเงินที่เป็นธนบัตรชนิดต่างๆ ต้นสลากจะมีการประดับตกแต่งให้สวยงามกว่าสลากธรรมดา

แหล่งข้อมูล

1. หนังสือโครงการสืบค้นวัฒนธรรมอำเภอนาหมื่น อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน รวบรวมโดยนายบรรเจิด ตี๋ตุ้ย นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ
2. หนังสือข้อมูลด้านการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมประเพณีอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน(อำเภอเวียงสา) รวบรวมโดยนางอารีย์วรรณ ปันสอน นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ
3. http://www.m-culture.go.th/detail_page.php?sub_id=3205
4. http://www.med.cmu.ac.th/secret/admin/web/custom5_8.html

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล

นายอนุสรณ์ อุดปล่อง

วัน เดือน ปีเกิด

5 มกราคม พ.ศ. 2530

สถานที่เกิด

จังหวัดตาก

วุฒิการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2549 - 2552

วิทยาศาสตร์บัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์)

(เกียรตินิยมอันดับ 2)

มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2553 - 2556

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยประชากรและสังคม)

ติดต่อ

โทรศัพท์ 087 - 1946757

Email Address : max_major@hotmail.com